

FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

KALEVI
SORSA
SÄÄTIÖ

Ratkaisuja populismiin

Miksi eurooppalaiset
äänestävät populistipuolueita,
ja miten tähän haasteeseen
pitäisi vastata

Tamás BOROS

Maria FREITAS

Johannes HILLJE

Chloé MORIN

Jussi PAKKASVIRTA

Ernst STETTER

Luigi TROIANI

Ratkaisuja populismiin

Miksi eurooppalaiset
äänestävät populistipuolueita, ja miten tähän
haasteeseen pitäisi vastata

Suomentanut Veera Hämäläinen

Alkuteos: Progressive Answers to Populism – Why Europeans vote populist parties and how Progressives should respond to the challenge

© **FEPS – Foundation for European Progressive Studies** (Bryssel) ja **Policy Solutions** (Budapest) 2019

Kumppanit: **Das Progressive Zentrum, Fondation Jean-Jaurès, Fondazione Pietro Nenni**

Suomennos © **FEPS** (Bryssel), **Policy Solutions** (Budapest) ja **Kalevi Sorsa -säätiö** (Helsinki)
ISBN 978-2-930769-23-3

Vastaavat toimittajat:

Ernst STETTER, pääsihteeri, FEPS
Tamás BOROS, johtaja, Policy Solutions
Maria FREITAS, erityisasiantuntija, FEPS

Kirjoittajat: Tamás BOROS, Maria FREITAS, Johannes HILLJE,
Chloé MORIN, Jussi PAKKASVIRTA, Ernst STETTER, Luigi TROIANI

Neuvonantaja: Sophia GASTON
Alkuteoksen toimitus ja oikoluku: Olaf BRUNS
Suomennos: Veera HÄMÄLÄINEN

Paino: Copy-set, Helsinki

Tämä tutkimus ei edusta FEPS:in, Policy Solutionsin eikä Kalevi Sorsa -säätiön näkemyksiä. FEPS, Policy Solutions ja Kalevi Sorsa -säätiö ottavat vastuun vain siitä, että niiden mielestä teoksen julkaiseminen on Euroopan edistyksekkään liikkeen kannalta huomionarvoista.

Euroopan parlamentin taloudellisella tuella.

Tämä raportti ei edusta Euroopan parlamentin näkemyksiä, vaan ainoastaan kirjoittajiensa näkemyksiä.

Sisältö

Alkusanat suomenkieliseen laitokseen Maija Mattila	5
Esipuhe – Euroopan edistykselliset: miten tästä eteenpäin? Ernst Stetter	7
Johdanto	11
Ratkaisuja populismiin Unkarissa Tamás Boros	15
Ratkaisuja populismiin Saksassa Johannes Hillje	43
Ratkaisuja populismiin Ranskassa Chloé Morin	61
Ratkaisuja populismiin Italiassa Luigi Troiani	89
Ratkaisuja populismiin Suomessa Jussi Pakkasvirta	111
Johtopäätökset eurooppalaisen sosialidemokratian näkökulmasta	135
Kirjoittajat	146

ALKUSANAT

SUOMENKIELISEEN LAITOKSEEN

Maija MATTILA, projektitutkija, Kalevi Sorsa -säätö

Edessäsi on kirja, jossa asiantuntijat tarkastelevat kattavasti populistisia puolueita ja niiden kannattajia viidessä Euroopan maassa: Unkarissa, Saksassa, Ranskassa, Suomessa ja Italiassa. Kirja ei ole kuitenkaan pelkästään akateeminen puheenvuoro, vaan se pohtii konkreettisia ratkaisuja siihen, miten populismin haasteeseen pitäisi vastata.

Englanninkielisen alkuperäisteoksen kustantajat Foundation for European Progressive Studies (FEPS) ja unkarilainen Policy Solutions ovat molemmat ”progressiivisia” ajatuspajoja. Teoksen englanninkielinen nimi ja lukujen otsikot viittaavatkin nimenomaan progressiivisiin, edistyksellisiin, ratkaisuihin populismin torjunnassa. Edistyksellisyys tarkoittaa tässä yhteydessä ennen kaikkea tulevaisuuteen katsovaa ajattelua, joka pohjautuu demokratian, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden periaatteille. Samoin kuin Kalevi Sorsa -säätö, FEPS ja Policy Solutions kuuluvat sosialidemokraattisten ajatuspajojen perheeseen.

Sanan ”progressive” ja sen johdannaisten kääntäminen suomeksi aiheuttivat päänvaivaa. Toisin kuin keskieurooppalaisissa

yhteyksissä, suomessa ”edistyksellinen” ei liity erityisellä tavalla sosialidemokratiaan tai vasemmistolaisuuteen yleensä. Toisaalta keskieurooppalaisissakin yhteyksissä käytetään sanaa progressiivinen siksi, että edistyksellisyyttä ei haluta rajata yksinomaan sosialidemokraateille. Suomenkielistä käännöstä toimittaessamme emme kuitenkaan halunneet häivyttää kirjan sosialidemokraattista projektia. Niinpä suomenkielisen laitoksen kustantajan puolesta päädyin useimmissa tapauksissa vaihtamaan sanan ”edistyksellinen” tilalle sosialidemokratiaan tai vasemmistolaisuuteen viittaavia sanoja. Lukija voi siis näiden sanojen – edistyksellinen, sosialidemokraattinen, vasemmistolainen – kohdalla halutessaan pysähtyä miettimään, onko käännös kohdallinen ja ketä tai keitä kirjoittaja haluaa puhutella.

Joka tapauksessa niin alkuperäisen kirjan kuin suomennoksenkin on tarkoitus puhutella kaikkia, jotka haluavat edistää tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta ja demokratiaa. Näitä voidaan pitää yhtä lailla edistyksellisinä kuin vasemmistolaisinakin arvoina.

Lopuksi huomautettakoon, että lukujen kirjoittajat ovat osallistuneet kirjan kirjoittamiseen asiantuntijoina. Kalevi Sorsa -säätiön puolesta haluan kiittää erityisesti Helsingin yliopiston professori Jussi Pakkasvirtaa Suomea koskevan luvun kirjoittamisesta.

ESIPUHE – EUROOPAN EDISTYKSELLISET: MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?

Ernst STETTER, pääsihteeri, FEPS

Viimeisten viiden vuoden vaalitulosten viesti sosialidemokraateille on päivänselvä: ei voida vain jatkaa perinteistä ajattelua ja esittää tavanomaisia, totunnaisia ratkaisuja toivoen, että heiluri heilah-taisi vasemmiston suuntaan ja nostaisi vahvempaan, hallitsevaan asemaan.

Kansalaiset eivät enää valitse vasemman ja oikean väliltä, vaan pikemmin demokraattisen ja demokrationvastaisen järjestelmän välillä. Entinen poliittinen keskusta on kutistunut, ja laidoilla olevat puolueet puristavat perinteisiä puolueita kohti kilpailtua ”valta-virtaista” keskustaa. Tätä taustaa vasten vasemmisto on hiljalleen häviämässä taistelua, eikä edessä oleva tärkeä eurovaalien vuosi 2019 näytä suosivan meitä. Tällä hetkellä sosialidemokraattisia puo-lueita ei usein pidetä uskottavina vaihtoehtoina konservatiiveille tai populistille, jotka ovat keränneet merkittävää kannatusta äänes-täjien keskuudessa useissa EU:n jäsenmaissa vuosina 2017–2018.

Tässä kontekstissa ja FEPS:in ja Policy Solutionsin Populism Tracker -sivustonsa perusteella tekemien kannatustrendihavaintojen

pohjalta päätimme, että on aika tarjota toteuttamiskelpoisia vasta-strategioita, joilla sosialidemokraatit voivat torjua niitä helppoja ratkaisuja, joita populistit ajankohtaisiin ongelmiin tarjoavat.

FEPS ja Policy Solutions toteuttivat Saksassa, Suomessa, Italiassa, Unkarissa ja Ranskassa useiden eri toimijoiden monikerroksisen tutkimusprojektin, jossa tarkastellaan kansallisten populististen puolueiden tai toimijoiden aiheuttamia maakohtaisia haasteita. Näin saadaan puolueillemme tänä tärkeänä eurovaalivuonna potentiaalisia tulevaisuuteen tähtääviä eurooppalaisia narratiiveja, jotka kattavat nyky-yhteiskunnan yleisiä kysymyksiä.

Olenkin kiitollinen FEPS:in jäsensäätiöille ja valituille asiantuntijoille, jotka yhdistivät voimansa tämän projektin toteuttamisessa. Olen kiitollinen myös tämän valaisevan fokusryhmätutkimuksen kahdelle pääasialliselle vetäjälle, FEPS:in erityisasiantuntijalle Maria Freitasille ja Policy Solutionsin strategiajohtajalle Tamás Borosille.

Olen varma, että tämä käsikirja voi tarjota syvempää ymmärrystä nyky-yhteiskunnan ja -politiikan dynamiikkaan. Se voi toimia myös hyödyllisenä inspiraationa päättäjillemme niin kansallisella kuin Euroopan tasolla ja osoittaa (ja myös muistuttaa) heille, että vasemmisto voi vallata alaa takaisin näiltä voimilta, jotka leikkivät pelolla ja kansankiihotuksella sen sijaan, että kävisivät rakentavaa keskustelua yhteiskuntamme ja julkisen elämämme parantamiseksi.

JOHDANTO

Kasvava sosioekonominen eriarvoisuus, taloudellisten, yhteiskunnallisten ja teknologisten muutosten kiihtyminen, sosialidemokraattisten puolueiden äänestäjäpohjan muutokset sekä monet muut globaalit trendit ovat aiheuttaneet sen, että moni liberaali demokratia saattaa pian olla populististen poliitikkojen hallitsema. Euroopan unionissa noin neljännes todennäköisistä äänestäjistä äänestäisi tällä hetkellä populistista poliitikkoa, jonka toimet keskittyvät jotain ulkoista vihollista vastaan taistelemiseen, poliittisen moniarvoisuuden torjumiseen ja ”kansan” ja eliitin sovittamattomaan ristiriitaan. Useimmat näistä poliitikoista ovat pyrkineet viemään omaa maataan epäliberaaliin suuntaan.

Populistipuolueet pitävät jo valtaa muun muassa Unkarissa ja Italiassa, ja populistipoliitikot saattavat nousta johtavaan asemaan lähivuosina useissa merkittävässä Euroopan maissa Ranskasta Alankomaihin. ”Radikaaliin” demokratiakäsitykseen ja -tulkintaan perustuen populistit tavoittelevat sellaista hallintomallia, jossa kansan valtuutuksella käytetään rajoittamatonta valtaa. Näin voidaan järjestelmällisesti heikentää institutionaalisia takuita, joiden on tarkoitus suojella vähemmistöjä. Populistit esittävät ihmis-oikeudet välineinä, joilla torjutaan tiettyjä enemmistön kantoja ”demokratianvastaisina”, ja näitä oikeuksia ajavat tahot leimataan

”vieraiden valtojen agenteiksi”. Jos epäliberaalit ja populistiset johtajat nousisivat valtaan muissa maissa – Yhdysvaltain, Italian, Puolan ja Unkarin lisäksi, joissa populistit ovat jo ottaneet ohjat –, saataisimme pian nähdä vasemmistolaisten arvojen laajaa ja kauaskantoista taantumista.

Lisääntyvän populismin ongelmaa on tutkittu yhä enemmän, ja FEPS:in ja Policy Solutionsin yhteinen ”Populism Tracker” -tutkimusohjelma vuonna 2015 on tästä yksi osoitus. Vastalääkkeitä populismiin tarjoavia perusteellisia analyyseja on kuitenkin hyvin vähän, jos lainkaan. Tämän kirjan tarkoitus on muuttaa tilannetta.

Tämän kirjan keskeinen tavoite on tarjota mahdollisia ja toimivia ratkaisuja kansalaisjärjestöille, poliitikoille ja kaikille, jotka haluavat torjua populismia. Toivomme, että tässä julkaisussa esitetyt maakohtaiset ja eurooppalaiset ratkaisut voivat olla hyödyksi laajemmalle osalle yhteiskuntaa kuin vihaan perustuva populismi. Uskomme niiden nimittäin myös tarjoavan vasemmistolaisille toimijoille ymmärrystä vastata paremmin niiden sosiaalisten ryhmien ongelmiin ja pelkoihin, jotka ovat kaikkein altteimpia populismin houkutukselle. Haluamme tässä kirjassa tarjota mahdollisia poliittisia ratkaisuja populismiin käytännöllisellä, ratkaisukeskeisellä ja positiivisella tavalla.

Saadaksemme perusteellisen käsityksen populisteja todennäköisesti äänestävien ihmisten vaikuttamista teimme fokusryhmätutkimuksen viidessä maassa: Ranskassa (Rassemblement Nationalin ja La France insoumisen äänestäjien), Suomessa (perussuomalaisien äänestäjien), Saksassa (Alternative für Deutschlandin äänestäjien), Unkarissa (Fideszin ja Jobbikin äänestäjien) sekä Italiassa (MoVimento 5 Stellen ja Legan äänestäjien keskuudessa). Kohderyhmätutkimusten tulosten avulla kehitimme maakohtaisia ja myös yhteisiä eurooppalaisia lähestymistapoja, jotka voisivat

olla houkuttelevampia kuin populistien epäliberaali, eristäytyvä, muukalaisvihamielinen tai vähemmistöjen oikeuksista piittaamaton vastaus.

Teoksemme viimeisessä luvussa esitämme mahdollisia keinoja, joilla sosialidemokraattiset puolueet voisivat parhaiten vastata äänestäjien odotuksiin keskeisimmissä eurooppalaisissa haasteissa, jotta äänestäjien tuki voidaan voittaa takaisin. Toivottavasti näin voidaan myös vaikuttaa jossain määrin siihen, että populismin nousu Euroopassa saataisiin pysäytettyä.

Toivomme tästä kirjasta olevan hyötyä kaikille lukijoille, jotka uskovat siihen, että on tärkeää, että Euroopan tulevaisuus on edistyksellinen.

RATKAISUJA POPULISMIIN UNKARISSA

Tamás BOROS, Policy Solutions

Seitsemänkymmentä prosenttia. Niin moni todennäköisistä äänestäjistä Unkarissa ilmoitti vuonna 2018 äänestävänsä populistipuoluetta seuraavissa parlamenttivaaleissa.¹ Hallitsevaa puoluetta Fidesziä kannattaa enemmistö unkarilaisista äänestäjistä (56 prosenttia), kun taas suurin oppositiopuolue Jobbik saisi 14 prosenttia äänistä. Tällä jakaumalla Unkari on kaikkia muita EU-maita edellä populistimaiden kuvitteellisella listalla. Toisena olevassa Italiassa hallituskoalition muodostavat populistipuolueet Lega (suomeksi Liitto, entinen Pohjoisen Liitto) ja MoVimento 5 Stelle (Viiden tähden liike) nauttivat ”vain” 57 prosentin kannatusta. Populismien korkeat kannatusluvut Unkarissa eivät ole selitettävissä sillä, että populistiset puolueet menestyvät kaikkialla Euroopassa, että elämme ”populismien aikaa” tai että unkarilaiset populistipoliitikot – mukaan lukien pääministeri Viktor Orbán – olisivat niin paljon länsieurooppalaisia kollegoitaan taitavampia. Vaikka nämä seikat saattavat pitää paikkaansa, ne eivät riitä selittämään Unkarissa vallitsevaa tilannetta.

1 T. Boros & G. Györi, *Populism Report – April-June 2018*, FEPS ja Policy Solutions, 2018, Luettavissa: www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/289/populism_report_q2_2018.pdf

Keväästä 2010 saakka hallitseva populistinen puolue *Fiatal Demokraták Szövetsége – Magyar Polgári Szövetség* (Nuorten demokraattien liitto – Unkarin kansalaisliitto), joka tunnetaan nimellä **Fidesz**, on voittanut ylivoimaisesti kahdet parlamenttivaalit, kahdet koko maassa samaan aikaan pidetyt kunnallisvaalit sekä yhdet europarlamenttivaalit. Samaan aikaan *Jobbik Magyarországért Mozgalom* (Liike paremman Unkarin puolesta) eli **Jobbik** – aiemmin äärioikeistolainen populistipuolue, joka on hiljattain kääntynyt kohti keskustaa – on noussut maan suurimmaksi oppositiopuolueeksi. Populismien tilanne Unkarissa on toki osa laajempaa globaalia trendiä, mutta se on kuitenkin tuon trendin äärimmäinen ilmentymä. Unkarin tilanne on erityislaatuinen millä tahansa mittarilla mitattuna.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarjota ehdotuksia tavoittaa äänestäjiä, jotka tällä hetkellä kannattavat populistista puoluetta, ja tuoda esiin käytännön vaihtoehtoja, joista voisi olla hyötyä populismin hillitsemisessä. Unkarin tilanteen huomioiden tätä varten täytyy ensin lyhyesti tarkastella kolmea osittain toisiinsa liittyvää seikkaa:

- Miten nykyinen poliittinen järjestelmä korkeine populistipuolueiden kannatuksineen on syntynyt ja millainen se on?
- Keitä tässä poliittisessä järjestelmässä toimii?
- Millaista politiikkaa ja linjaa populistiset puolueet Unkarissa edustavat? Millaiset vaikuttimet, arvot ja ongelmat saavat äänestäjät asettumaan näiden puolueiden taakse?

Poliittinen järjestelmä

Vuoteen 2010 tultaessa eri poliittiset, taloudelliset, kulttuuriset ja historialliset tekijät olivat alkaneet ravistella aiemmin liki kaksipuoluejärjestelmää muistuttanutta tilannetta, jossa keskusta-vasemmistolainen puolue Unkarin sosialistinen puolue (MSZP) ja oikeistolainen konservatiivipuolue Fidesz olivat vuorotelleet vallankahvassa. Sosiaaliset erot kasvoivat taloudellisen kriisin takia, kymmenet tuhannet perheet menettivät kotinsa velkojen vuoksi, ja sosiaaliset jännitteet romanitaustaisten ja muiden unkarilaisien välillä lisääntyivät. Kansalaiset kokivat, että valtio ja hallitus eivät olleet onnistuneet suojelemaan heitä globalisaation vaikutuksilta, kriisiltä eivätkä aseman menetykseltä, ja samaan aikaan tuli julki joukko skandaaleja (yksi huomattavimmista oli silloisen pääministerin Ferenc Gyurcsányn julkisuuteen vuodettu puhe, jossa hän myönsi valehdelleensa voittaakseen vaalit), joissa maan eliitti oli mukana. Tuolloin vahva enemmistö, 62 prosenttia vastaajista, kertoi, että Unkarin demokratiaan siirtymistä edeltänyt kommunistinen järjestelmä oli ollut maan parasta aikaa.² Unkarin sosialistipuolueen kannatuksessa tapahtunut suuri pudotus (joka johtui tiukasta talouspolitiikasta ja pääministerin skandaaleista) johti kaksipuoluejärjestelmää muistuttaneen tilanteen romahtamiseen, ja konservatiivisen Fidesz-puolueen onnistui horjuttaa Unkarin politiikan aiempaa tasapainoa. Fidesz myös omaksui yhden populismille ominaisimmista piirteistä: se alkoi pitää itseään ainoana todellisena ”kansan” edustajana. Huolimatta siitä, että Fideszillä oli jäsenistöä ja puolueorganisaatio – toisin kuin esimerkiksi hollantilaispopulisti Geert Wildersin Vapauspuolueella – se ei käytännössä toiminut perinteisen puolueen tavoin, vaan yhden henkilön, Viktor

2 Lähde: Median representative poll, 2008, <http://www.origo.hu/itthon/20130527-en-szeretem-kadart-o-a-magyarok-nagy-jotevoje.html>

Orbánin, ympärille rakennettuna äärimmäisen keskitettynä kampanjakoneena. Tämä Unkarin sosialistipuolueen ja sen liberaalin hallituskumppanin Szabad Demokraták Szövetsége (Vapaiden demokraattien liitto, SZDSZ) valtakausi tarjosikin monessa mielessä ihanteelliset olosuhteet populismin nousulle.

Hallitsevaa sosialistipuoluetta lukuun ottamatta jokainen vuoden 2010 vaaleissa mukana ollut poliittinen järjestö määrittikin olevansa koko järjestelmää vastaan (sen sijaan, että ne olisivat vastustaneet vain valtaa pitäneen puolueen ohjelmaa). Kaikki halusivat vaihtaa koko järjestelmän pelkän vallassa olleen hallituksen vaihtamisen sijaan. Näissä erikoisissa asetelmissä ainoa valtavirtaa edustanut poliittinen voima Unkarissa oli Unkarin sosialistinen puolue. Kaikki muut vastustivat koko järjestelmää.

Näistä syistä Orbánin hallitus saattoi vain kaksi kuukautta vuoden 2010 vaalivoittonsa jälkeen julkistaa *Kansallisen yhteistoiminnan julistuksen*, joka oli käytännössä hallituksen julistus uudesta yhteiskuntasopimuksesta. Nimestään huolimatta asiakirja ei tosiasiaa käsitellyt yhteiskuntarauhaa, vaan moniarvoisuuden kitkemistä Unkarista. Fideszin hallitus tulkitsi oman voittonsa mandaattina uuden poliittisen järjestelmän rakentamiselle (*huhtikuun vaalit johtivat uuteen yhteiskuntasopimukseen, jonka myötä unkarilaiset päättivät uuden järjestelmän, Kansallisen yhteistoimintajärjestelmän, luomisesta*³) ja onkin rakentanut järjestelmän, joka on dramaattisesti vähentänyt Fideszin linjasta poikkeavien järjestöjen ja ihmisten mahdollisuuksia rahoituksen, median, politiikan ja tieteen saralla. Fidesz myös virallisesti julisti, että sen vaalivoitto

3 Political Declaration on National Cooperation, 2010, <http://www.nefmi.gov.hu/political-declaration>

on *vallankumouksellinen valtuutus kansalta*,⁴ ja puolue piti siksi itseään kansan ainoana edustajana.

Vuodesta 2010 alkaen rakennettu poliittinen järjestelmä muistuttaa monessa mielessä ohjattua demokratiaa. Tässä järjestelmässä koko julkishallinto, riippumattomat valvontaviranomaiset ja suuri enemmistö mediasta palvelevat Fideszin poliittisia tavoitteita. Hallitus käyttää demokratian tarjoamia työkaluja oman valtansa vahvistamiseen ja kansalaisten manipulointiin sen sijaan, että niillä vaalittaisiin ja ylläpidettäisiin demokratiaa ja moniarvoisuutta.

Voidaankin kysyä, olisiko Unkarin populistipuolueiden kannatus yhtä suurta, jos ne toimisivat aidosti demokraattisessa, pluralistisessa järjestelmässä, ja voiko niiden kannatusta edes verrata tietoihin sellaisista maista, joissa media ja poliittinen kilpailu todella ovat vapaita. Kaikkia tietoja, strategioita sekä poliittisia ja viestintäsuosituksia täytyykin arvioida sitä tosiseikkaa vasten, että Unkarissa eivät enää vallitse sellaiset olot, joita vapaa ja moniarvoinen demokratia vaatii.

Populistiset puolueet Unkarissa

Unkarin poliittisella kartalla on viisi merkittävää puoluetta: Fidesz-KDNP, Jobbik, Unkarin sosialistinen puolue (MSZP), Demokraattinen koalitio (DK) ja Lehet Más a Politika (Politiikka voi olla erilaista, LMP). Tieteellisessä kirjallisuudessa Jobbik ja Fidesz luokitellaan

4 Lähde: Viktor Orbánin puhe Unkarin parlamentille, 2010, <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-magyar-orszagguyes-alakulo-ulesen-2010-majus-14>

yleensä populistisiksi puolueiksi, ja Unkarin sosialistinen puolue ja Demokraattinen koalitio ovat niiden tärkeimmät vasemmistolaiset kilpailijat.

Taulukko 1. Suurten puolueiden vaalitulokset Unkarissa (Parlamenttivaalit 2006–2018, puolueiden listoille annetut äänet prosentteina)

	2006	2010	2014	2018
Fidesz	42,03 %	52,73 %	43,55 %	47,36 %
MSZP	43,21 %	19,30 %*	26,21 %	12,37 %**
Jobbik	-	16,67 %	20,69 %	19,80 %
LMP	-	7,48 %	5,47 %	7,31 %
DK	-		-	5,58 %

* Yhdessä Demokraattisen koalition ja muiden vasemmistopuolueiden kanssa

** Yhdessä Párbeszéd-puolueen kanssa.

Kun **Jobbik** perustettiin, sitä pidettiin Unkarin ainoana merkittävänä äärioikeistolaisena puolueena.⁵ Liike, joka voimistui merkittävästi

5 Ks. C. Mudde: *The Populist Radical Right*, Routledge, 2016
S. Gherghina, S. Mişcoiu & S. Soare (toim.): *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*, Cambridge Scholars Publishing, 2013

vuonna 2009, tuli laajalti tunnetuksi romanivähemmistöä vastaan järjestämistään marssista, jotka onnistuivat juurruttamaan ”mus-talaisrikollisuuden” käsitteen julkiseen keskusteluun, sekä Hitleriä ylistävien natsististen verkkosivujen ylläpitämisestä. Vuonna 2009 puolue oli ääriliike, mutta ei populistinen, sillä se ei – ainakaan usein – puhunut *Unkarin kansan* ja eliitin konfliktista eikä moni-arvoisuuden hylkäämisestä. Se ei myöskään väittänyt olevansa Unkarin kansan ainoa edustaja. Puolue omaksui vasta myöhemmin sellaisia populistisia elementtejä, kuten ”politiikkojen rikokset” ja eliitinvastaiset näkemykset. Kaiken kaikkiaan Jobbik oli pikem-minkin äärioikeistolainen/radikaali puolue,⁶ joka vain satunnaisesti täydensi ydinsanomaansa populistisella retoriikalla.

Vuoden 2014 jälkeen Jobbik aloitti tietoisin prosessin, jota se kutsui ”kansanpuolueeksi muuttumiseksi”. Tarkoituksena oli tehdä Jobbikista maltillinen oikeistolainen toimija ja siten lisätä sen kannatusta, joka oli näyttänyt asettuneen 15–20 prosentin välille. Toisin sanoen puolueen tavoite ei ollut muuttaa tai kaataa demokraattista järjestelmää, vaan saada valtaa sen sääntöjä nou-dattamalla. Prosessin takana oli kuitenkin jonkinasteinen pakko: vuosina 2010–2014 Fidesz oli alkanut omia Jobbikin avainkysy-myksiä ja tehdä hallituksessa niihin liittyvää politiikkaa,⁷ mikä vei radikaaleilta puhdin. Kun Fidesz muuttui yhä populistisemmaksi ja nationalistisemmaksi, Jobbikin täytyi maltillistua.

R. Wodak, B. Mral & M. KhosraviNik (toim.): *Right-wing Populism in Europe*, Bloomsbury, 2013

J. S. Murrer: *The Rise of Jobbik, Populism, and the Symbolic Politics of Illiberalism in Contemporary Hungary*, *The Polish Quarterly of International Affairs*, 2015, no. 2

6 D. Róna: *A Jobbik-jelenség*, Könyv&Kávé, 2016

7 A. Bíró-Nagy & T. Boros: *Jobbik going mainstream. Strategy shift of the far-right in Hungary*, Teoksessa: Jamin, Jerome (toim.): *L'extreme droite en Europe*. Bruylant, 2016

Vuonna 2018 Jobbikia ei käytännössä enää voinut pitää populistisena millään mittapuulla. Puolue ei ole eliitin vastainen, se ei ole EU-vastainen, se ei pidä itseään kansan ainoana edustajana, sen politiikka ei perustu vastakkainasetteluun ja symbolisiin taisteluihin, ja sen entinen kiistaton voimahahmo Gábor Vona on eronnut kaikista puolueen tehtävistä. Toistaiseksi puoluetta johtaa näennäisesti kaksi henkeä, kun varapuheenjohtajan roolia vahvistettiin. Itse asiassa Jobbikin vuoden 2018 vaaliohjelman ensimmäinen luku käsitteli eritoten Unkarin demokraattisen muutoksen tärkeyttä. Osiossa puolue lupasi vahvistaa kaikkia liberaalin demokratian kulmakiviä, jos se voittaisi vaalit (vaikkakaan sanaa ”liberaali” ei tietenkään ohjelmassa mainittu).⁸ Samaan aikaan puolueen johtajien ja merkittävien poliitikkojen keskuudessa on yhä entisiä skinheadeja ja poliitikkoja, joiden maine useimmiten juontaa juurensa juutalais-vastaisesta keskustelusta.

Jobbik jatkaa siis yhä äärioikealla, mitä tulee ihmisiin, joista puolue koostuu. Mitä tulee sen ajamaan politiikkaan, Jobbik on kuitenkin kaikkea muuta kuin äärioikeistolainen. Koska puolueen linja ei viime vuosina ole ollut populistinen, on painavia perusteita arvioida Jobbikin ideologista luokittelua alan kirjallisuudessa uudelleen ja lakata pitämästä puoluetta populistisena voimana – sillä oletuksella, että taustalla vaikuttava dynamiikka ei lähitulevaisuudessa muutu.

Kun Jobbikista tuli yhä maltillisempi, **Fidesz** kääntyi radikalisoitumisen tielle. Ennen vuotta 2010 se oli ollut tyyliltään hyökkäävä konservatiivipuolue, jolla oli yhden johtajan ympärille rakentunut vahvan hierarkkinen johto. Tuolloin Fidesz ei ollut sen enempää

⁸ Lähde: Magyar szívvél, józan észsel, tiszta kézzel (Jobbikin virallinen puolueohjelma): <https://www.jobbik.hu/magyar-szivvel-jozan-esszel-tiszta-kezzel>

Huolimatta siitä, että Orbán käyttää salaliittoteorioita ja populistisen ja maahanmuuttovastaisen retoriikan malliesimerkkejä laajasti, hän on kuitenkin yhä reaalipoliitikko. Viime vuosien IMF:n, EU:n, monikansallisten yhtiöiden, George Sorosin ja maahanmuuttajien vastaisten kampanjoiden varjolla hän on toteuttanut sosiaalipoliitikassa massiivisten leikkausten politiikkaa. Näin hän on saanut pidettyä budjetin tasapainossa käytännössä onnistuneiden – verhoittujen – säästöpakettien avulla ja samalla hyödyntänyt EU-varoja, alentanut julkista velkaa ja tarjonnut monikansallisille yhtiöille verohelpotuksia ja tavattoman alhaisen veroasteen. Näiden toimien ansiosta Unkari on noussut yhdeksi Euroopan dynaamisimmin kasvavista talouksista. Monikansallisia yhtiöitä, eliittiä, EU:ta ja talouskuria vastustavan retoriikan tehtävänä on enimmäkseen vain kätkeä politiikkaa, joka todellisuudessa suosii monikansallisia yhtiöitä ja eliittiä (ylempää keskiluokkaa), nojaa EU-rahoitukseen ja jota talouden näkökulmasta katsottuna voidaan pitää uusliberalistisena/oikeistolaisena. Muista populistisista puolueista poiketen Fideszin retoriikka eurooppalaisessa kentässä on ristiriidassa myös puolueen omien toimien kanssa. Tämän näkyy siinä, että 94 %:ssa tapauksista Fideszin europarlamentaarikot ovat äänestäneet keskustaoikeistolaisen Euroopan kansanpuolueen ryhmän EPP:n mukana Euroopan parlamentissa, vaikka Unkarin hallitseva puolue esiintyy Brysselin päättäjien määrätietoisen vastustajana.¹¹ Pakolaiskysymyksen hoidossa näin ei kuitenkaan ole. Siinä Fideszin vaatimat ratkaisut todella eroavat perustavanlaatuisesti läntisen Euroopan ratkaisuista, sillä Fidesz nojaa moniin poikkeuksellisiin poliittisiin, rikosoikeudellisiin ja verotuksellisiin keinoihin pitääkseen maahanmuuttajat (ja heitä tukevat) ulkona.¹²

11 Ks. Votewatch.eu, 2017, <http://www.votewatch.eu/blog/polish-approach-weakens-v4s-leverage-to-influence-the-future-of-europe/>

12 Lisää näistä toimista (saksaksi): <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14206.pdf>

Äänestäjien asenteet

Löytääksemme ratkaisuja populismiin tarvitsemme yksityiskohtaisempaa tietoa niiden äänestäjien arvoista, ongelmista ja motiiveista, jotka perinteisesti – koulutustaustansa, asuinpaikkansa ja sosiaalisen asemansa perusteella – ovat saattaneet kuulua vasemmiston ydinäänestäjäkuntaan, mutta jotka ovat hiljattain alkaneet äänestää populistisia puolueita. Käytimme kahta erilaista menetelmää tämän äänestäjäsegmentin tunnistamisessa: analysoimme aiempia kvantitatiivisia kyselytutkimuksia ja kysyimme samaan aikaan populististen puolueiden äänestäjiltä yhteiskunnallisista kysymyksistä kvalitatiivisissa fokusryhmähaastatteluissa.

Kuten yllä on todettu, Unkarin kahden suurimman puolueen Fideszin ja Jobbikin politiikka on muuttunut radikaalisti muutaman viime vuoden aikana. Tästä syystä on nyt olemassa merkittävä äänestäjäjoukko, joka on äänestänyt Fidesziä vuosikymmeniä huolimatta siitä, että puolue on ajanut uutta populistista politiikkaa vuodesta 2010. On myös äänestäjiä, jotka ovat tukeneet Jobbikia 8–10 vuotta ja seisovat yhä puolueen takana, vaikka nykyään Jobbik kannattaa keskustalaista politiikkaa radikaalin sijaan. Näiden kahden puolueen kannattajapohjien kvantitatiivisesta analyysistä nousee tiettyjä selviä trendejä. Yksi tärkeistä huomioista on, että Fideszin kannatus jakautuu karkeasti tasan eri sosiaalisten ryhmien välillä. Muiden maiden populistipuolueille tyypillistä sukupuolten välistä kuilua ei havaittu, eikä myöskään alueellisia keskittyimiä eikä yliedustusta iäkkäiden äänestäjien keskuudessa. Vuonna 2017 Fideszin kannatus koko äänestäjäkunnassa oli 25,9 prosenttia, eikä sen kannatus missään merkittävässä väestöryhmässä ollut alle 23,5 prosenttia tai yli 28,5 prosenttia. Jonkinlaista heiluntaa on: Fidesz esimerkiksi tyypillisesti pärjää paremmin 30–49 vuoden aktiivisessa iässä olevien keskuudessa, maaseutukaupungeissa, koulutettujen työntekijöiden keskuudessa sekä ylimmässä ESOMAR AB -luokassa (eli talouksissa,

joissa pääasiallinen elättäjä on ylemmässä tai keskitason johtotehtävässä, hallinnollisessa työssä tai vapaa ammattiharjoittaja), kun taas kannatus on heikompaa 18–29-vuotiaiden ja korkeintaan kahdeksan vuotta peruskoulua käyneiden keskuudessa sekä isomilla kaupunkialueilla eli läänien pääkaupungeissa. Ero näiden ryhmien välillä on kuitenkin vain muutamia prosenttiyksiköitä (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Fideszin ja Jobbikin äänestäjäpohja koko väestön keskuudessa sekä tietyissä tärkeissä väestöryhmissä (2017, n=1000, Lähde: ZRI Závecz Research Institute)

	Fidesz	Jobbik
Sukupuoli:		
Miehet	26,4 %	15,6 %
Naiset	25,4 %	8,5 %
Ikä:		
18–29	23,6 %	15,7 %
30–39	28,1 %	16,4 %
40–49	27,7 %	14,2 %
50–59	25,3 %	11,2 %
60–	25,1 %	5,4 %
Koulutus:		
8 vuotta peruskoulutusta tai vähemmän	23,7 %	7,6 %
Ammatillinen koulutus	27,8 %	16,8 %
Lukio/toisen asteen koulutus	25,5 %	13,8 %
Opisto, yliopisto	27,5 %	8,8 %
Asuinpaikka:		
Budapest	24,5 %	10,4 %
Läänin pääkaupunki	23,9 %	11,0 %
Kaupunki	28,5 %	11,9 %
Kylä	24,7 %	13,0 %
ESOMAR-status:		
AB	27,20 %	8,20 %
C1	25,30 %	9,10 %
C2	24,70 %	13,40 %
DE	26,30 %	12,80 %
Koko väestö:	25,9 %	11,8 %

Jobbikin kannatuksessa puolestaan on tyypillisempiä eroja tiettyjen väestöryhmien välillä. Vuonna 2017 puolueen kokonaiskannatus koko äänestäjäkunnassa oli 11,8 prosenttia, mutta sukupuolien välinen ero oli merkittävä: 15,6 prosenttia miehistä kannatti Jobbikia, mutta naisista vain 8,5 prosenttia. Jobbik on toisin sanoen muiden läntisen Euroopan äärioikeistolaisten puolueiden tapaan ”macho-puolue”, jolla on lähes kaksinkertainen määrä mieskannattajia naisiin verrattuna. Myös ammatillisen koulutuksen saaneet kannattavat puoluetta muita todennäköisemmin, sillä 16,8 prosenttia ammatillisen koulutuksen saaneista äänestäisi Jobbikia; trendi, jossa äänestäjät siirtyvät vasemmalta kohti äärioikeistoa on myös tyypillinen kautta Euroopan. Myös mahdollisten tulevaisuuden trendien kannalta on tärkeää painottaa, että Jobbik on hyvin suosittu nuorten keskuudessa: yli 16 prosenttia alle 40-vuotiaista äänestäjistä kannattaa puoluetta, kun yli 60-vuotiaiden keskuudessa kannatus on vain 5,4 prosenttia.

Populistipuolueita äänestävien unkarilaisten keskuudessa tehdyssä kohderyhmätutkimuksessa näiden äänestäjien motiiveja tutkittiin kvalitatiivisin metodein. Analysoimme kolmea ryhmää: Fidesziä äänestäneet pienissä kaupungeissa Unkarin länsiosassa asuvat alle 45-vuotiaat naiset; yli 40-vuotiaat työväenluokkaan kuuluvat Unkarin itäosassa asuvat äänestäjät, joilla on tiettyjä tyypillisesti entisiin sosialistisen puolueen MSZP:n äänestäjiin liitettyjä piirteitä ja jotka nykyään kannattavat Fidesziä tai Jobbikia; ja Budapestissa asuvat alle 35-vuotiaat miehet, jotka ovat ”radikaaleja” ja kannattavat Jobbikia. Tarkastelimme siis iän, asuinpaikan ja koulutuksen osalta täysin erilaisia ryhmiä. Ryhmät olivat kuitenkin monessa mielessä hyvin samanlaisia – sen yhdistävän tekijän lisäksi, että kaikki osallistujat kannattivat populistisia puolueita.

Yksi keskeisistä populistipuolueita äänestäviä yhdistävistä piirteistä on 1980-luvun Unkarin ihannointi. Unkarissa oli tuolloin kommunis-

tinen yksipuoluejärjestelmä, elämä oli ennalta arvattavaa, elintaso nousi tasaisesti mutta hitaasti, työpaikat olivat turvattuja ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus olematonta. Toisaalta vapaata lehdistöä, demokraattisia vaaleja tai riippumattomia tuomioistuimia ei ollut, vain harvat saivat matkustaa ulkomaille, ja kauppojen valikoima oli hyvin rajallinen. Diktatuuri oli löystynyt aiempiin ajanjaksoihin verrattuna, mutta vastakkaisten näkemysten kannattajia saatettiin silti vangita poliittisista syistä. Kaikesta tästä huolimatta – tai ehkä juuri sen takia – monet populistien äänestäjät kaipaavatkin siirtymävaihetta edeltänyttä kulta-aikaa. Kaipauksen taustalla olevan nostalgian tärkein syy ovat turvatut työpaikat: äänestäjien mielestä ajatus siitä, että 40 vuoden uran jälkeen voi jäädä eläkkeelle samasta työstä, jossa aloitti 20-vuotiaana, tuntui turvalliselta. Siitä huolimatta, että kommunistiajan suuret valtionyhtiöt eivät olleet taloudellisesti kilpailukykyisiä eivätkä tehokkaita, ne toivat turvaa ja yhteisöllisyyttä. Kun ne olivat unkarilaisia ja valtion omistuksessa, ne olivat lisäksi jonkinlaisen kansallisen ylpeyden aiheita. Näiden äänestäjien keskuudessa sellaiset lausunnot, kuten *1980-luvulla meillä oli vielä sokeritehdas, jossa oli töitä*, olivat tyypillisiä. Aiemman järjestelmän hitaampaa elämänrytmiä, sen ”haaleutta” pidettiin positiivisena asiana kaikilla elämänaloilla. Äänestäjien mielessä se yhdistyy suurempaan rauhallisuuteen, runsaampaan rakkauteen ja läheisempiin ihmissuhteisiin.

Toinen nostalgiaa herättävä ajanjakso on uuteen järjestelmään siirtymistä seurannut vuosikymmen 1990-luku. Se oli toivon aikakautta, jolloin uskottiin, että Unkarin elintaso nousisi Itävallan tasolle. 1990-luvulla oli sananvapaus, matkustaminen oli vapaata, ja kaupat täyttyivät länsimaisista kulutushyödykkeistä. Äänestäjille ne olivat kaikkein tärkeimpiä asioita hallinnon vaihtumisessa. 1990-luvulla oli myös helppoa saada lainaa, BKT kasvoi, ja Unkari näytti olevan talouden ja politiikan saralla yksi alueen huipuista.

Viimeisten 15 vuoden aikana nämä arvot ja saavutukset ovat kuitenkin taantuneet siitä huolimatta, että ne ovat äänestäjille tärkeitä. Maailma alkoi muuttua yhä nopeammin, jopa hallitsematonta tahtia, ja sama tapahtui ensiarvoisen tärkeille työpaikoille. Ennakoitavuus väheni, stressi lisääntyi, ja ulkomaalaisia yhtiöitä tuli ja lähti Unkarista nopealla tahdilla. Samaan aikaan unkarilaisten elintaso ei saavuttanutkaan haluttua Länsi-Euroopan tasoa, vaan Unkari on ensimmäistä kertaa jopa Puolan ja Slovakian tasoa alempana. Nousevat hinnat, korruptio ja Eurooppaan tulevat siirtolaiset pelottavat populistipuolueita äänestäviä.

Unkarilaisten äänestäjien ja populistipuolueiden suhde on Euroopan mittakaavassa ainutlaatuinen, koska populistipuolue on nyt hallinnut Unkaria kahdeksan vuotta. Vastaavasti merkittävä osa populistipuolueita äänestävistä ei tunne vihaa hallitusta, vaan kansainvälisiä tahoja, maailmanjärjestystä, Euroopan unionia tai maahanmuuttajia kohtaan. Fideszin äänestäjät ovat tyypillisesti oikein tyytyväisiä Unkarin tilanteeseen, työllistymismahdollisuuksiin, talouskehitykseen, pääministerin EU-retoriikkaan sekä siihen, että Fidesz estää maahanmuuttajia ja pakolaisia pääsemästä maahan. Jobbikin äänestäjät puolestaan kyllä hyväksyvät hallituksen maahanmuuton- ja EU-vastaisen retoriikan, mutta näkevät silti suuria ongelmia: lähes miljoona unkarilaista työntekijää on muuttanut maasta Länsi-Eurooppaan, hallitus on tehnyt ammattiliittojen toiminnan liki mahdottomaksi, ja sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen epätasa-arvo kasvaa Unkarissa jatkuvasti. Perinteiset vasemmistolaiset kysymykset ovatkin Jobbikin äänestäjien tärkeimpien huolenaiheiden joukossa.

Toisin kuin oletimme, tutkimuksessa selvisi, että populistisia puolueita kannattavat unkarilaiset eivät vastusta globalisaatiota. *Ne, jotka jättäytyvät syrjään* [globalisaatiosta] jäävät jälkeen, globalisaatio on kuin auringonpaiste, turha sen olemassaoloa on kiistää,

he sanoivat. He arvostavat sitä, että matkustaminen on nykyään helpompaa, kauppojen valikoimat ovat laajempia, tekniikka kehittyä ja elämä on mukavampaa. Samaan aikaan he kuitenkin vastustavat yhdenmukaistamista ja sitä, että unkarilaisia tehtaita on annettu ulkomaisen pääoman haltuun. He myös paheksuvat maahanmuuttoa, jota pitävät globalisaation ja kehittyvien maiden hyväksikäytön aiheuttamana. Kansallisvaltion konsepti on heille tietenkin hyvin tärkeä: he haluavat nauttia globalisaation eduista, vaikka samalla haluavatkin suojella unkarilaista maataloutta ja unkarilaisomisteisia tehtaita tai palauttaa ne aiempaan loistoonsa. On kiinnostavaa, että nämä äänestäjät haluavat ennemmin pitää unkarilaisomistuksessa sellaiset talouden sektorit, jotka eivät sanottavasti tuota voittoa, ovat kilpailukyvyttömiä ja tuovat vähän lisäarvoa (esimerkiksi viljan- ja sokerintuotanto), kuin sellaiset alat, joiden varaan maan tulevaisuutta voitaisiin rakentaa. Nämä äänestäjät eivät näytä välittävän siitä, että teknologiateollisuudessa ei juuri unkarilaisia yrityksiä ole, Google ja Facebook käärivät miljardeja maksamatta liki lainkaan veroja, ja kansainvälisesti menestyviä unkarilaisia startup-yrityksiä on sangen vähän. He ovat huolissaan siitä, että Unkarin maatalous ei kukoista niin kuin 1980-luvulla.

Populistien äänestäjien kokemat suurimmat uhat eivät siis ole globalisaatio, monikansalliset yhtiöt eikä teknologian kehitys. Eniten heitä huolestuttavat työpaikkojen epävakaus, epävarmuus, turvattomuus, lisääntyvä eriarvoisuus sekä eri vähemmistöt: romanit ja maahanmuuttajat. Olennainen tekijä heidän vähemmistöjä koskevissa huolissaan liittyy väestörakenteeseen (*mustalaisia tulee olemaan enemmän kuin unkarilaisia, ja koska he ovat köyhiä, syttyy sota*) ja valtion myöntämien etujen jakoon (*jos valtion on valittava mustalaisen ja ei-mustalaisen unkarilaisen välillä, mustalainen saa enemmän tukeq*).

Tätä äänestäjäblokkia määrittää kuitenkin myös joukko vasemmistolaisia arvoja, ei ainoastaan edistyksellisten ajatusten vastaisuus (ts. vihamielisyys vähemmistöjä kohtaan ja EU-vastaisuus). Näitä ovat esimerkiksi yhteiskunnallisen tasa-arvon kaipuu (*Tasa-arvo lomittuu ihmisyyden kanssa. 1960-luvulla olimme rutiköyhiä. Mutta niin oli naapurikin. Meitä ei turhauttanut se, miten hyvin muilla meni.*) ja yhteisön tärkeys (*Yhteisö ei voi muodostua, jos yhdellä on Ferrari ja toisella pelkkää kurjuutta. Annettaisiin kaikkien olla tasa-arvoisia kansalaisia.*).

Onkin siis todettava, että iso osa Unkarin väestöstä vain odottaa uskottavaa vaihtoehtoa, joka edustaa perinteisten vasemmistolaisien arvojen ja edistyksellisten ajatusten yhdistelmää Seuraavissa kappaleissa tarkastelemme strategioita, jotka rakentavat näille arvoille.

Vasemmistolaisen politiikan mahdollisuudet Unkarissa

Vuoden 2010 jälkeen Unkarin vasemmistopuolueet (**Unkarin sosialistinen puolue (MSZP)** ja **Demokraattinen koalitio (DK)**) ovat joutuneet kilpailemaan yhtä aikaa populistis-konservatiivisen Fideszin, (aiemmin) äärioikeistolaisen Jobbikin ja omien aiempien, suuren talouskriisin aikaisten hallituskausiensa perinnön kanssa. Viime vuosina oppositiopuolueiden viesti on keskittynyt Orbánin hallituksen korruptioskandaaleihin samaan aikaan, kun on yritetty säilyttää edes jotain merkitystä instituutioilla, jotka ennen vuotta 2010 olivat demokraattisia. Tätä on täydennetty sosiaali- ja hyvinvointilupauksilla, jotka ovat alleviivanneet Fideszin (ylempää) keskiluokkaa hyödyttävän politiikan kielteisiä vaikutuksia. Perinteisin politiikan välinein (lehdistöilaisuudet, allekirjoitusten kerääminen)

esitettyinä nämä eivät kuitenkaan ole toistaiseksi tuottaneet tulosta: vuonna 2018 näiden puolueiden kannatus laski entisestään 200 000 äänestäjällä jopa aiemmin pohjanoteerauksena pidettyihin vuoden 2010 vaaleihin verrattuna.

Viimeisten 30 vuoden aikana sosialidemokraattiset puolueet Länsi-Euroopassa ovat käyttäneet kolmenlaista strategiaa (tai niiden yhdistelmää) padotakseen populismin aallon ja säilyttääkseen äänestäjensä uskollisuuden: omien vasemmistolaisten arvojen painottaminen ja populistien voimakas haastaminen omien arvojen pohjalta (**ylläpitäminen**); populistien suosimien kysymysten ohittaminen ja omien – talouteen keskittyvien – kysymysten nostaminen (**heikentäminen**); tai populistisen oikeiston tekemien ehdotusten ottaminen käyttöön ja omien kantojen tarkistaminen (**omaksuminen**).¹³ On mahdotonta yksiselitteisesti osoittaa, mitkä näistä strategioista ovat onnistuneet ja mitkä epäonnistuneet, koska onnistumisen tulkinta riippuu merkittävässä määrin muun muassa poliittisten vastustajien käyttämistä taktiikoista, yhteiskunnallisesta kontekstista, kyseisen puolueen yhtenäisyydestä, sen johtajan kyvyistä sekä laajemmasta taloudellisesta kontekstista.

Unkarin poliittinen ja taloudellinen tilanne sekä vallitsevat sosiaaliset arvot huomioon ottaen esitämme tämän aiheetta käsittelevän kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen pohjalta Unkarin sosialidemokraattien strategiaksi ylläpitämisen, **heikentämisen** ja **omaksumisen** ainutlaatuista yhdistelmää.

13 Yksityiskohtaisesti näistä kolmesta strategiasta, ks. T. Bale, Ch. Green-Pedersen, A. Krouwel, K. R. Luther, N. Sitter: *If You Can't Beat Them, Join Them*, Political Studies, VOL 58, 410–426, 2010

Seuraavassa perustelemme tarkemmin, miksi uskomme, että **ylläpitämisen** strategian tulisi olla hallitsevana EU-myönteisyyden ja EU-vastaisuuden kontekstissa, miksi **heikentämistä** pitäisi käyttää kysymyksissä, joissa vastakkain ovat pakolaisten vastaanottaminen ja kaiken maahanmuuton kieltäminen, ja että osittaista **omaksumisen** strategiaa tulisi noudattaa, mitä tulee nationalismia/ isänmaallisuutta ja kansainvälisyyttä koskeviin kysymyksiin.

Euroopan unioni: strategiana *ylläpitäminen*

Yksi tärkeimmistä retorisisista elementeistä populististen puolueiden yleisessä lähestymistavassa on Euroopan unioniin kohdistettu kriitikki, joka joskus ilmenee avoimena vihamielisyytenä. Vaikka yhä useampi äänestäjä samastuu tähän narratiiviin, Unkarissa lähes 70 prosenttia kansasta edelleen kannattaa maan EU-jäsenyyttä. Sitoutuneisuus EU-jäsenyyteen voisi siis nousta tärkeäksi symboliseksi kysymykseksi sosialisteille, jotka voisivat ottaa voimakkaan kannan tietäen, että enemmistö äänestäjistä on asiasta samaa mieltä. Kanta Euroopan unioniin on ainutlaatuinen myös siksi, että Unkarin politiikassa on harvoja aiheita, joiden voi katsoa nostavan omaa poliittista profiilia onnistuneesti: a) profiilin nostamispyrkimysten ytimessä tulee olla kiistelty ja symbolinen kysymys, sen pitää olla kiilakysymys, joka on helppo määrittää selkeiden puolesta ja vastaan -kantojen kautta; b) poliittisilla vastustajilla tulee olla radikaalisti sosialistien kannasta poikkeava näkemys asiasta; c) enemmistö kansasta identifioituu sosialistien kantaan. Unkarissa EU-jäsenyys ja syvempi yhdentyminen ovat tällainen kysymys, ja siksi suosittelemme voimakkaampaa *ylläpitämisen* strategiaa tässä yhteydessä.

On ilmeistä, että kysymys suhtautumisesta Euroopan yhdentymiseen nousee yhä selvemmin politiikan suureksi jakolinjaksi eurooppalaisessa politiikassa korvaten usein perinteisen talouspolitiikan oikeisto–vasemmisto -jakolinjan. Tässä nimenomaisessa kysymyksessä populistit näyttäisivät kuitenkin pelanneen itsensä hankalaan tilanteeseen, sillä toistaiseksi on yhä enenevässä määrin osoittautunut, että heidän euroskeptinen kantansa ei pysty tarjoamaan todellista vaihtoehtoa. Aiemmin he saattoivat luvata, että valtaan päästyään he irrottaisivat maansa EU:sta, mutta nyt tiedetään, että todellinen eropäätös uhkaisi syöstä jäsenmaan Brexitin kaltaiseen kaaokseen. Tämä kaaos tai kaaoksen tunne voisi olla valttikortti EU:ta puoltavien voimien käsissä. Äänestäjien enemmistö vaatii turvaa ja vakautta, ja kaaoksen peikko voisi hyvin saada heidät luopumaan nykyisestä EU-vastaisesta asenteestaan. Ei ole sattumaa, että lähes kaikissa jäsenvaltioissa EU:n kannatusarvio on korkein vuosikymmeniin.

Jotta EU:ta puolustava kanta voidaan esittää suurelle yleisölle, täytyy kuitenkin hahmotella visio sellaisesta Euroopan unionista, joka pystyy suojelemaan kansalaisiaan. ”Eurooppa suojelee” -narratiivi on yhtä aikaa vasemmistolainen ja Eurooppa-myönteinen, ja se vastaa äänestäjien kasvavaan vakauden ja turvallisuuden tarpeeseen. Tämä narratiivi voisi alleviivata sitä, että suurten yritysten tulisi pysyä eurooppalaisissa käsissä, ja EU:n on suojeltava työntekijöitä aasialaisilta ja amerikkalaisilta yrityskaupoilta; vahvojen EU-tason ammattiliittojen täytyy olla aktiivisia yli kansallisten rajojen työntekijöiden oikeuksien puolustamisessa; ja EU:n rajavalvontavirastojen ja eurooppalaisen armeijan täytyy turvata Euroopan rajat ja EU-kansalaisten turvallisuus ja vapaus. Esimerkiksi nämä ovat mahdollisia suuntia, joista vasemmistopuolueet voisivat hakea lisäkannatusta tässä asiassa.

Maahanmuutto: strategiana *heikentäminen*

Oikea strategia, jolla vastata populistien ylivaltaan pakolaiskysymyksessä, vaihtelee maakohtaisesti. Unkarin yhteiskunnallisen, taloudellisen ja poliittisen tilanteen huomioiden realistisin strategia on kuitenkin poliittisen asialistan muokkaaminen. Ylivoimainen enemmistö vasemmistoäänestäjistä kannattaa Fideszin lähestymistapaa pakolaiskysymykseen, ja jopa hallitukseen vähiten myötämielisesti suhtautuvat äänestäjät tukevat selvästi yhtä Orbánin hallituksen tekemää symbolista päätöstä: Unkarin etelärajan raja-aitaa. Lisäksi tässä iltapäivälehtien vahvasti hallitsemassa yksinkertaistetussa mediaympäristössä maltilliset ja hillityt viestit eivät menesty. Moraalisista syistä vasemmisto ei tietenkään voi suoltaa muukalaisvihamielisiä viestejä, jollaisia Unkarin oikeisto ajaa, eikä se olisi uskottavaa eikä poliittisesti hyödyllistäkään. Täysin hallituksen kantaa vastakkaisen näkemyksen varaukseton kannattaminen – eli voimakkaan maahanmuuttomyönteinen linja – olisi kuitenkin niin rajusti hallituksen äänestäjien enemmistön näkemyksiä vastaan, että se olisi verrattavissa poliittiseen itsemurhaan. Lisäksi tähän liittyy myös se seikka, että toisin kuin valtaosassa läntisen Euroopan maista, Unkarissa ei todellisuudessa ole mitään maahanmuuttokysymystä.

Täytyy myös tunnustaa, että maahanmuuttokysymys on populistisen oikeiston valttikortti. Mitä pidempään kysymys dominoi eurooppalaista politiikkaa, sitä vahvemiksi oikeistopuolueet kasvavat. Onkin siis vasemmiston perustavanlaatuisen etujen mukaista ohjata julkinen keskustelu takaisin sen omiin aiheisiin: kasvavaan sosiaaliseen epätasa-arvoon, mataliin palkkoihin, terveydenhuoltoon, koulutukseen ja julkisten palveluiden tilaan. Näin on erityisesti siksi, että lukuisissa maissa – mukaan lukien Unkari ja Itävalta – kiivas maahanmuuttokeskustelu vie äänestäjien huomion siitä, että hallitukset ajavat talouspolitiikkaa, joka hyödyttää pääasiassa

monikansallisia yhtiöitä ja (ylempää) keskiluokkaa, kun köyhempi ja vähemmän koulutettu väestö jää yhä enemmän jälkeen. Väittäely maahanmuutosta on populistisen oikeiston virittämä viestinnällinen ansa. Näin on erityisesti Keski- ja Itä-Euroopassa, mutta sama pätee enimmäkseen myös Länsi-Eurooppaan, ja vasemmiston tulisi pyrkiä pysymään tästä erossa. Vasemmiston täytyy keksiä poliittisia ratkaisuja ongelmiin, jotka juontuvat maahanmuutosta ja pakolaiskriisistä tai liittyvät niihin, mutta sen täytyy myös pitää huoli, että sen politiikka ja narratiivit eivät keskity maahanmuuttoon tai pakolaisiin, vaan sen omiin perinteisiin aiheisiin.

Isänmaallisuus/nationalismi: strategiana osittainen omaksuminen

Kun vakauden ja nostalgian halu on lisääntynyt, on samalla kasvanut myös toive valtion tarjoamasta turvasta. Monet puhuvat kansakunnan uudesta tulemisesta. Tämä trendi on ilmennyt myös Unkarissa. Täytyy kuitenkin varoa vetämästä yliyksinkertaistettuja johtopäätöksiä siitä, että nationalismi olisi voittanut. Kuten aiemmin todettiin, EU-jäsenyyden kannatus ei ole Unkarissa laskenut, ja verrattuna useiden Länsi-Euroopan maiden tietoihin kansan viha globalisaatiota kohtaan ei ole yhtä voimakasta Unkarissa kuin monissa muissa maissa. Mielipidekyselyt ovat myös osoittaneet, että nationalistiset, traditionalistiset ja revisionistiset ajatukset ovat yleensä unkarilaisten kertomien tavoitteiden listan häntäpäässä. Äänestäjät osoittavat kyllä voimakasta yhteisöllisyyden, kansallisen ylpeyden ja valtion tuoman suojan kaipuuta (ennen kaikkea työmarkkinoilla), mutta hyökkäävyyttä, sotaa tai konflikteja, toisin sanoen juuri niitä konsepteja, jotka usein yhdistetään nationalismiin, he eivät halua.

Toistaiseksi Unkarin vasemmisto ei ole painottanut nationalismin tai isänmaallisuuden arvoja, vaan on sen sijaan – osin aivan oikeutetusti – määritellyt ne yhdeksi 1900-luvun historiallisten tragedioiden pääsyyistä. Erityisesti Pohjois-Euroopasta, esimerkiksi Ruotsista, Tanskasta ja Skotlannista, sekä Yhdysvalloista, on kuitenkin useita esimerkkejä ”inklusiivisesta nationalismista”, ”liberaalista nationalismista” ja ”patriotismista”.¹⁴ Entisaikoina vasemmistoliikkeet vetosivat usein kansalliseen solidaarisuuteen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden nimissä ja alleviivasivat, että kansallinen yhtenäisyys ja kansallinen herääminen vaativat taakanjakoa ja uhrauksia, progressiivista verotusta ja työläisten arvostusta. *Verojen maksaminen, pyrkimykset vähentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja huono-osaisten olojen parantaminen: se vasta on isänmaallista toimintaa*, sanotaan.

Kansallistunteeseen voisi kuulua myös velvollisuutemme suojella ja tukea kaikkia yhteisömme jäseniä – ennen kaikkea heikoimpia ja köyhimpiä. Kansallisen ylpeyden otsikon alle voisi sisällyttää ehdottoman vasemmistolaisia arvoja ja saavutuksia: yhteiskunnallinen tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja yhteisön jäsenten halu tukea toinen toisiaan. Inklusiivinen nationalismi voisi rakentua sille ajatukselle, että se kamppailee luodakseen kansallisen yhteisön, jossa kaikki sen asukkaat kokevat olevansa kotonaan.

14 Lisätietoja esimerkiksi seuraavista lähteistä:

<https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/04/25/how-nationalism-can-support-or-divide-democracies/>

<https://www.newstatesman.com/politics/staggers/2018/06/global-far-right-rises-snp-offering-inclusive-nationalism>

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/may/08/nationalism-positive-case-immigration-counter-narrative-nhs>

<https://www.vox.com/the-big-idea/2018/2/8/16982036/nationalism-patriotism-left-right-trump-democrats-solidarity>

<https://www.dissentmagazine.org/article/a-patriotic-left>

<https://www.nytimes.com/2018/03/03/opinion/sunday/liberals-reclaim-nationalism.html>

Inklusiivinen nationalismi voisi ammentaa kansakunnan yhteisesti tunnustamista demokraattisista arvoista jonkin kapean yhteisön ja sen vihollisten varaan rakentamisen sijaan. Viittaus kansalliseen solidaarisuuteen tekee eron luokkapohjaiseen toimintaan – joka ei nykypäivänä enää ole relevanttia –, internationalismiin ja identiteettipohjaiseen politiikkaan ja ottaa takaisin ”kansakunnan” konseptin, jonka oikeisto on riistänyt itselleen. Näin se vahvistaa yhtenäisyyden tunnetta luopumatta kuitenkaan solidaarisuudesta tai oikeudenmukaisuudesta tavoiteltavina arvoina.

Edistämällä inklusiivisen nationalismin arvoa edistysmielinen vasemmisto voisi osittain käyttää ”omaksumisen strategiaa”, koska se rakentaisi populistien kansallismieliselle retoriikalle ja hylkäisi luokkapohjaiset ja internationalistiset lähtökohdat. Kuten yllä on selitetty, tämä ei kuitenkaan merkitsisi täyttä nationalismin konseptiin samastumista niin kuin populistit sen ymmärtävät, vaan konseptille tarjottaisiin näin uudenlaista tulkintaa.

Kirjallisuus

Aalberg, T., F. Esser, C. Reinemann, J. Stromback, C. De Vreese (toim.): *Populist Political Communication in Europe*, Routledge, 2017

Bale, T., Ch. Green-Pedersen, A. Krouwel, K. R. Luther, N. Sitter: *If You Can't Beat Them, Join Them*, Political Studies, VOL 58, 410–426, 2010

Bíró-Nagy, A. & T. Boros: *Jobbik going mainstream. Strategy shift of the far-right in Hungary*, Teoksessa: Jamin, Jerome (toim.): *L'extreme droite en Europe*. Bruylant, 2016

Boros, T. & G. Györi: *Populism Report – April-June 2018*, FEPS and Policy Solutions, 2018, www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/289/populism_report_q2_2018.pdf

Boros, T. & G. Laki: *A Political Guide to Hungary*, Friedrich-Ebert-Stiftung & Policy Solutions, 2018

Gherghina, S., S. Mişcoiu & S. Soare (toim.): *Contemporary Populism: A Controversial Concept and Its Diverse Forms*, Cambridge Scholars Publishing, 2013

Laclau, E.: *On Populist Reason*, Verso, 2007

Lukacs, J.: *Democracy and Populism: Fear and Hatred*, Yale University Press, 2006

Mudde, C.: *On Extremism and Democracy in Europe*, Routledge, 2016

Mudde, C.: *The Populist Radical Right*, Routledge, 2016

Muller, J-W.: *What is Populism?*, University of Pennsylvania Press, 2016

Murrer, J.S.: *The Rise of Jobbik, Populism, and the Symbolic Politics of Illiberalism in Contemporary Hungary*, The Polish Quarterly of International Affairs, 2015, no. 2

Róna, D.: *A Jobbik-jelenség*, Könyv&Kávé, 2016

Stetter, E., T. Boros, M Freitas (toim.): *The State of Populism in Europe, 2017*, FEPS & Policy Solutions, 2018

Wodak, R., B. Mral & M. KhosraviNik (toim.): *Right-wing Populism in Europe*, Bloomsbury, 2013

Wodak, R.: *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*, SAGE Publications Ltd, 2015.

RATKAISUJA POPULISMIIN SAKSASSA

Johannes HILLJE, Das Progressive Zentrum

Johdanto

Lokakuun 28. päivä vuonna 2018 oli historiallinen päivä **Alternative für Deutschland (Vaihtoehto Saksalle, AfD)** -puolueelle. Tuona päivänä tämä oikeistopopulistinen puolue pääsi Hessenin osavaltion parlamenttiin, joka oli ollut osavaltioiden parlamenteista viimeinen, jossa se ei ollut edustettuna. Edes vakiintuneet puolueet Freie Demokratische Partei (Vapaa demokraattinen puolue, FDP), Bündnis 90/Die Grünen (Vihreät) tai Die Linke (Vasemmisto) eivät ole saaneet edustajia kaikkien 16 osavaltion parlamenttiin, joilla on merkittävää valtaa Saksan liittovaltion poliittisessa järjestelmässä. Vain viisi vuotta perustamisensa jälkeen AfD on edustettuna Saksan liittopäivillä (Bundestag), kaikissa osavaltioiden parlamenteissa sekä Euroopan parlamentissa. Se ei kuitenkaan aiemmin ole ollut maan eikä alueiden hallituksessa. Vaikka AfD:n nousun vauhti on ollut ällistyttävä, Saksaa on pidetty *epätavallisena läntisten demokratioiden joukossa*,¹⁵ mitä äärioikeistolaisten puolueiden vahvuuteen

15 K. Arzheimer: *The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?*, West European Politics 38, 2015

tulee. Tämä on johtunut pitkälti siitä, että Saksan äärioikeistolaisten puolueiden vaalimenestys on ollut sangen maltillista ja rajautunut vain alueelliselle tasolle aina vuoteen 2013 saakka. Lisäksi mikään merkittävä puolue Saksassa ei ollut aiemmin ottanut korostuneen euroskeptistä kantaa, joka on useimmille Euroopan oikeistopopulistisille puolueille keskeinen ohjelmallinen piirre, eikä se siis ollut koskaan ollut vaalimenestyksen moottorina. Nyt tämä Saksan poikkeusasema on päättynyt. Jäätyään vuoden 2013 liittopäivävaaleissa viiden prosentin äänikynnyksestä vain 0,1 prosenttia AfD nousi liittopäiville syyskuun 24. päivä 2017 kolmanneksi suurimpana puolueena 12,6 prosentin kannatuksella.

AfD Saksan poliittisessa järjestelmässä

Ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen on äärioikealle poliittisessa kirjossa sijoittuva uusi puolue vakiinnuttamassa asemaansa valtakunnan tasolla Saksassa. Puolueen historiaa voi lyhyesti kuvata jatkuvalla siirtymisellä yhä oikeammalle. AfD perustettiin vuonna 2013 vastustamaan euroalueen tukiohjelmia. Puolueen ensimmäinen johtaja oli hampurilainen taloustieteen professori, liberaalikonservaatiivi Bernd Lucke, joka erosi AfD:stä jo 2015 omien sanojensa mukaan lisääntyneiden *muukalaisvihamielisten* ja *islamofobisten* suuntausten vuoksi. Hieman ennen puolueesta eroamista Lucke oli jo hävinnyt puheenjohtajaäänestyksessä Frauke Petrylle, joka käänsi puolueen pääpainopisteen eurovastaisuudesta maahanmuuttovastaisuuteen. Satojentuhansien pakolaisten ja maahanmuuttajien tulo maahan nosti maahanmuuttokysymyksen merkitystä huomattavasti syyskuusta 2015 alkaen. Vuoden 2016 alkupuolella AfD teki useita läpimurtoja alueellisissa vaaleissa. Vuoden 2017 liittopäivävaalien alla puolueessa oli jälleen sisäisiä kiistoja ”maltillisten” ja ”radikaalien” jäsenten välillä.

Useimmat näistä sisäisistä konflikteista päättyivät radikaalisiiven voittoon, mikä johti myös Frauke Petryn häviöön puolueen puheenjohtajana. Lopulta puolueen kahden siiven pääehdokkaat vuoden 2017 liittopäivävaaleissa olivat Alice Weidel ja Alexander Gauland. Puolueen nykyinen ohjelma on monilta osin samanlainen kuin muiden eurooppalaisten oikeistopopulististen puolueiden ohjelmat. Tärkeitä näkemyksiä ovat puolueen järjestelmänvastaisuus ja väite, että AfD tuntee ja edustaa kansan ”todellista tahtoa”. Puolue vaatii lisää suoraa demokratiaa (”Sveitsin malli”), asemoi itsensä selvästi maahanmuutto-, islam- ja eurovastaiseksi ja edustaa syvän konservatiivista koulutus- ja perhepolitiikkaa (esimerkiksi vastustaa samaa sukupuolta olevien avioliittoja). Sosiaalipolitiikan osalta puolue on jakautunut sosiaalinationalistiseen ja liberaalikonservatiiviseen leiriin. On useita politiikan aloja, joilla puolueella ei vielä ole konkreettisia esityksiä.

Vuosikymmenten vakauden jälkeen Saksan poliittinen järjestelmä on pirstaloitunut AfD:n nousun jälkeen. Kaksi pääpuoluetta CDU/CSU ja SPD kärsivät suuret tappiot viime liittopäivävaaleissa. Tosin, kuten tutkija Cas Mudde toteaa, vaalitulokset kertovat ennen kaikkea valtavirtapuolueiden äänestäjäkadosta, eivät niinkään siitä, että äänestäjät olisivat valinneet juuri AfD:n.¹⁶ Kaksi kolmesta AfD:tä vuonna 2017 äänestäneestä ei äänestänyt kannattaakseen AfD:tä, vaan protestoidakseen muita puolueita vastaan.¹⁷

Jää siis nähtäväksi, onnistuvatko muut puolueet voittamaan äänestäjät takaisin AfD:ltä, vai jäävätkö äänestäjät pitkällä aikavälillä

16 C. Mudde: *What the stunning success of AfD means for Germany and Europe*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/sep/24/germany-elections-afd-europe-immigration-merkel-radical-right>, 2017
17 Infratest Dimap: *Wahlreport Bundestagswahl*, <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/wahlreport-deutschland/2017/>, 2017

populistien taakse. Voidaan sanoa, että AfD:n kohtalo riippuu pitkälti perinteisistä puolueista ja niiden kyvystä voittaa protestiäänestäjien luottamus takaisin. On vielä liian aikaista ennustaa, onnistuvatko muut puolueet työntämään AfD:n jälleen syrjään, sillä CDU:n ja SPD:n sisäiset uudistusprosessit ovat vielä kesken. Ei-populististen puolueiden suhteessa AfD:tä kohtaan on kuitenkin viime aikoina nähty kaksi huomionarvoista reaktiota: Baijerin osavaltiovaaleissa lokakuussa 2018 valtaapitävä CSU (CDU:n sisarpuolue) otti kampanjassaan vahvaksi painopistealueeksi maahanmuutto- ja turvapaikka-asiat kääntymällä radikaalimpaan suuntaan ja retoriikkaan. Puolue yritti kopioida AfD:tä. CSU:n strategia kuitenkin epäonnistui, ja puolueen vaalitulokset olivat yksi historian huonoimmista. Toisaalta vihreät saivat historiallisen voiton profiloitumalla antipopulistiseksi puolueeksi, joka kannattaa maahanmuuttoa ja Eurooppaa.

AfD:n äänestäjäkunta

Vastoin yleistä käsitystä AfD ei ole vain itäisessä Saksassa (entisessä DDR:ssä) esiintyvä ilmiö eikä taloudellisesti heikossa asemassa olevien puolue. Asuinpaikan, koulutuksen, ammatin tai tulojen mukaan määriteltävää ”tyypillistä AfD:n äänestäjää” ei itse asiassa ole olemassa. AfD pärjää kuitenkin suhteessa paremmin itäisessä Saksassa maan länsiosiin verrattuna: vuoden 2017 liittopäivävaaleissa puolueen kannatus oli yli kaksinkertainen idässä (21,9 %) länteen (10,7 %) verrattuna. Joissain taloudellisesti menestyvissä länsisaksalaisissa kaupungeissa, kuten Baden-Württembergin Heilbronnissa AfD saavutti lähes yhtä korkean tuloksen (16,4 %) kuin maan itäosissa keskimäärin.

Mitä sukupuolijakaumaan tulee, AfD:n äänestäjäkunnassa on huomattava kuilu: Saksan miesäänestäjistä AfD:n valitsi 16,3 prosenttia,

mutta naisista niin teki vain 9,2 prosenttia – lähes kaksi kolmasosaa AfD:n äänestäjistä on miehiä. Ikäryhmiä tarkasteltaessa puolue pärjää parhaiten 35–44-vuotiaiden ryhmässä (16 %) ja heikoimmin nuorten 18–24-vuotiaiden äänestäjien (10 %) ja vanhojen, yli 70-vuotiaiden äänestäjien keskuudessa.¹⁸ Sosiaalisten rakenteiden tasolla kuva AfD:n äänestäjistä on epäselvä: esimerkiksi korkeat työttömyysluvut jollain tietyllä alueella eivät automaattisesti takaa siellä korkeaa kannatusta AfD:lle. Ruumiillista työtä tekevät ja työttömät ovat yliedustettuina AfD:n äänestäjien keskuudessa koko äänestäjäkuntaan verrattuna, mutta kolme neljäsosaa AfD:n äänestäjistä on työntekijöitä, virkamiehiä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Enemmistöllä AfD:n äänestäjistä on toisen asteen tutkinto.

Kuva selkiytyy hieman, kun tarkastellaan äänestäjien asenteita ja arvoja. Tutkimuksissa on löydetty kaksi tekijää, jotka selittävät AfD:n kannatusta:¹⁹ Ensinnäkin niin sanottu taloudellisen epävarmuuden hypoteesi olettaa, että AfD:n kannatus on sitä korkeampaa, mitä enemmän äänestäjät altistuvat taloudellisille epävarmuustekijöille, kuten alhainen keskitulo tai tyytymättömyys omaan taloudelliseen tilanteeseen tai työhön. Toiseksi niin sanotun kulttuurisen vasta-reaktion hypoteesin mukaan mitä suurempaa kulttuurista uhkaa äänestäjät kokevat etnisten ulkoryhmien jäsenten, kuten maahanmuuttajien tai pakolaisten, aiheuttavan, sitä voimakkaammin he alkavat kannattaa oikeistopopulistista puoluetta. Pähkinänkuoressa AfD:n äänestämisen kaksi tärkeää syytä ovat siis taloudelliset ja kulttuuriset pelot.

18 Infratest Dimap: *Wahlreport Bundestagswahl*, <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/wahlreport-deutschland/2017/>, 2017

19 Ks. D. Baron: *Who Identifies with the AfD? Explorative Analyses in Longitudinal Perspective*, SOEPPapers on Multidisciplinary Panel Data Research at DIW Berlin, https://www.diw.de/sixcms/detail.php?id=diw_01.c.601392.de, 2018

Fokusryhmähaastatteluiden tulokset

Kvantitatiivinen tutkimustieto sopii hyvin AfD:n äänestäjien sosiodemografisten piirteiden ja heidän tiettyjen asenteidensa tunnistamiseen, mutta syvempää ymmärrystä heidän arvoistaan, uskomuksistaan, asenteistaan tai tulkinnoistaan se ei tarjoa. Syvempi tieto on kuitenkin olennaista, kun kehitetään strategioita oikeistopopulismiin nousua vastaan. Siksi järjestimme lokakuussa 2018 kolme fokusryhmäkeskustelua, joista kuhunkin osallistui kuusi AfD:n äänestäjää eri ikäryhmistä ja koulutus- ja ammattitaustoista. Seuraavassa esitellään näiden kohderyhmäkeskustelujen arvoihin, globalisaatiota ja muita suuria muutoksia koskeviin asenteisiin sekä identiteettiin ja instituutioihin kohdistuvaan luottamukseen liittyvät tulokset.

AfD:n äänestäjien arvot

Arvoihin liittyen keskusteltiin sekä osallistujien arvoista että niistä, joita he liittävät AfD:hen ja muihin puolueisiin, erityisesti SPD:hen. Osallistujia pyydettiin asemoimaan itsensä kahden heille esitetyn arvon välille. AfD:n äänestäjät eivät valinneet ”muutosta” eivätkä ”vakautta” yksistään, vaan ilmaisivat haluavansa *vakauteen tähtäävää muutosta*. Kun tulevaisuudenodotukset ovat taloudellisesti, yhteiskunnallisesti tai kulttuurisesti negatiiviset, nykyhetki ei tarjoa sitä vakautta, jota he hakevat.

Myös vapaus ja turvallisuus olivat vastaajien mukaan toisistaan riippuvaisia arvoja. Henkilökohtaiset vapaudet olivat heille tärkeitä, mutta niistä saattoi nauttia vain turvallisessa ympäristössä, joka valtion pitäisi tarjota. Samankaltainen suhde nähtiin yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden arvojen välillä. AfD:n äänestäjät arvostivat sekä yksilön mahdollisuuksia että yhteisöä, mutta näkivät yhteisön kehyksenä, jossa yksilö voi toimia. Lisäksi heidän mielestään

tasa-arvoinen yhteiskunta oli parempi kuin rikas yhteiskunta, jossa jotkut ihmiset saattaisivat pudota turvaverkon läpi. Globalisaation ja kansallisvaltion välillä osallistujat ilmaisivat taipumusta globalisaation suuntaan, mutta kansallisvaltioihin pohjaten.

Toisessa vaiheessa tarkastelimme, miten AfD:n äänestäjät liittyivät erilaisia arvoja AfD:hen ja SPD:hen. AfD:stä osallistujat sanoivat, että puolue voisi saada aikaan muutoksen, joka vakauden saavuttamiseksi tarvitaan. Puolue nähtiin selvästi kansallisvaltion puolustajana, ja tutkimukseen osallistuneiden silmissä se edusti turvallisuutta. He uskovat myös, että AfD edistää yhteisöllisyyttä maan sisällä, ja pitivät puolueesta, koska se nähtiin muita puolueita demokraattisempana. AfD:n äänestäjien näkemykset SPD:stä olivat aivan päinvastaiset: kuvausten mukaan sosialidemokraateilla ei ole profiilia, uskottavuutta, yhteyttä kansaan (enää) eikä hyviä johtajia ("sätkynukkeja"). Mitä puolueen arvoihin tulee, SPD nähtiin puolueena, joka kannattaa globalisaatiota, ja osallistujat yhdistivät puolueeseen erityisesti globalisaation haittapuolet, kuten kiristyneen työntekijöiden välisen kilpailun. AfD:n äänestäjien mukaan SPD ei edusta turvallisuutta eikä vapautta, eikä se edistä yhteisöllisyyden tunnetta yhteiskunnassa.

Meneillään olevat muutokset

Kuten yllä on mainittu, negatiiviset tulevaisuudenodotukset yhdistävät AfD:n äänestäjiä. Näiden negatiivisten odotusten syitä on kuitenkin monia. Siksi osa fokusryhmäkeskusteluista keskittyikin nykyajan suuriin muutoksiin. Osallistujat kertoivat, että turvallisuuden heikkeneminen on keskeinen piirre nykymaailmassa. Tätä turvallisuuden heikkenemistä kuvattiin kahdella tavalla: Ensimmäkin suhteessa vastaajien työhön työsuhteturvan heikkenemisenä, huonontuneina työolosuhteina ja näistä aiheutuen lisääntyneenä taloudellisena stressinä ja paineena työpaikalla. Toiseksi turval-

lisuuden heikkenemistä kuvattiin rikollisuuden lisääntymisenä ja turvallisuuden tunteen vähenemisenä kaduilla. Aiemmin itsesäänselvyyksinä pidettyjen asioiden menetyksen lisäksi AfD:n äänestäjillä oli sellainen vaikutelma, että epäoikeudenmukaisuus on lisääntynyt Saksassa. He viittasivat toisaalta lisääntyneeseen eriarvoisuuteen rikkaiden ja köyhien välillä ja toisaalta myös käsitykseen, että maahanmuuttajat saavat valtiolta erityiskohtelua (esimerkiksi sosiaalietuuksia) verrattuna ei-maahanmuuttajiin ja niihin, jotka ovat asuneet Saksassa kauemmin. AfD:n äänestäjät kokivat, että sananvapautta oli rajoitettu, koska hallituksen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa ei voinut kritisoida ilman, että itse saa moitteita (*vasemmistovihreältä mielipidediktatuurilta*, kuten yksi vastaaja väitti). Lopuksi äänestäjillä oli myös sellainen käsitys, että ihmisten välinen solidaarisuus heikkenee. Ihmisistä on tulossa yhä itsekeskeisempiä, ja kunnioitus toisia kohtaan on vähentynyt erityisesti julkisilla paikoilla, kuten julkisessa liikenteessä. Kaiken kaikkiaan kaikki osallistujien kuvaamat muutokset ovat negatiivisia ja johtavat epävarmuuden, koetun epäoikeudenmukaisuuden ja heikkenevän solidaarisuuden ilmapiiriin.

Globalisaatio ja identiteetti

Aiemmissa tutkimuksissa AfD:n äänestäjiä on kutsuttu modernisaation häviäjiksi tai globalisaatioskeptikoiksi. Fokusryhmähaastattelumme paljastivat AfD:n äänestäjien toisen näkökulman ilmiöihin, jotka niputetaan globalisaation käsitteen alle. Osallistujien mielestä globalisaatio (jonka yhtenä muotona eurooppalaistuminen nähdään) ei yleisesti ottaen ole negatiivinen asia. He näkivät ja kokivat vapaan liikkuvuuden, lisääntyneen ja edullisemman matkustamisen ja kaikkialta maailmasta tulevien tuotteiden edut. AfD:n äänestäjien mielestä globalisaation edut kuitenkin jakautuvat erittäin epäoikeudenmukaisesti. Heidän mielestään suuret yritykset hallitsevat globalisoitunutta maailmaa, kansallisten hallitusten

valta heikkenee, ja keskimääräinen työntekijä kärsii lisääntyneestä kilpailusta yhä globaalimmilla markkinoilla. Osallistujat näkivät globalisaation vaikuttavan negatiivisesti myös paikallisiin kulttuureihin ja identiteetteihin. Globalisaatio koettiin prosessina, joka hävittää eri kulttuurien erityispiirteet ja korvaa ne yhdellä yhtenäisellä globaalilla kulttuurilla. Esimerkkinä tästä osallistujat mainitsivat isot globaalit tuotemerkit ja kauppaketjut, *joita löytyy nykyään lähes maailman jokaisesta kolkasta. Kansainväliset yritykset ovat syrjäyttäneet paikalliset merkit ja pienet kaupat*, ja tämän AfD:n äänestäjät kokivat paikallisen kulttuurin katoamisena. Kauppojen ulkonäkö paikallisissa ympäristöissä muuttuu, ja lisäksi englannista tulee yhä hallitsevampi kieli. Tämän vuoksi osallistujat kokivat, että heidän identiteettinsä viedään ja uhrataan globalisaation talouslogiikalle.

Mitä heidän omaan sosiaaliseen identiteettiinsä tulee, he tunsivat läheistä yhteyttä kotikaupunkiinsa, mutta kokivat myös olevansa saksalaisia ja eurooppalaisia. He halusivat säilyttää oman identiteettinsä ja kulttuurinsa, mutta eivät torjuneet muita kulttuureita. Monimuotoisuus oli heistä itse asiassa yhdenmukaisuutta parempi globalisoituneessa maailmassa. Lyhyesti sanottuna AfD:n äänestäjät näkivät kyllä taloudellisen globalisaation edut, mutta myös yhteiskunnallisen epätasapainon, ja kulttuurista globalisaatiota he vastustivat.

Luottamus instituutioihin

Koska AfD:n äänestäjät kokivat, että oikeudenmukaisuus ja kansallinen turvallisuus ovat heikentyneet, on olennainen kysymys, miten he arvioivat turvallisuudesta ja oikeudenkäytöstä vastaavien instituutioiden asemaa. Osallistujat ilmaisivat voimakasta epäluottamusta poliisia ja oikeuslaitosta kohtaan. Epäluottamus pohjautui pääosin siihen, että poliisin koettiin menettäneen maahanmuuttajien tekemien rikosten ja väkivallan hallinnan. AfD:n äänestäjien mukaan

poliisi ja oikeuslaitos eivät ole kyllin tiukkoja rikollisten maahanmuuttajien kanssa. Nämä instituutiot vieläpä pahensivat tilannetta esimerkiksi rankaisemalla muita kansalaisia ankarammin pienemmistä rikoksista (*niin kuin palomiehet leikkisivät tulella*, kuten yksi osallistuja asian ilmaisi).

Kaikkein vähiten AfD:n äänestäjät kuitenkin luottivat poliitikkoihin. Heidän mielestään poliitikot eivät pysty eivätkä halua pysäyttää maassa tapahtuvaa negatiivista kehitystä. He pitivät poliitikkoja hyvin epämoraalisina ja epäluotettavina henkilöinä. Poliitikkojen nähtiin olevan korruptoituneita, rikkovan lakia, ajavan vain omaa etuaan ja kadottaneen yhteyden kansaan. Pessimistinen näkemys tunnetuista poliittisista toimijoista aiheuttaa raivoa, pelkoa ja pettymystä. Se on myös yksi pääsyistä, miksi nämä äänestäjät olivat hylänneet vakiintuneet puolueet.

Ehdotuksia strategioiksi oikeistopopulismia vastaan

AfD:n äänestäjät ovat äänestäneet useita eri puolueita ennen kuin oikeistopopulistinen puolue nousi vaihtoehdoksi Saksassa. Sosialidemokraattien strategia populistien äänestäjien luottamuksen voittamiseksi takaisin voi toimia vain, jos se tarttuu niiden AfD:n äänestäjien tarpeisiin, jotka ovat aiemmin äänestäneet keskustavemmistolaisia puolueita. Niin kuin missä tahansa vaalikampanjassa, tietty puolue voi vakuuttaa vain tietyn osan äänestäjäkunnasta. Siksi seuraavien viiden ehdotuksen tarkoitus on käsitellä fokusryhmähaastatteluiden tuloksia sosialidemokraattisten arvojen pohjalta.

1 Sosialidemokratian brändin elvyttäminen: ole muutosvoima

Fokusryhmähaastatteluiden tulokset osoittavat, että SPD:ltä toisaalta puuttuu selkeä profiili, mutta toisaalta se myös yhdistyy negatiivisiin muutoksiin yhteiskunnassa. Toisin sanoen ihmiset eivät luota siihen, että SPD muuttaisi heidän elämänsä paremmaksi myös siksi, että he eivät tiedä, mitä puolue edustaa. Tämä ei ole ensisijaisesti puolueen ohjelman, vaan viestinnän ja viime kädessä puolueen brändin ongelma. Brändi on pohjimmiltaan symbolista pääomaa, jota voidaan pitää myös puolueen psykologisena ilmentymänä. Brändiin kuuluu joukko ajatuksia ja tunteita, jotka ihmiset yhdistävät puolueeseen. Jos SPD tällä hetkellä yhdistetään *negatiiviseen muutokseen*, sen täytyy brändätä itsensä uudelleen *hyväksi muutosvoimaksi*. Tätä varten tarvitaan: Ensiksi selvä määritelmä siitä, mikä nyky maailmassa todellisuudessa on muuttumassa (esimerkiksi ilmastonmuutos, työpaikkojen ja yhteiskunnan digitalisaatio, globalisaatio). Toiseksi on oltava selvä vasemmistolainen näkemys siitä, mihin suuntaan muutosta pitäisi ohjata. Kolmanneksi tarvitaan selvät poliittiset esitykset siitä, miten muutosta hallitaan ja ohjataan haluttuun suuntaan. Neljänneksi on luotava toimiva viestintästrategia, jonka avulla sosialidemokraatit pääsevät määrittelemään agendan ja muotoilemaan nämä kysymykset edistyksellisellä tavalla. Viidenneksi tarvitaan uskottavia ja karismaattisia johtajia, joita pidetään luotettavina muutoksen tekijöinä.

2 Uusi yhteys ihmisiin: poliittisen yhteistyön tiloja paikallistasolla

Yksi tärkeä syy, miksi luottamus perinteisiin puolueisiin on laskenut, on se, että monien mielestä puolueet ovat menettäneet yhteyden tavallisten ihmisten elämään.²⁰ Fokusryhmähaastatteluissa mainittiin myös, että *SPD oli ennen kuin perhettä*, mutta tämä yhteisöllisyyden ja välittämisen tunne on kadonnut. Tämä kaikki liittyy suoraan puolueen näkymiseen ihmisten lähiympäristössä. Kaikkein tehokkaimmin näkemyksiä politiikosta tai puolueesta voi muovata kasvotusten. Siksi sosialidemokraatit tarvitsevatkin uuden strategian paikalliseen näkyvyyteen. Vanha malli, jossa kansalaiset voivat hakea esitteen tai tavata poliitikkoja puolueen paikallistoimistolla silloin tällöin vastaanottoaikana ei selvästi riitä rakentamaan siltää puolueen ja ihmisten välille. SPD:n pitäisi harkita uutta paikallisen näkyvyyden mallia.

Tähän uuteen lähestymistapaan voisi kuulua, että puolueen perinteisistä toimistoista tehtäisiin ”poliittisen yhteistyön tiloja”, avoimia paikkoja, joissa kansalaisille on tarjolla infrastruktuuri (kokoustiloja, internetyhteys jne.) ja joissa voi yhdessä työstää ratkaisuja paikallisiin kysymyksiin tai joissa puolue järjestää poliittisia, kulttuuri- ja sosiaalisia tapahtumia. Näissä poliittisen yhteistyön tiloissa keskiössä olisivat paikalliset kysymykset puoluekysymysten sijaan. Lisäksi yksittäisiä ihmisiä tuettaisiin heidän henkilökohtaisessa kehityksessään tarjoamalla apua työhakemusten kirjoittamisessa sekä neuvoja koulutukseen, asumiseen, sosiaalietuuksiin ja muihin tärkeisiin aiheisiin liittyen. Näiden uusien puoluetilojen ydintehtävä-

20 J. Hillje: *Return to the Politically Abandoned*, Das Progressive Zentrum, <https://www.progressives-zentrum.org/politically-abandoned/?lang=en>, 2018

nä olisi löytää ratkaisuja paikallisiin ongelmiin sekä olla kansalaisten keskinäinen ja kansalaisten ja puolueen välinen suora yhteyskanava. Ne vahvistaisivat paikallista yhteisöä ja kansalaisten yhteyttä puolueeseen.

Tällainen kansalaistila tietysti vaatisi, että ihmiset aktiivisesti kävisivät siellä. Se saattaa olla este erityisesti niiden kohdalla, jotka ovat puolueeseen hyvin pettyneitä. Uudenlaisia paikallisen näkyvyyden muotoja täytyykin siksi täydentää säännöllisillä ovelta ovelle -kampanjoilla sopivilla alueilla. Ovelta ovelle -kampanjointi on pitkällä aikavälillä tehokkainta, kun sitä ei tehdä vain ääntenkeruutarkoituksessa ennen vaaleja, vaan säännöllisesti. Vaalien välillä puolueet ja poliitikot voivat käydä ihmisten luona kuuntelemassa sen sijaan, että viedään vain tiettyä vaaliviestiä. Kysymysten esittäminen auttaa ymmärtämään ihmisten tarpeita, toiveita ja pelkoja paremmin. Lisäksi tämä voi olla hyödyllinen tapa kerätä ihmisten yhteystietoja ja ottaa heihin yhteyttä digitaalisten kanavien kautta myöhemmin.

3 Maahanmuuttokeskustelun uudelleen määrittely: sisäinen solidaarisuus ulkoisen solidaarisuuden ehtona

Inhimillisyyteen ja kulttuuriin liittyvien kysymysten lisäksi maahanmuutossa on myös tärkeä sosiaalinen ulottuvuus. Fokuseryhmähaastatteluissa ihmiset ilmaisivat näkemyksensä, että maahanmuuttajat saavat valtiolta erityiskohtelua, vaikka he itse ovat vuosia saaneet kuulla, että valtio ei voi heitä enempää auttaa. Tämän seurauksena tämä huono-osaisuuden kokemus kääntyy niitä (maahanmuuttajia) vastaan, joiden koetaan olevan etuoikeutetussa asemassa. Jokaiselle vasemmistolaiselle puolueelle on ydinkysymys, että valtiolta tukea tarvitsevia ihmisiä ei kilpailuteta toisiaan vastaan. Jotta vältyttäisiin sosiaalisilta jännitteiltä, kun maahan tulee suuria määriä pakolaisia tai maahanmuuttajia, maassa asuvan

väestön syrjäytymisen pelkoihin täytyy puuttua etukäteen. Toisin sanoen sisäinen solidaarisuus on ulkoisen solidaarisuuden ehto.

Sosiaaliturvaan ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen keskittyminen on yksi tapa muokata maahanmuuttokeskustelua. Toinen on puhua maahanmuuton hallitsemisesta, mutta sitäkin enemmän kotouttamisesta. Huono kotouttamispolitiikka aiheuttaa sosiaalisia ja kulttuurisia jännitteitä ja myös lisää rikollisuutta. Nopean työhön ja koulutukseen pääsyn takaaminen maahanmuuttajille, uusien maahanmuuttajien ja paikallisen väestön suoran kanssakäymisen edistäminen sekä kulttuurisen ymmärryksen lisääminen molemmiin puolin ovat tärkeitä tapoja tukea kotoutumista ja siten lisätä sosiaalista koheesiota. Kotoutumisen edistämisen lisäksi tarvitaan kuitenkin myös maahanmuuton hallintaa. Myös luottamus instituutioihin on laskussa, koska ihmiset kokevat valtion menettäneen maahanmuuton hallinnan. Turvapaikkamenettelyistä vastaaville tahoille ja myös niille, joiden tehtävä on ylläpitää sisäistä turvallisuutta, täytyy turvata riittävät resurssit. Vain valtio, jolla on hyvät resurssit, voi hallita maahanmuuttoa ja tukea kotoutumista.

4 Globalisaation muovaaminen: sosiaaliturvan globalisaatio

Fokusryhmähaastattelut osoittivat, että ihmiset eivät vastusta globalisaatiota yleensä, vaan kritisoivat sitä, että sen hyödyt jakautuvat epätasaisesti. Siinä missä yritykset hyötyvät lisääntyneestä valtioiden välisestä kilpailusta paikallisilla tekijöillä, kuten yhteisöveroilla, työntekijöiden oikeuksilla, ympäristöstandardeilla tai infrastruktuurilla, työntekijät joutuvat kilpailemaan toisten työntekijöiden kanssa, ja se aiheuttaa sosiaalista epävarmuutta ja huolta tulevaisuudesta. Populistit hyödyntävät juuri näitä huolia ja lupaavat lisää sosiaaliturvaa nationalistisen talousohjelman kautta. Äänestäjät eivät kuitenkaan välttämättä usko, että taloudellinen nationalismi voisi

turvata vapaan kaupan tuomaa vaurautta. Niin kauan kuin ihmiset ovat huolissaan omasta ja lastensa tulevaisuudesta, he saattavat silti langeta populistisiin houkutuksiin. Siksi sosialidemokraattien pitäisi harkita, että pitkän taloudellisten vapauksien globalisoinnin jakson jälkeen tulisi seurata sosiaaliturvan globalisoinnin vaihe. Euroopan unionin sosiaali- ja kauppapolitiikka ovat sille hyvä lähtökohta. Sosiaalisten vähimmäisnormien (esimerkiksi minimipalkat, työttömyyskorvaukset) harmonisoiminen voi lopettaa sosiaalisen polkumyynnin ja vähentää työntekijöiden välistä kilpailua EU:n sisämarkkinoilla. Vahvojen sosiaalisten normien integroiminen EU:n kauppasopimuksiin voi edistää reiluja työoloja ja työntekijöiden oikeuksia globaalilla tasolla.

Uudessa globalisaation vaiheessa sosiaalisten normien lisäksi myös ympäristö- ja demokraattiset normit tulee asettaa etusijalle. Ilmastonmuutoksen torjuminen on tapa pelastaa maailma, mutta se on myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymys, sillä suurin riski ilmastonmuutoksesta aiheutuu köyhimmille ihmisille.²¹ Eurooppalaisille sosialidemokraateille EU on paras taso tarttua näihin globaaleihin haasteisiin yhdessä. Eurooppaa tulisi pitää ja markkinoida turvapaikkana globalisaatiosta, vapaakaupasta ja ilmastonmuutoksesta aiheutuvilta vaaroilta. Tämä vaatii lisää yhteisiä toimia EU:n sisällä erityisesti verotuksen, sosiaalipolitiikan ja ilmaston alalla.

21 M. Wolf: *Why climate change puts the poorest most at risk*, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/f350020e-b206-11e7-a398-73d59db9e399>, 2017

5 Identiteetin uudistaminen: silta paikallisen, kansallisen ja eurooppalaisen identiteetin välille

Yksi suosittu selitys vasemmiston kannatuksen heikkenemiseen ja oikeiston nousuun on se, että vasemmistopuolueet ovat aiemmin keskittyneet liikaa identiteettipolitiikkaan. Pääargumentti on, että vasemmistopuolueet ovat takertuneet moraalisesti latautuneisiin rodulliseen, sukupuoli- ja seksuaaliseen identiteettiin liittyviin kysymyksiin ja unohtaneet oman ydinäänestäjäkuntansa keskeiset sosiaaliset ja taloudelliset haasteet.²² Fokusryhmähaastatteluiden tulokset eivät vahvista tätä väitettä. Haastatteluiden perusteella sosialidemokraattien keskeisin virhe on ollut, että ne ovat tehneet liian vähän vastustaakseen yritysten etujen valta-asemaa, ei se, että ne olisivat tehneet liikaa voimaannuttaakseen kulttuurisia, uskonnollisia tai seksuaalivähemmistöjä. Ajatus siitä, että vähemmistöjen aseman vahvistaminen heikentäisi enemmistön asemaa, mikä näyttää olevan joidenkin niin sanottua ”vasemmistolaista identiteettipolitiikkaa” vastustavien argumenttien tausta-ajatus, on täysin vasemmistolaisen ydinarvon, tasa-arvon, vastainen. Sen sijaan, että väitellään identiteettipolitiikasta kilpailuttamalla erilaisia ryhmiä toisiaan vastaan, sosialidemokraattien tulisi selväsanaisesti edistää identiteetin ja tasa-arvon ajatusta. Yhtäläiset mahdollisuudet voidaan taata vain, jos kaikenlaisia identiteettihierarkioita kartetaan ja kaikkia erilaisia identiteettejä arvostetaan yhtä lailla.

Identiteettikysymysten ydinaihe sosialidemokraateilla pitäisi olla aivan toinen: Kohderyhmien osallistujat olivat huolissaan paikallisten identiteettien sulautumisesta yhdeksi globaaliksi identiteetiksi globalisaation yhteydessä. Paikallisidentiteetin katoamista seli-

22 M. Lilla: *The Once and Future Liberal: After Identity Politics*, Harper, 2017

tettiin pääasiassa sillä, että globaalit ketjut syrjäyttävät paikalliset kaupat. Paikallisten yritysten tukeminen esimerkiksi suojelemalla niitä epäreilulta, kansainvälisten yritysten verodumppauksesta aiheutuvalta kilpailulta pitäisikin olla tärkeä tehtävä sosialidemokraateille. Identiteetti tulisi kuitenkin nähdä vain yhtenä ulottuvuutena. Eurobarometritutkimukset osoittavat, että useimmat eurooppalaiset tuntevat yhteenkuuluvuutta kotiseutuunsa ja kotimaahansa, mutta myös Eurooppaan.²³ Identiteettiä voikin pitää kuin sipulina, jossa on monta kerrosta. On vasemmiston tehtävä antaa näille identiteetin eri kerroksille merkityksiä: alue on se, jossa ihmiset tuntevat olevansa kotonaan, kotimaa on se, johon he kulttuurisesti identifioituvat, ja Eurooppa on heidän paras turvansa globalisaation negatiivisia vaikutuksia vastaan.

23 European Commission: Eurobarometer Interactive, <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/41/groupKy/206>, 2018

Kirjallisuus

Arzheimer, K.: *The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?*, *West European Politics* 38, 2015

Baron, D.: *Who Identifies with the AfD? Explorative Analyses in Longitudinal Perspective*, SOEPpapers on Multidisciplinary Panel Data Research at DIW Berlin, https://www.diw.de/sixcms/detail.php?id=diw_01.c.601392.de, 2018

European Commission: Eurobarometer Interactive, <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/41/groupKy/206>, 2018

Hillje, J.: *Return to the Politically Abandoned*, Das Progressive Zentrum, <https://www.progressives-zentrum.org/politically-abandoned/?lang=en>, 2018

Infratest Dimap: *Wahlreport Bundestagswahl*, <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/wahlreport-deutschland/2017/>, 2017

Lilla, M.: *The Once and Future Liberal: After Identity Politics*, Harper, 2017

Mudde, C.: *What the stunning success of AfD means for Germany and Europe*, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/sep/24/germany-elections-afd-europe-immigration-merkel-radical-right>, 2017

Wolf, M.: *Why climate change puts the poorest most at risk*, *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/f350020e-b206-11e7-a398-73d59db9e399>, 2017

RATKAISUJA POPULISMIIN RANSKASSA

Chloé MORIN, Fondation Jean-Jaurès

Johdanto

Monissa maissa sanaa populismi käytetään niin monessa eri tarkoituksessa, että sen merkityksestä on tullut Ernesto Laclauin sanoin²⁴ sangen vaikeasti tavoitettava. Tämä pätee myös Ranskaan. Tätä sanaa, joka on negatiivisesti latautunut johdos hienosta sanasta *populus*, kansa, käytetään usein mustamaalaamaan poliittisia liikkeitä, joiden katsotaan rikkovan poliittisen korrektiuden rajoja. Jotkut käyttävät sitä jopa Ranskan presidentti Emmanuel Macronista ja keskustaoikeistolaisen Les Républicains -puolueen johtajasta Laurent Wauquiez'sta. On kiinnostavaa, että tietyt toimet, joita nykyään moititaan populistisiksi – median kritisointi, kansanäänessytyksen ehdottaminen ja niin edelleen – ovat olleet laajalti käytettyjä jo aiemmin. Niitä ovat käyttäneet sellaisetkin hahmot, jotka ovat vaikuttaneet nyky-Ranskan politiikkaan merkittävästi, esimerkiksi Charles De Gaulle, viidennen tasavallan perustaja. Populismien käsitettä hämärtää entisestään se, että jotkin poliittiset johtajat, kuten **La France insoumise** -puolueen (Alistumaton Ranska, LFI) puheenjohtaja Jean-Luc Mélenchon, joka seuraa pitkälti Chantal

24 E. Laclau, *La raison populiste*, Seuil, 2008.

Mouffen ajatusta vasemmistopopulismista, käyttävät termiä avoimesti poistaakseen sen stigmaa ja tarkoittaakseen, että he kuuluvat ”kansalle” ja haluavat tehdä työtä ”kansan eteen”.

Valtaosa Ranskan älymystöstä on samaa meiltä sanan populismi monimerkitysisyydestä – tai elastisuudesta, kuten Rioux²⁵ sanoo. Sanan merkitys vaihtelee. Jotkut menevät jopa niin pitkälle, että väittävät, ettei Ranskan poliittisessa kulttuurissa esiinny populismia. Annie Collovaldin mukaan sanaa on käytetty Ranskassa 1980-luvulta alkaen yhä enemmän kansankiihottamisen tai poliittisen opportunistin synonyyminä. Hänen mukaansa sana kertoo enemmän käyttäjästänsä kuin niistä, joihin sillä viitataan. Collovald vetää yhteyden niiden seikkojen välille, että tärkeimmät poliittiset puolueet vieraantuvat alemmista yhteiskuntaluokista ja että ne käyttävät termiä populismi yhä enemmän, mikä voisi olla helppo tapa horjuttaa niitä, jotka yrittävät ottaa alemmat luokat huomioon. Jotkut tutkijat, kuten Catherine Colliot-Thélène, pitävät termiä jopa esteenä niiden poliittisten liikkeiden monitahoisuuden ymmärtämiselle. Toiset, kuten Emmanuel Todd, puolestaan puolustavat ajatusta, että populismin konsepti on historiallisesti sopimaton Ranskan poliittiseen kulttuuriin: se ei sovellu vuosien 1789, 1830, 1848, 1871 tai 1936 Ranskaan, sillä näissä poliittisissa vallankumouksissa tarkoitus ei koskaan ollut eliminoida porvarillista eliittiä.

Jotkin historiantutkijat kuitenkin toteavat, että Ranskassa on ollut populistisia jaksoja 1900-luvun alkupuolella – jos hyväksytään se, että termillä viitataan hyvin erilaisiin ideologioihin, arvoihin ja vaalistrategioihin, kuten yllä on todettu. Nykypäivän populistit Ranskassa hakevat kuitenkin inspiraationsa etupäässä muiden maiden populistisista liikkeistä, esimerkiksi Latinalaisen Amerikan

25 J-P. Rioux, *Les populisms*, Tempus, Perrin, 2007.

liikkeistä, joihin LFI viittaa jatkuvasti, tai eurooppalaisista liikkeistä, kuten Unkarista tai Italiasta, jotka ovat esimerkkejä **Rassemblement Nationalille** (Kansallinen liittouma, entinen Front national, FN, Kansallinen rintama).

Michel Winock²⁶ näkee yhteneväisiä piirteitä nykypäivän Front nationalin ja 1900-luvun alkupuolen populististen liikkeiden välillä: *se on protestiliike eliittiä (...) pääasiassa énarqueja* [Ecole Nationale d'Administrationissa koulunsa käynyt eliitti, josta on noussut iso osa Ranskan politiikoista, esimerkiksi Hollande ja Macron], *intellektuelleja, kansan todellisuudesta vieraantuneita poliitikkoja vastaan*. Mitä tulee Front nationaliin, Winock puhuu kansallispopulismista tarkoittaen, että liike on keskittynyt identiteetin, kansallisuuden, protektionismin, muukalaisvihan, islamofobian ja Euroopan unionia vastaan taistelemisen ympärille.

Populismien tutkimus 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa on Ranskassa usein keskittynyt pääasiassa äärioikeiston nousuun ja sen seurauksiin. Rioux'n²⁷ mukaan termi populismi tulikin takaisin käyttöön vasta 1980-luvulla kuvaamaan Jean-Marie Le Penin kasvavaa Front nationalia, jota Pierre-André Taguieff²⁸ kutsui kansallispopulismiksi. Lisäksi ääri vasemmisto on pitkään pysynyt parlamenttivaaleissa alle 10 prosentin kannatuksessa, kun keskustavasemmistolaisen puolueen (Ranskan sosialistinen puolue) ylivalta on onnistunut pitämään sen poliittisen kentän laitamilla vuorottelemalla yhteistyön ja eristämisen strategioita. Winockin mukaan populismi onkin Ranskassa usein liitetty yksinomaan äärioikeistoon. Siinä missä vasemmisto-

26 M. Winock, (propos recueillis par Thomas Wieder), Nationalisme, antisémitisme et fascisme en France, Paris, Éditions Points, coll. "Histoire" (no H131), mai 2014, 4. painos. (1. painos 1982), s. 512.

27 J-P. Rioux, Les populismes, Tempus, Perrin, 2007.

28 P-A. Taguieff, La rhétorique du national-populisme, Mots, 9.10.1984.

populismi Ranskassa on ollut ”ouvriériste” – taistelua työväenluokan puolesta –, oikeistopopulismi (jota yleensä kutsutaan Ranskassa äärioikeistoksi) on ollut populismia vailla luokkakajoa.

Eric Fassin²⁹ on todennut, että tulkinta populismin noususta on kuitenkin muuttunut viime vuosina: sitä ei enää pidetä vain rasistisena reaktiona laajamittaiseen maahanmuuttoon ja terrorismiin, vaan sen tulkitaan yhä enemmän olevan myös reaktio uusliberalistiseen politiikkaan etenkin Pohjois-Ranskassa (samaa tapaan kuin Yhdysvaltain Ruostevyöhykkeellä tai Ison-Britannian Midlandsissa). Jacques Julliardin³⁰ mielestä yhteiselle edistyksen ajatukselle perustunut kansan ja porvariston liitto on Ranskan vallankumouksesta saakka auttanut vasemmistopuolueita voittamaan vaaleissa ja siten hillinnyt vasemmalta tulevia populistisia liikkeitä. Viimeaikainen edistyksen ajatuksen kriisi on kuitenkin rikkonut tämän liiton. Globalisaatiolle, liikkuvuudelle ja monikulttuurisuudelle avoin porvaristo ei enää näe etujensa olevan yhteneviä kansan etujen kanssa. Kansan sosiaalisen ja kulttuurisen suojelun tarve on siten löytänyt uuden ja ilmeisesti paremman vastauksen populistisista liikkeistä.

Nykyään useimmat tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että *LFI* (äärivasemmisto) ja *Rassemblement national* (äärioikeisto) ovat suurimmat populistiset liikkeet Ranskassa. Ensimmäistä kertaa Ranskan historiassa niistä kumpikin oli vuoden 2017 presidentinvaaleissa sangen vahva haastaja. Joitain pienempiä liikkeitä, kuten Nicolas Dupont-Aignanin *Debout La France* -puoluetta tai FN:n entisen strategin Florian Philippot’n *Les Patriotes* -liikettä voidaan

29 E. Fassin, *Populisme: le grand ressentiment*, Textuel, Coll. Petite Encyclopédie critique, 2017.

30 J. Julliard, *La gauche et le peuple*

myös pitää populistisina. Vaaleissa niiden painoarvo on kuitenkin toistaiseksi ollut marginaalinen. Siksi tässä artikkelissa keskitytään LFI:hin ja Rassemblement nationaliin, mutta on syytä pitää mielessä, että kaikilla Ranskan poliittisilla liikkeillä on populistisia piirteitä viestinnässään, ajatuksissaan, poliittisessa taktiikassaan tai strategioissaan.

Millaisia Ranskan tärkeimmät populistiset puolueet ovat?

Vaalihistoria ja yleinen merkitys maan poliittisessa järjestelmässä

Front nationalia on pidetty merkittävänä poliittisena voimana Ranskan politiikassa siitä asti, kun se yllättäen vuoden 1984 eurovaaleissa sai yli kymmenen prosentin kannatuksen. Vuoden 2002 presidentinvaaleihin saakka Front national pysyi kuitenkin vaaleissa marginaalissa, koska Ranskan parlamenttivaalijärjestelmä ei ole suhteellinen. Puolueen tulokset paikallisvaaleissa ovat lisäksi olleet yleensä melko huonoja, ja menestystä on tullut pääasiassa presidentinvaaleissa (14,38 % vuonna 1988, 15 % vuonna 1995, 16,86 % vuonna 2002, 10,44 % vuonna 2007, 17,90 % vuonna 2012). Ainoa säännön vahvistava poikkeus olivat vuoden 2014 eurovaalit, joissa Front nationalista tuli ”Ranskan ykköspuolue” 24,86 prosentin kannatuksella.

Vasemmistopopulistisen puolueen nousu on uudempi ilmiö: Ranskassa vasemmistopopulistit – tai ääri vasemmisto, niin kuin sitä aiemmin kutsuttiin – on pitkään pidetty poliittisen kirjon marginaalissa aina kommunistisen puolueen romahduksesta saakka. Vaikka sosialistinen puolue oli pitkään dominoinut vasemmistoa, vuoden

2017 presidentinvaaleissa se jäi ensimmäistä kertaa sitten François Mitterrandin aikojen toisen vasemmistopuolueen taakse (tästä ainoa poikkeus ovat vuoden 2008 eurovaalit, joissa vihreät olivat edellä). Mélenchon, itsekin entinen sosialisti, joka on vannonut tuhoavansa entisen puolueensa, on saanut houkuteltua taakseen huomattavan osan entisistä sosialistien äänestäjistä menettämättä kuitenkaan ”äärivasemmalla” olevia kannattajiaan.

Äänestäjäkunta

Mielipidemittauksia tekevän Ifopin mukaan Front nationalin Marine Le Penin onnistui vuonna 2017 saada taakseen 14 prosenttia vuonna 2012 Nicolas Sarkozyä äänestäneistä, kuusi prosenttia François Bayroua (keskeinen keskustalainen hahmo, joka 2017 kampanjassa kannatti Macronia) äänestäneistä ja seitsemän prosenttia entisen presidentin François Hollanden äänestäjistä. Äänestäjäryhmät, joissa hän pärjäsi parhaiten, olivat pääasiassa työikäisiä ja erityisesti alemmista tuloluokista (palkansaajat 30 %, ruumiillista työtä tekevät 39 %, korkeakouluttamattomat 32 %). Le Penillä oli paljon kannattajia maaseudulla (26 prosenttia äänesti häntä, kun kaupunkialueilta äänisaalis oli vain 22 prosenttia ja Pariisissa 14 prosenttia). Erityisen heikkoa Le Penin kannatus oli yläluokkien (13 %) ja ikääntyneiden keskuudessa.

Jean-Luc Mélenchon puolestaan sai taakseen merkittävän osan entisistä sosialistien äänestäjistä (26 prosenttia Hollandea vuonna 2012 äänestäneistä) ja myös keskustalaisista (12 prosenttia Bayroua 2012 äänestäneistä). Hän sai 27 prosenttia 18–34-vuotiaiden, 25 prosenttia palkansaajien ja ruumiillista työtä tekevien ja 23 prosenttia julkisen sektorin työntekijöiden äänistä. Toisin kuin Marine Le Pen, Mélenchon sai eniten ääniä Pariisin alueella (23 %), ja kaupungeissa ja maaseudulla hänen äänimääränsä jakautui tasaisesti (20 %). Hän myös vetosi ylempiin sosioekonomisiin ryhmiin (17 %

keski- ja hyvätuloisten ryhmistä) kuin Front national. On pantava merkille, että Marine Le Penin äänestäjiä kuvaa uskollisuus: presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella Le Pen sai taakseen 80 prosenttia häntä vuonna 2012 äänestäneistä. Jean-Luc Mélenchon sai vuonna 2017 taakseen 75 prosenttia häntä 2012 äänestäneistä. Molempien kohdalla luku on korkeampi kuin yhdelläkään toisella kilpailijoista: François Fillon sai pidettyä vain 60 prosenttia Nicolas Sarkozyn vuoden 2012 äänestäjistä, ja 75 prosenttia vuonna 2012 sosialisteja äänestäneistä ei äänestänyt sosialistiehdokas Benoît Hamonia.

Toinen huomionarvoinen seikka on, että vaikka Emmanuel Macronin ja François Fillonin äänestäjistä neljännes oli yli 65-vuotiaita, Mélenchonin koko äänestäjäkunnassa heitä oli vain 13,3 prosenttia ja Le Penillä 15,3 prosenttia. Populistipuolueiden kyvyttömyys vedota ikääntyneisiin äänestäjiin on ollut niiden suurin poliittinen ongelma viimeisten kymmenen vuoden ajan. Jo vuonna 2012 iäkkäitä äänestäjiä pidettiin suojana populistien nousua vastaan – erityisesti Marine Le Penin ohjelmaan (jossa esitettiin eroa euroalueesta) liittyneiden taloudellisten riskien ja Jean-Luc Mélenchonin antieurooppalaisen ja keynesiläisen (raskaasti julkisiin menoihin nojaavan) ohjelman takia.

Sosialistisen puolueen romahdus

Syyskuussa 2017 keskustavasemmistolainen Ranskan sosialistinen puolue teki hyvin symbolisen päätöksen: kärsittyään karmean tappion viimeisimmissä presidentinvaaleissa ja parlamenttivaaleissa, puolue ilmoitti, että sen täytyi myydä historiallinen puoluetoimintonsa. Puolue oli hankkinut Pariisissa Rue de Solferinon varrella kivenheiton päässä Ranskan kansalliskokouksesta ja Musée d'Orsaysta sijaitsevan rakennuksen vuonna 1980, vuotta ennen kuin François Mitterrandista tuli Ranskan tasavallan ensimmäinen sosia-

listinen presidentti. Päätös on herättänyt kiivasta keskustelua – vielä jäljellä olevien – sosialistien keskuudessa, ja siitä on tullut puolueen vaikeuksien symboli. Miten tämä keskustavasemmistolainen puolue, joka vielä 2012 oli vallassa useimmilla alueilla ja departementeissa ja jolla oli enemmistö niin senaatissa kuin kansalliskokouksessakin (parlamentin ylä- ja alahuoneessa), onnistui häviämään kaiken alle viidessä vuodessa?

Syyt sosialistisen puolueen romahdukseen eivät tietenkään ole yksinomaan olosuhteista johtuvia. Niiden juuret juontuvat aina vuoteen 2002, väistyvän pääministerin Lionel Jospinin tappioon presidentinvaaleissa ja sitä seuranneeseen puolueen kyvyttömyyteen uudistua, sopeutua globalisaatioon ja tulla 2000-luvulle. Sosialistit pärjäsivät paremmin paikallisvaaleissa – alueilla, kunnissa ja departementeissa – mutta kyvyttömyys nousta presidentiksi vuosina 1995–2012 on oire yhä suuremmasta kuilusta puolueen ja alempien sekä alemman keskiluokan välillä ja kyvyttömyydestä pitäytyä selvässä poliittisessa strategiassa EU-myönteisyyden ja euroskeptisyyden, vastuullisen finanssipolitiikan ja keynesiläisyyden sekä avoimuuden ja protektionismin välillä.

Näiden pitkäaikaisten trendien lisäksi sosialismin rapautuminen on kiihtynyt valtavasti vuoden 2016 lopusta lähtien. Ensin sosialistien ”luonnollinen ehdokas” presidentti François Hollande päätti olla pyrkimättä toiselle kaudelle. Pohjaton epäsuosio painoi, poliittinen perhe oli hajallaan, ja presidentin entisen suojatin Emmanuel Macronin kunnianhimoiset tavoitteet uhkasivat hänen asemaansa. Tässä tilanteessa presidentti piti parempana vaihtoehtona antaa seuraajiansa puolustaa hänen poliittista perintöään ja puolueen aatteita vuoden 2017 presidentinvaaleissa.

Sosialistien esivaalin voitti lopulta Benoît Hamon, mutta vaalipäivänä ainakin 75 prosenttia sosialistien kannattajista jätti

äänestämättä sosialistiehdokasta, ja lähes 60 prosenttia François Hollandea vuoden 2012 ensimmäisellä kierroksella kannattaneista äänesti Emmanuel Macronia. 42 prosenttia sosialisteista äänesti Emmanuel Macronia ja 23 prosenttia vasemmistopopulisti Jean-Luc Mélenchonia.³¹

Vaikka Benoît Hamon painotti oman puolueen tuen puutetta kampanjan aikana ja erityisesti entisen kilpakumppaninsa Manuel Vallsin petturuutta (jo paljon ennen ensimmäistä kierrosta Valls kehotti sosialisteja äänestämään Macronia), ei ole selvää, että näillä olisi ollut merkittävää vaikutusta Hamonin vaalitulokseen. Mielipidemittausten mukaan äänestäjät hylkäsivät Hamonin 15 päivän sisällä esivaalin voittamisesta – sillä hän keskittyi rakentamaan liittoa marginaalissa olevan vihreän puolueen kanssa äänestäjien puhuttelemisen sijaan – ja ensimmäistä TV-tenttiä seuranneiden viikkojen aikana. Hamon, joka jätti sosialistipuolueen heinäkuussa 2018 perustaakseen oman liikkeensä, pitää kuitenkin edelleen kiinni siitä, että oman puolueen tuen puutteella oli merkittävä rooli siinä, että hänen vaalituloksensa oli vain nöyryyttävät kuusi prosenttia.

Yhtä näyttävää romahdusta ei näin lyhyessä ajassa ole Ranskassa ennen nähty. Sellaisten äänestäjien määrä, jotka kertovat suhtautuvansa sosialistiseen puolueeseen myötämielisesti, putosi tammikuun 2017 noin 16 prosentista alle kymmeneen prosenttiin. Kahdeksan kuukautta myöhemmin joulukuussa 2018 luku oli yhä samalla tasolla.

31 <http://www.lefigaro.fr/politique/2018/10/12/01002-20181012ARTFIG00354-au-ps-une-base-militante-de-plus-en-plus-etriquee.php>

Populistien äänestäjien asenteet

Mielipidetutkimuslaitos Ifop teki kolme fokusryhmähaastattelua syksyllä 2018 selvittäääkseen tärkeimpiä populistisia ajavia voimia Ranskassa. Se keskittyi:

- Vasemmistopopulismin kannattajiin (La France insoumise)
- Kansallispopulismin kannattajiin (Front national)
- Ranskan sosialistiselta puolueelta vasemmistopopulismin taakse siirtyviin äänestäjiin

Ensimmäinen tulos on, että vasemmisto- ja oikeistopopulismin maailmankatsomuksessa on yhtäläisyyksiä, mutta niissä on myös hyvin selkeitä eroja. Siksi onkin vaikea kuvitella, että Ranskassa koskaan syntyisi Italian tyylistä populistikoalitiota.

Mélenchonin ja Le Penin sympatisoijat sekä entiset sosialistit kaikki korostavat kapitalistisen järjestelmän koettuja rajoja, järjestelmän, jota heidän mielestään hallitsevat rikkaat ja vaikutusvaltaiset. Kaikki kolme ryhmää puhuvat erityisesti epäreiluudesta ja lisääntyvästä epätasa-arvosta, mitä tulee palveluihin pääsyyn, verotukseen sekä siihen, miten lakeja ja sääntöjä sovelletaan – *ankarasti heikoimmille ja heikosti vaikutusvaltaisimmille*. Kaikkia ryhmiä yhdistää myös epäluottamus politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan, joiden he kokevat olevan kansasta irtautuneita, itsekeskeisiä pyrkyreitä, jotka eivät kykene ymmärtämään tavallisten ihmisten ongelmia.

Kaikkien kolmen ryhmän mielestä ranskalaisessa nyky-yhteiskunnassa on yhä vaikeampi elää, ja vapaudet – laajasti ymmärrettynä valinnanvapaus, sananvapaus ja vapaus rakentaa omaa elämää

ilman sääntöjen, verotuksen ja sosiaalisen determinismin taakkaa – vähenevät.

Näiden yhdistävien piirteiden lisäksi ryhmillä, erityisesti vasemmistopopulismin ja oikeistopopulismin välillä, on kuitenkin hyvin selviä ideologisia eroja. Front nationalin äänestäjät uskovat salaliittoteorioihin ja syyttävät usein maahanmuuttajia ja muslimeita taloudellisesta, kulttuurisesta ja fyysisestä turvattomuudesta, kun taas vasemmiston äänestäjät eivät juuri koskaan syytä maahanmuuttajia eivätkä muslimeja ja nimeävät syyllisiksi ennemmin taloudellisen liberalismiin, individualismiin ja rikkaiden ja vaikutusvaltaisten vastuuttomuuden.

On syytä huomata, että Hollanden entiset äänestäjät ja Mélenchonin nykyiset äänestäjät ovat yhtä mieltä lähes joka asiasta: he syyttävät taloudellista globalisaatiota ja finansialisaatiota ja ovat suhteellisen avoimia muita ihmisiä, kulttuureja ja uskontoja kohtaan. Tässä mielessä vasemmistopopulistit ovat lähempänä perinteistä vasemmistoa kuin äärioikeistopopulismia.

Jos nämä kolme ryhmää jaettaisiin kahtia niin, että Front nationalin äänestäjät olisivat yhdellä ja Mélenchonin äänestäjät (olivatpa he entisiä sosialisteja tai eivät) toisella puolella, esiin piirtyisi kaksi hyvin erilaista näkemystä maailmasta:

- Front nationalin äänestäjät vaativat kiivaasti turvaa, kaipaavat paluuta loistavaan menneisyyteen ja haluavat suojella kulttuuria ja arvoja, joita globalisaatio ja maahanmuutto ovat heidän mielestään heikentäneet. Mélenchonin äänestäjät puolestaan haluavat jakamista, solidaarisuutta ja avoimuutta.

- Pariisin ja Nizzan terrori-iskujen valossa FN:n äänestäjien turvallisuuden kaipuun ja suuremman vapauden (sananvapaus "poliittista korrektiutta vastaan", vapaus verotuksesta, sääntelystä ja rajoituksista) vaatimuksen välillä on suuri jännite. Vasemmalla jännite on pikemminkin vapauden kaipuun (että ihminen olisi "vapaa rakentamaan omaa elämänsä") ja arkipäivän taloudellisten rajoitteiden (köyhyys, verotus, ostovoima, työttömyys) välillä.
- Nämä jännitteet turhauttavat kumpaakin ryhmää, mutta ne syyttävät aivan eri tahoja: Front nationalin äänestäjät yhdistävät jännitteen "uhkaan", jota edustavat muslimit/maahanmuuttajat (jotka sulautuvat yhdeksi ryhmäksi), kun taas Mélenchonin äänestäjät liittävät jännitteen rahan kulttiin, finansialisaatioon ja sääntelemättömään liberalisointiin.
- FN:n tapauksessa dynamiikka on selvän nativistinen: halutaan säilyttää identiteetti ja palauttaa säännöt ja rajat. Vasemmistopopulismissa puolestaan dynamiikka nojaa haluun muuttaa talouden mallia/paradigmaa ja siten palauttaa yhteenkuuluvuus ja tunne yhteisestä päämäärästä. Toisella puolella ovat siis yhteenkuuluvuus ja paremmat ihmisten väliset suhteet, toisella järjestys ja turva ulkomaailmalta.
- Mitä solidaarisuuteen tulee, molemmat ryhmät kyllä haluavat lisätä sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Front nationalin äänestäjien mielestä syyllinen on "assistanat" (valtion tuet, joita annetaan ehdoitta maahanmuuttajille ja niitä ansaitsemattomille ihmisille, mutta ei ahkerina pidetyille syntyperäisille

ranskalaisille), ja Mélenchonin äänestäjät syyttävät osakkeenomistajia ("talous hallitsee maailmaa") ja valtaeliittiä (Mélenchon on nostanut käyttöön sanan "oligarkit"). Siinä missä Front nationalin äänestäjät siis erottelevat "oikeat" ja "valeköyhät", Mélenchonin äänestäjien mielestä pääasiallinen yhteiskuntaa rapauttava jännite löytyy ultrarikkaiden ja muun väestön väliltä.

- FN:n äänestäjät pitävät EU:ta uhkana kansalliselle itsemääräämisoikeudelle, joskin erohalut ovat maltillisella tasolla Isoon-Britanniaan verrattuna. Mélenchonin äänestäjien mielestä EU on *tyhjä, teknokraattinen kuori*, joka ei kuuntele tavallisia ihmisiä ja joka on unohtanut perustajiensa arvot.

Näiden kahden ryhmän välillä on lukuisia ideologisia eroja, mutta identiteettikysymys nousee yli muiden. Front nationalin äänestäjät ovat ylpeitä identiteetistään, juuristaan, historiastaan, kulttuuristaan, arvoistaan ja joskus jopa etnisyydestään ja uskonnostaan. He puhuvat usein avoimesti identiteetistään ja siitä, miten ulkomaalaiset heidän mielestään vääristävät tätä identiteettiä. Vasemmistopopulistit puolestaan pyrkivät tyystin välttämään aihetta joko siksi, että he tietävät avoimen suhtautumisensa kansalaisuuteen olevan Ranskassa vain pienen vähemmistön näkemys, tai siksi, että he pelkäävät tulevansa yhdistetyksi Front nationalin "rasisteihin".

Front nationalin äänestäjille kansakunta historioineen, arvoineen ja esivanhempineen on äärimmäisen tärkeä. Kiistellyn oikeistohahmon Philippe de Villiers'n Klodvigille, ensimmäiselle frankkiheimot yhdeksi kuningaskunnaksi 400-luvulla yhdistäneelle kuninkaalle, omistettu kirja oli suurmenestys ja kuvastaa tätä sankarihahmojen

ihannointia. Toisinaan tässä ryhmässä esiintyy viittauksia maahan (*la terre*) ja vereen (*le sang*) eli puhtauteen. Näiden äänestäjien mukaan kansallisuutta tai kansalaisuutta ei voi eikä tule saada helposti. Myös LFI:n äänestäjät pitävät ominaan tiettyjä kansallisia symboleita, kuten lippua tai ranskan kieltä, mutta viittaavat yleensä vähemmän tunteita ja ristiriitoja herättäviin symboleihin. Heidän kansallisuuskäsityksensä on selvästi inklusiivisempi ja osoittaa, että he ovat tässä asiassa ensin vasemmiston äänestäjiä ja vasta toissijaisesti populistiteja.

Identiteettikysymyksen ytimessä on maahanmuuttokysymys. Erytisesti Euroopan ”siirtolaiskriisin” alkamisen jälkeen maahanmuutto on vauhdittanut jo olemassa ollutta dynamiikkaa ja antanut uutta merkitystä aiemmin irrallisille ja toisiinsa liittymättömille kysymyksille.

FN:n äänestäjät pitävät maahanmuuttoa talous-, identiteetti- ja turvallisuusongelmien perimmäisenä syynä. Heidän koko ideologiansa on järjestynyt tämän koetun uhan ympärille. Maahanmuuttajat ovat heille syntipukki, joka käy selitykseksi kaikkiin ongelmiin, niin yksilölliseen kuin kollektiiviseen alamäkeen. FN:n äänestäjät tuntevat vain vähän, jos lainkaan, empatiaa maahanmuuttajia kohtaan: kuulostaakseen ”poliittisesti korrektimmilta” he usein väittävät kannattavansa kyllä maahanmuuttajien auttamista, mutta vain heidän lähtömaassaan.

Mélenchonin äänestäjät puhuvat maahanmuutosta lähinnä moraaliselta kannalta ja kokevat syyllisyyttä siitä, miten maahanmuuttajia ja pakolaisia Ranskassa kohdellaan. Toiset ovat todella vihaisia hallituksen näennäisestä toimettomuudesta, ja toisten näkemykset ovat vivahteikkaampia, kun he haluaisivat ottaa ihmisiä vastaan, mutta ovat varmoja, että Ranskalla ei ole riittäviä resursseja kotouttaa heitä kunnolla.

Tutkimuslaitosten IPSOSin ja Cevipofin keräämät tiedot,³² joiden mukaan ideologinen konvergenssi ja äänestäjien siirtyminen LFI:n ja Front nationalin välillä on hyvin rajallista, tukevat tätä selvää jakolinjaa vasemmistopopulismin ja oikeistopopulismin välillä Ranskassa. Vain seitseman prosenttia vuonna 2012 Mélenchonin äänestäneistä äänesti vuonna 2017 Marine Le Peniä. Ideologisesti erot ovat sängen silmiinpistäviä:

- Le Penin äänestäjät ovat selvästi *deklinitejä*. 47 prosentin mielestä Ranskassa on meneillään peruuttamaton alamäki, kun taas Mélenchonin äänestäjät kieltäytyvät katsomasta tulevaisuutta näin masentavasta näkökulmasta.
- Le Penin äänestäjät kertovat saavansa innoituksensa entisajan arvoista elämänsä ohjenuorana, kun vain puolet Mélenchonin äänestäjistä sanoo samaa.
- Maahanmuutto ja islam jakavat ryhmiä kaikkein jyrkimmin:
 - Vain 30 prosenttia LFI:n äänestäjistä ajattelee, että Ranskassa on liikaa maahanmuuttajia, kun FN:n äänestäjistä sitä mieltä on 95 prosenttia.
 - 58 prosenttia LFI:n äänestäjistä pitää islamia Ranskan tasavallan arvoihin sopivana. Le Penin äänestäjistä näin ajattelee vain yhdeksän prosenttia.

32 <https://jean-jaures.org/blog/entre-france-insoumise-et-front-national-de-solides-divergences>

- Ryhmillä on myös erilaiset poliittiset kulttuurit: FN:n äänestäjät kaipaavat auktoriteettia paljon enemmän. Heistä 98 prosentin mielestä Ranska ”tarvitsee johtajan palauttamaan järjestyksen”. 87 prosenttia heistä kannattaa kuolemanrangaistuksen palauttamista, kun Mélenchonin kannattajien joukossa luku on vain 18 prosenttia. Epäluottamus demokratiaa kohtaan on myös selvempää Front nationalin äänestäjillä: 55 prosenttia heistä ajattelee, että jokin muu hallintomalli olisi yhtä hyvä kuin demokratia, kun LFI:n äänestäjistä tätä mieltä on 25 prosenttia.
- Eroavaisuuksia on myös sosiaalisissa ja taloudellisissa kysymyksissä: Molempien ryhmien mielestä sosiaalinen suojelu ja uudelleenjako ovat prioriteetteja, mutta LFI:n kannattajista 59 prosenttia ja Front nationalin/Rassemblement nationalin kannattajista vain 10 prosenttia ajattelee, että ”Ranskan pitäisi olla avoimempi maailmalle”. 88 prosenttia LFI:n äänestäjistä ja 44 prosenttia FN:n äänestäjistä haluaa Ranskan pitävän euron rahayksikkönään, ja 59 prosenttia LFI:n äänestäjistä ja 17 prosenttia FN:n äänestäjistä pitää Euroopan unionin jäsenyyttä hyvänä asiana Ranskalle.

Strategioita Ranskan sosialisteille: miten populismi kitketään

Tätä analyysia varten kerätyt kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tiedot viittaavat siihen, että väittivätpä Mélenchon, Le Pen tai Macron mitä tahansa, populistien ja edistyksellisten välinen jakolinja ei ole täysin

poistanut oikeisto-vasemmisto -jakoa. Vaikka nykyisillä populistisilla liikkeillä selvästi on etulyöntiasema ja dynamiikka on niiden puolella, ne saavat äänestäjiä lähinnä äärihaloilta ja nukkuvien puolueelta, eivät niinkään aiempaa vasemmistohallitusta tukevien maltillisten keskuudesta. (Vaikka Mélenchon onnistuikin hankkimaan monien sosialistien äänen presidentinvaaleissa, hänen tämänhetkinen asemansa eurovaalien kannatusmittauksissa ja kannatuslukunsa viittaavat siihen, että hän on menettänyt nuo äänet, vaikka sosialistit eivät ole onnistuneet voittamaan niitä takaisin.)

Strategiselta kannalta tämä on rohkaisevaa, sillä ainakin lyhyellä aikavälillä se estää helposti enemmistön saavan ”populistisen liiton” syntymisen. Se osoittaa, että vasemmistopopulisteilla ja keskustavasemmistolaisilla maltillisilla (tai sosialidemokraateilla) on vielä yhteistä pohjaa. Ainoa kysymys on, onko tätä yhteistä pohjaa riittävästi uuden ideologisen ohjelman luomiseksi.

1 Kehitetään puolustusstrategia

Ensimmäinen johtopäätös tästä Ranskan populistien dynamiikkaan tehdystä katsauksesta on se, että sosialistien on lyhyellä aikavälillä hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta, voittaa tällä hetkellä oikeisto-populisteja äänestäviä puolelleen. Marine Le Penin vaalitulokset todistavat, että FN:n äänestäjät pysyvät yleensä uskollisina leirilleen, ja vaikka heillä on epäilyksiä Le Penin johtajuudesta huonosti menneen Macronin kanssa käydyn presidentinvaalikamppailun jälkeen, he eivät voi äänestää sosialisteja, koska eivät jaa sosialistien ydinarvoja.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että oikeistopopulistien esitykset pitäisi jättää huomiotta varsinkaan silloin, jos ne risteävät enemmistön tavoitteiden kanssa. Maahanmuuttoon ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset eivät ole etusijalla vasemmalle asemoituvien kansalais-

ten keskuudessa – ne eivät ole heidän äänestysmotivaatiolistansa kärjessä toisin kuin oikeistoa ja äärioikeistoa äänestävillä – mutta se ei tarkoita, että nämä aiheet eivät kiinnostaisi heitä lainkaan. Maahanmuutto tietysti kiinnostaa vasemmiston äänestäjiä siinä mielessä, että he välittävät sosiaalisesta koheesiosta, ja äänestäjät pelkäävät, että epäonnistunut uusien tulokkaiden sosiaalinen ja taloudellinen kotouttaminen johtaa sosiaalisten jännitteiden kasvuun. Useimmat näistä äänestäjistä ovat avoimia, mutta eivät välttämättä monikulttuurisia: he haluavat, että maahanmuuttajat kotoutuvat, maahanmuuttajilla on oikeuksia mutta myös velvollisuuksia yhteisölle, ja että maahanmuuttajat puhuvat ranskaa ja jakavat Ranskan yhteiskuntasopimuksen arvot (tasa-arvo, vapaus, *laïcité* – maallisuus –, veljeyys).

1990-luvun lopulla sosialistit tekivät sen valtavan virheen, että yrittivät jättää tärkeän poliittisen kysymyksen huomiotta: entisen pääministerin Lionel Jospinin kaudella turvattomuuden tunne tulkittiin väärin vain kokemukseksi, joka ei johtunut todellisesta turvattomuudesta. Jean-Marie Le Penin noustua presidentinvaalien toiselle kierrokselle vuonna 2002 sosialistit ovat ymmärtäneet, että merkittävän kysymyksen huomiotta jättäminen (strategiana populistien jättäminen huomiotta) ei ollut oikea tapa käsitellä asiaa ja ovat muuttaneet linjaansa ja viestiään sen mukaisesti. Nykypäivän maahanmuuttokysymys tuo sosialistit saman strategisen pohdinnan ääreen: Pitäisikö pitäytyä omissa avoimuuden ja inhimillisyyden arvoissa äänestäjien menettämisen uhalla, vai pitäisikö olla pragmaattisempi ja lainata oikeiston kovaa linjaa? Vai pitäisikö pyrkiä välttämään valintaa linjojen välillä ja koettaa ohittaa koko aihe? Pragmaattista vaihtoehtoa kokeili Manuel Valls, joka kritisoi avoimesti Saksan liittokansleri Angela Merkelin päätöstä avata rajat vuonna 2015. Se johti suureen pettymykseen hänen omien kannattajiensa keskuudessa ja tasoitti tietä Macronille, joka houkutteli

vasemmistoa pitäytymällä paljon avoimemmassa maahanmuutto-keskustelussa ainakin vuonna 2016 ja vuoden 2017 alkupuolella.

Maahanmuutto, turvattomuus, islamin asema yhteiskunnassa ja ”identiteettikysymys” ovat joka tapauksessa kysymyksiä, jotka ovat useimmille ranskalaisille hyvin tärkeitä (vaikka ne vasemmiston äänestäjille ovatkin toissijaisia), ja sosialistien tulevaisuuden kannalta on tärkeää löytää keino käsitellä niitä kopioimatta oikeiston kantoja. Sosialistien pitäisi pystyä osoittamaan, että on mahdollista ”elää yhdessä” rauhassa eikä vain ”rinnakkain” (kommunitarismi) tai ”toisiaan vastaan”, ja näyttämään, että sosiaalisen koheesion saavuttaminen ei edellytä sitä, että maahanmuuttajat unohtavat juurensa ja hylkäävät uskontonsa. Avain tämän osoittamiseen on, että tietyin edellytyksin – kieli opitaan ja perusarvot jaetaan – kaikkien on mahdollista löytää paikkansa Ranskan yhteiskunnassa, eikä mitään tiettyä ryhmää tarvitse jättää ulkopuolelle.

Selvä kanta asiaan ei houkuttele uusia äänestäjiä (ja sitä voisi sen takia pitää pikemminkin puolustus- kuin valloitusstrategiana), koska ne, jotka äänestävät vain maahanmuutto- ja turvallisuuskysymysten perusteella, tulevat aina suosimaan tiukempaa linjaa, mutta ainakin sen avulla saatetaan välttyä työntämästä lisää äänestäjiä oikeiston suuntaan.

2 Keskitytään yhteisiin arvoihin ja tavoitteisiin

Toinen johtopäätös, jonka tästä tutkimuksesta voi vetää, on se, että sosialisteilla olisi varaa siirtyä kohti entisiä sosialisteja, jotka lähtivät Mélenchonin (tai Macronin) taakse edellisissä presidentinvaaleissa. Kuten aiemmin tässä luvussa on todettu, yhteistä pohjaa on yhä, ja sen pitäisi tarjota pohja vasemmistolaisen poliittisen ohjelman rakentamiselle.

Luodakseen uutta dynamiikkaa sosialistien pitäisi siksi aloittaa niistä ajatuksista ja arvoista, jotka ovat kaikille vasemmistoa äänestäville yhteisiä:

- Ajatus siitä, että eliitit – hallinto, poliittiset puolueet, yksityisen sektorin ylempi johto – eivät ymmärrä tavallisia ihmisiä, ajavat omaa uraansa kansalaisten palvelemisen sijaan, ja että ”järjestelmää” pitäisi muuttaa. Tähän ajatukseen täytyy kuitenkin suhtautua varauksella: kuten Macronin tapaus osoittaa, vaalit voi tällaisella eliitinvastaisella konseptilla voittaa, mutta pidemmän päälle sen hokeminen, että ”kaikki on mätää”, voi myötävaikuttaa siihen, että yhteiskunta alkaa kaivata vahvaa johtajaa ja siten populistieja.
- Tarve tiukemmalle talouden sääntelylle erityisesti (kansainvälisen) rahoitustoiminnan alalla sekä suojelulle etenkin työelämässä (työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, loppuunpalaminen, työn laatu).
- Ajatusta, että Ranskan pitäisi ottaa vastaan ihmisiä, jotka pakenevat konflikteja ja väkivaltaa omassa maassaan, täytyy vahvistaa.
- Tarve sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle ja uudelleenjaolle rikkaimmilta köyhimmille sekä kasvavan epätasa-arvon torjuminen.
- Ilmastonmuutoksen nostaminen kaiken politiikan keskiöön, jotta saadaan tehtyä todellinen paradigman muutos talous- ja sosiaalipolitiikassa (muutetaan tuotanto-, kulutus-, matkustus- ja elintapojamme).

- Vasemmiston – populistien tai muiden – äänestäjät ovat Ranskassa siinä vähemmistössä, joka yhä uskoo, että taloudellinen, sosiaalinen ja teknologinen edistys on yhä mahdollista, että huomien voi olla tätä päivää parempi, ja että oikeanlainen politiikka voisi parantaa elämää, *changer la vie* (kuten Mitterrandin iskulauseessa 80-luvulla sanottiin). He eivät äänestä vallitsevan tilanteen puolesta eivätkä konservatiiveja.

3 Määritetään agenda ja luodaan narratiivi

Huomiotta jättäminen ei todennäköisesti ole paras mahdollinen strategia populisteihin suhtautumisessa, koska se antaa vaikutelman, että sosialistit ovat vieraantuneet todellisesta elämästä tai halveksuvat tavallisia ihmisiä. Populistien äänestäjille tärkeisiin kysymyksiin vastaamista ei kuitenkaan pidä ymmärtää niin, että kopioidaan populistien diskurssia, tehdään heidän kanssaan yhteistyötä tai myötäillään heitä. Sekä oikeisto- että vasemmistohallituspuolueet ovat yrittäneet tätä eri mittakaavassa aiemmin, ja vain Nicolas Sarkozy on onnistunut houkuttelemaan merkittävän joukon Front nationalin äänestäjiä. Häneltäkin se onnistui vain keran vuonna 2007, ja vuosien 2012 ja 2015 kampanjoissa tempu ei enää onnistunut. Muut yritykset ovat aina epäonnistuneet ja osaltaan vahvistaneet populistipuolueiden asemaa pitkällä aikavälillä jättämällä sen vaikutelman, että populistit olivat oikeassa ennen kaikkia muita. Se, että muut ovat lainanneet heidän sanojaan ja ratkaisujaan tai auttaneet heitä määrittelemään politiikan agendan nostamalla heidän väitteensä julkisen keskustelun keskiöön, on lisännyt populistipuolueiden uskottavuutta.

Populistien, erityisesti vasemmistopopulistien, kysymyksiin ja tavoitteisiin ”tarttumisella” ei tarkoiteta niiden kopioimista, vaan vasemmistolaisten ratkaisujen löytämistä näihin kysymyksiin.

Kaikista läksyistä, joita Ranskan sosialistit oppivat 2012–2016 vallassa ollessaan,³³ yksi on ylitse muiden: poliitikoilla pitäisi olla kattava ja kiinnostava narratiivi, kiehtova näkemys maailmasta ja suunta, johon he haluavat maata viedä. Narratiivin puute antoi vaikutelman, että vallassa olleet sosialistit eivät niinkään ”muuttaneet elämää” (Hollanden iskulausetta ”*Le Changement, c’est maintenant!*” [Muutos, nyt!] pidettiin kaikuna Mitterrandin lauseelle ”*Changer la vie*” [”Muutetaan elämä”]), vaan ylläpitivät nykytilaa. He näyttivät yrittävän pitää julkisen talouden hallinnassa, mutta sen hintana olivat valtavat veronkorotukset keskiluokalle, ja Hollande tuntui suojelevan vallitsevaa tilannetta Euroopassa Ranskan ja ranskalaisen etujen kustannuksella.

Kyky luoda selvä, ymmärrettävä ja kunnianhimoinen narratiivi kulkee käsi kädessä sen kanssa, että osataan määrittää oma agenda. Populistit ohjaavat tällä hetkellä selvästi poliittista ja median agenda maahanmuuttoon, turvallisuuteen ja identiteettiin liittyen. Näin ne hyödyntävät vahvuuksiaan (äänestäjät pitävät niitä uskottavampina näissä kysymyksissä), ja molempien puolien maltilliset joutuvat usein puolustuskannalle. Narratiiviaan lanseeratessaan sosialistien tulisikin siksi kehittää taktiikoita, joilla saadaan nostettua heidän omaa agendaansa, herätetään keskustelua ja vastakkainasettelua heidän omien esitystensä ympärille ja siten korostetaan heidän

33 A. Bergougnoux, G. Finchelstein, Inventaire 2012-2017: retour sur un quinquennat "anormal", Fondation Jean Jaurès, 2018. Linkki : <https://jean-jaures.org/nos-productions/inventaire-2012-2017-retour-sur-un-quinquennat-anormal>

omia vahvuuksiaan. Esimerkiksi talous ja sen sääntely eivät ole olleet keskustelun ytimessä tai mediassa sitten Hollandin kuuluisan ”*Mon ennemi, c’est la finance*” (Talous on viholliseni) -puheen vuoden 2012 kampanjan aikana, vaikka ihmiset kaipaavat tällä hetkellä sääntelyä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta enemmän kuin koskaan.

Ainoa esimerkki siitä, että sosialistit ovat onnistuneet agendan määrittelemisessä ja julkisen keskustelun kytkemisessä omien esitystensä ympärille, on Benoît Hamon sosialistien esivaalin aikana joulukuussa 2017 ja tammikuussa 2018. Kannattamalla perustuloa hän nosti työn, työ- ja perhe-elämän yhdistämisen, robotisaation ja työn tulevaisuuden keskiöön. Se osui monien ihmisten pelkoihin ja ajatuksiin ja auttoi Hamonia näyttämään uudelta, innovatiiviselta ja kansaa lähellä olevalta ja lopulta myös voittamaan esivaalin. Teknisen epätäsmällisyytensä ja valtavien kustannustensa vuoksi esityksestä tuli kuitenkin taakka presidentinvaalikampanjan aikana: useimmat ranskalaiset ovat huolissaan velasta ja alijäämästä eivätkä pystyneet näkemään, miten perustulo käytännössä voisi toteutua lähitulevaisuudessa.

Hamonin esimerkistä on hyötyä kaikille sosialidemokraateille, sillä se osoittaa, että kun kekseliäisyyttä riittää ja keskitytään ihmisten keskeisiin tavoitteisiin, on julkisen keskustelun hallinta mahdollista ottaa takaisin populistien käsistä. Se kuitenkin osoittaa myös, että tällaisiin yrityksiin ei pidä ryhtyä uskottavuuden, etenkin taloudellisen uskottavuuden, kustannuksella, koska kysymys on yhä tärkeä keskustavasemmistolaisille äänestäjille.

Kirjallisuus

Alduy, Cécile, Stéphane Wahnich: *Marine Le Pen prise aux mots. Décryptage du nouveau discours frontiste*, Paris, Seuil, 2015

Betz, Hans-Georg: *La droite populiste en Europe. Extrême et démocrate?* Paris, Autrement-CEVIPOF, 2004

Betz, Hans-Georg, Stefan Immerfall (toim.): *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*, London, Macmillan, 1998

Birnbaum, Pierre: *Le peuple et les gros: genèse du populisme*, Paris, Hachette, 2012

Bouvet, Laurent: *Le sens du peuple: la gauche, la démocratie, le populisme*, Paris, Gallimard, 2012

Brack, Nathalie: *L'euroscpticisme au sein du parlement européen. Stratégies d'une opposition anti-système au cœur des institutions*, Promoculture-Larcier, 2014

Canovan, Margaret: *Populism*, London, Junctions books, 1981

Chêne, Janine, Olivier Ihl, Éric Vial, Ghislain Waterlot: *La tentation populiste au cœur de l'Europe*, Paris, La Découverte, "2003

Colliot-Thélène, Catherine & Florent Guénard (toim.): *Peuples et populisme*, Paris, PUF, 2014

Collovald, Annie: *Le populisme du FN, un dangereux contresens*, Bellecombes-en-Bauge, Ed. du Croquant, 2004

Couvrat, Christine & Joseph Yvon Thériault (toim.), *Les formes contemporaines du populisme*, Montréal, Athéna, 2014

Delwit, Pascal & Philippe Poirier (toim.), *Extrême droite et pouvoir en Europe*, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2007

Dézé, Alexandre: Populisme ou l'introuvable Cendrillon. Autour de quelques ouvrages récents, *Revue française de science politique*, 1/2004 (Vol. 54)

Fines, Francette: De l'influence de la crise autrichienne sur l'avenir de l'Union européenne, teoksessa *Cinquante ans de droit communautaire. Mélanges en hommage G. Isaac*, Presses de l'université de Toulouse, 2004

Gherghina, Sergie, Sergiu Mișcoiu, Sorina Soare (toim.): *Contemporary Populism: a controversial concept and its diverse forms*, Newcastle, Cambridge Scholars Publishing, 2013

Hainsworth, Paul (toim.): *The Extreme Right in Europe and the USA*, London, Pinter, 1994

Hermet, Guy: *Les populismes dans le monde*, Paris, Fayard, 2001

Kazin, Michael: *The Populist Persuasion: An American History*, New York, Basic Books, 1995

Kriesi, Hanspeter (et al): *West European Politics in the Age of Globalization*, Cambridge, Cambridge University Press, 2008

Kriesi, Hanspeter: "The Populist Challenge", in *West European Politics*, 37(2), 2014

Laclau, Ernesto: *La raison populiste*, Paris, Seuil, 2008

Les populismes, *Politique et sociétés*, vol. 21 nro 2, 2002

Lipset, Seymour Martin: *Political Man*, New York, Doubleday and Co, 1960

Mayer, Nonna: *Ces français qui votent FN*, Paris, Flammarion, 1999

Mény, Yves, Yves Surel: *Par le peuple, pour le peuple: le populisme et les démocraties*, Paris, Fayard, 2000

Mudde, Cas: *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007

Oberdorff, Henri: *Libertés fondamentales et droits de l'homme*, Paris, LGDJ, 2013

Oberdorff, Henri: Le respect des valeurs communes: Démocratie, Etat de droit et respect des droits de l'Homme, teoksessa Laurence Potvin-Solis (toim.): *Le statut de l'Etat membre de l'Union européenne*, Quatorzièmes journées Jean Monet, Caen, 27.11.2014

Peuple, populaire, populisme, *Hermès*, nro 42, 2005

Pollack, Norman: *The Populist Mind*, Indianapolis, Bobbs-Merrill Company, 1967

Populisme, Contre-populisme, *Actuel Marx*, nro 54, 2013

Potvin-Solis, Laurence (toim.): *Les valeurs communes dans l'Union européenne*, coll. Colloques Jean Monet, Bruylant, 2014

Taguieff, Pierre-André: *L'illusion populiste: de l'archaïque au médiatique*, Paris, Berg International, 2002

Torre, Carlos de la & Cynthia Arnson (toim.): *Latin America Populism in the 21st century*, Washington / Baltimore, Woodrow Wilson Center Press / John Hopkins University Press, 2013

Rioux, Jean-Pierre (toim.): *Les populismes*, Paris, Perrin, 2007

Venturi, Franco: *Les intellectuels, le peuple et la révolution: histoire du populisme russe au 19e siècle*, Paris, Gallimard, 1972

Vibert, Stéphane: *Le populisme et les aléas de l'expression démocratique*, teoksessa Couvrat, Christine & Joseph-Yvon Thériault (toim.): *Les formes contemporaines du populisme*, Montréal, Athena, 2014

Wodak, Ruth & Brigitte, Majid KhosraviNik (toim.): *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*, Londres / New York, Bloomsbury Academic, 2013

RATKAISUJA POPULISMIIN ITALIASSA

Luigi TROIANI, Fondazione Pietro Nenni

Johdanto

Populistisia puolueita äänestävien kasvava määrä on tällä hetkellä keskeisin ongelma, jonka kanssa vasemmistolaiset joutuvat Italian politiikassa kamppailemaan. Jotta voidaan ymmärtää, miten populistien nykysuosio saadaan kukistettua, on tärkeää analysoida niitä syitä ja motiiveja, jotka saavat italialaiset heitä kannattamaan. Tämä artikkeli pyrkii antamaan selvän kuvan tilanteesta ja tarjoamaan vasemmistolaisille työkaluja sopiviin esityksiin populismia vastaan.

Alun lyhyessä historiallisessa katsauksessa kerrotaan Italian poliittisen järjestelmän kehityksestä Berliinin muurin murtumisen jälkeen ja selvitetään, miten vanhat poliittiset puolueet katosivat poliittiselta kartalta, miten uusia voimia ja puolueita on ilmestynyt ja miten ne ovat saaneet kannatusta. Seuraavissa kappaleissa kuvailaan erityisesti kahta tällä hetkellä vallassa olevaa puoluetta **MoVimento 5 Stelle** -puoluetta (Viiden tähden liike, M5S) ja **Legaa** (Liitto, entinen Lega Nord, Pohjoisen Liitto, suom. huom.), niiden luonnetta, ohjelmaa, toimintaa, ristiriitoja sekä rajoituksia. Samassa yhteydessä käydään läpi myös keskustavasemmistolaisen Partito Democraticon (Demokraattinen puolue, PD) kehitystä, jotta saadaan kuva sen vahvuuksista ja heikkouksista.

Jotta näiden puolueiden äänestäjien motiiveja ja heidän esittämänsä kritiikkiä voitaisiin ymmärtää paremmin, FEPS, Fondazione Pietro Nenni ja Istituto Nicola Piepoli tekivät syksyllä 2018 fokusryhmätutkimuksen. Sen tulokset on otettu huomioon tämän artikkelin johtopäätöksissä.

Populististen voimien voittamiseen tarjotaan artikkelin lopussa myös ehdotuksia, joiden avulla saadaan hahmoteltua vasemmistolaista ohjelmaa. Se voisi lyhyellä aikavälillä auttaa elvyttämään Italian vasemmistolaisia voimia tulevissa Euroopan parlamentin vaaleissa. Esitetyt toimet nojaavat neljään pilariin: kielenkäytön ja käytöksen muutos suhteessa aiempiin demokraattisen puolueen hallitukseen; nykyisen hallituskoalition sisäisten ristiriitojen hyödyntäminen; e-strategian luominen, jotta voidaan vastata Italian populistivoimien niin sanottuun digitaaliseen demokratiaan tekemiin henkisiin ja taloudellisiin satsauksiin; ja strategisen vasemmistolaisen liiton rakentaminen kansalaisyhteiskunnassa ja parlamentissa.

Italian politiikan historiallinen tausta ja nykytrendit

Kun kaksinapainen järjestelmä tuli tiensä päähän, Italian politiikkaa eivät enää hallitse kaksi vastakkaista toimijaa, kristillisdemokraatit (DC) ja kommunistit (PCI). Milanolaisten tuomareiden ryhmän vuonna 1992 toimeenpanemalla *Mani pulite* (puhtaat kädet) -operaatiolla oli järjestyttävä vaikutus Italian poliittiseen järjestelmään. Seuraavissa vaaleissa järjestelmänvastaiset puolueet, kuten Lega Nord ja Rete (Verkosto), saivat hyvän tuloksen, mutta Italian politiikan perinteinen rakenne sortui. Huhtikuussa 1994 yrittäjä Silvio Berlusconi tuli ministerineuvoston puheenjohtaja, joka vastaa Italiassa pääministeriä. Vuoden lopulla hänen koalitiokumppaninsa Lega Nord kuitenkin lähti hallituksesta milanolaistuomareiden uusien tieto-

vuotojen jälkeen. Tästä seuranneissa ennenaikaisissa vaaleissa valittiin Romano Prodin johtama keskustavasemmistolainen hallitus, mutta seurannutta ajanjaksoa luonnehtivat aina maaliskuun 2018 vaaleihin saakka Berlusconi ja Prodi sekä sittemmin muut maata luotsanneet keskustavasemmistolaiset pääministerit.

4. maaliskuuta 2018 italialaisäänestäjät syrjäyttivät demokraattisen puolueen (PD) vallasta äänestämällä kahta vastakkaista populistista puoluetta: M5S:ää ja Legaa. M5S:stä tuli suurin puolue 32,68 prosentin äänisaaliilla, ja Lega nousi kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi 17,35 prosentin ääniosuudella. PD puolestaan kärsi ankan tappion 18,76 prosentin kannatuksella (ks. Taulukko 3).

Taulukko 3. Italian vaalit, maaliskuu 2018, parlamentin paikkamäärät
(Lähde: Italian parlamentti)

Poliittinen ryhmä	Edustajainhuone	Senaatti
M5S	222	109
Lega	125	58
Demokraattinen puolue	111	52
Forza Italia	105	61
Fratelli d'Italia	32	18
Gruppo Misto	21	12
Liberi e Uguali, LEU	14	-
Per le Autonomie	-	8
Elinikäiset senaattorit	-	2
Yhteensä	630	320

PD ja LEU (Liberi e Uguali, Massimo D'Alema ja Pietro Grasso johtama vasemmistolainen fraktio, joka irtautui demokraattisesta puolueesta kolme kuukautta ennen vaaleja) hävisivät. LEU:sta on

tullut poliittisesti merkityksetön, ja demokraattinen puolue on kamppailut lisääntyvän sekasorron ja sisäisten ristiriitojen kanssa, jotka jatkunevat puolueen kevään 2019 esivaaliin ja puoluekokoukseen asti.

Kun PD kieltäytyi menemästä koalitiohallitukseen M5S:n kanssa, M5S suostui muodostamaan hallituksen Legan kanssa. Vaikka M5S:llä on lähes kaksi kertaa niin paljon edustajia kuin Legalla, Legan johtaja Matteo Salvini esti M5S:n puheenjohtajan Luigi Di Maion nousun pääministeriksi ja vaati kompromissiehdokasta, joksi lopulta löydettiin poliittisesti tuntematon oikeustieteen professori Giuseppe Conte. Kun Giuseppe Conten hallitus vannoi virkavalansa, Italiasta tuli Länsi-Euroopan ensimmäinen maa, jossa on täysin populistinen hallitus, jolla on vankka enemmistö demokraattisesti valitussa parlamentissa.

Miksi italialaisäänestäjät valitsivat M5S:n ja Legan?

Yksi tekijä, jonka vuoksi italialaisäänestäjät kannattivat populistisia puolueita, liittyy politiikan henkilöitymiseen ja kasvavaan johtajakulttiin. Sekä Berlusconia että PD:n Matteo Renziä pidettiin karismaattisina johtajina, mutta kun he menettivät uskottavuutensa, heidät hylättiin ja korvattiin toisilla samaa karismaattisen johtajan pelikirjaa käyttävillä johtajilla.

Toinen seikka olivat vasemmiston sisäiset kiistat, jotka aiheuttivat jatkuvaa eripuraa ja irtautuvia fraktioita ja pilasivat puolueiden imagon äänestäjäkunnan silmissä: Prodin ja erityisesti Renzin hallitukset saivat tuta, miten pitkälle keskustavasemmiston sisäiset jakolinjat saattoivat mennä.

Kolmas tekijä oli vuonna 2008 alkanut talous- ja rahoituskriisi. Yleisen mielipiteen mukaan aiempi hallitseva luokka oli vastuussa kriisin myötä lisääntyneestä sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuudesta ja kasvaneesta työttömyydestä. Ennennäkemätön maahanmuuttajien ja pakolaisten määrä Italian rannikolla vielä lisäsi laajaa tyytymättömyyttä aiempaan hallitukseen.

Kansalaiset todennäköisesti kokivat, että demokraattihallitus oli hylännyt tai jopa syrjäyttänyt heidät. Monet pitivät hallitusta myös ylimielisenä, etäisenä, sisäiseen kiistelyyn uppoutuneena ja kyvyttömänä ymmärtämään Italian yhteiskunnasta nousevia kysymyksiä, kuten turvallisuutta, vakaiden työpaikkojen puutetta, nuorten synkkiä näkymiä ja epäsuosittua tapaa hallita maahanmuuttoa.³⁴ Taulukko 4 osoittaa, miten edellisen keskustavasemmistolaisen hallituksen kausi ajoittui samaan aikaan italialaisten ulkopuolisuuden tunteessa tapahtuneen muutoksen kanssa.

34 Kun Matteo Salvini ja Unkarin pääministeri Viktor Orbán tapasivat Milanossa, sanomalehti La Repubblica haastatteli kunnan sosiaalipoliittista johtajaa, demokraattisen puolueen Pierfrancesco Majorinoa. Hän sanoi: "Siirtolaisten vastaanotto hoidettiin todella huonosti. Kaupungit, myös meidän hallitsemamme, jäivät usein yksin. Tämä on saattanut kasvattaa pelkoa. Ei pidä unohtaa, että Salviniille pelko on kaunalle rakennettu poliittinen projekti." Lähde: T. Testa, 27.8.2018, www.repubblica.it.

Taulukko 4. Ulkopuolisuuden tunteen kasvu Italiassa prosentteina
(Lähde: Risso, Formiche & Swg, syyskuu 2017, muokattu)

Vuosi	Kokee olevansa ulkopuolinen	Kokee olevansa osallinen
2005	46	54
2007	49	51
2009	58	42
2012	64	36
2013	69	31
2014	73	27
2016	66	34
2017	68	32

Ilmiön huippu Renzin hallituskaudella vuonna 2014 kertoo, että vain neljännes kansasta koki olevansa osallinen ja kuuluvansa yleiseen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen ympäristöön. Vaikka ulkopuolisuus lisääntyi vuoden 2008 kriisin seurauksena Berlusconiin keskustaoikeistolaisen hallituksen aikana, keskustavasemmisto ei pysäyttänyt kehitystä, joskin Matteo Renzin hallituskauden ensimmäisenä vuonna talouskehitys oli positiivinen.

Taulukko 5 (alla) vahvistaa tämän trendin toisesta näkökulmasta: Vuosina, jolloin vallassa ovat olleet keskustavasemmistolaiset puolueet, tunne mahdollisuuksista vaikuttaa omaan tulevaisuuteen on laskenut valtavasti. Toisin kuin odotettiin, ihmiset eivät keskustavasemmistolaisen hallituksen kaudella toipuneet vuoden 2008 kriisin seurauksista ja Mario Montin virkamieshallituksen kaudella syntyneestä syvästä epäonnistumisen tunteesta.

Taulukko 5. Pienenevät mahdollisuudet vaikuttaa tulevaisuuteen Italiassa, koettu vaikutusvalta prosentteina (Lähde: Swg)³⁵

2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
51	44	31	31	34	30	26	25	28	28	26

Yleisen turvattomuuden tunteen lisäksi täsmällisempi työpaikan ja tulojen menettämisen pelko on lisääntynyt yhteiskunnassa kymmenen vuoden aikana 2008–2018. Taulukko 6 osoittaa, että keskustavasemmistolaisien hallitusten kausina pelko on vähentynyt, mutta pysynyt silti korkealla tasolla koskettaen kahta kolmasosaa kansalaisista.

Taulukko 6. Perheenjäsenen työpaikan menetystä pelkäävät ihmiset Italiassa prosentteina (Lähde: Swg)

1987	2003	2004	2005	2007	2009	2011	2013	2014	2015	2018
45	31	50	39	46	60	71	78	64	68	65

Populistien hallitsemat verkkoalustat käyttivät näitä tunteita hyväkseen hyvin aggressiivisella ja tehokkaalla kielenkäytöllä. Näiden kanavien kautta käydystä keskustelusta tuli keskeinen työkalu riittävän äänestäjäkunnan haalimisessa, yleisen mielipiteen haltuun ottamisessa ja perinteisen median kanssa kilpailevan vaikutusvallan hankkimisessa.

³⁵ "Kun mietit nykyhetkeä, miten suurta vaikutusvaltaa koet sinulla olevan tulevaisuutesi suhteen?"

Lega

Lega Nord -puolue sai alkunsa tiettyjen pohjoisitalialaisten alueiden vihamielisestä reaktiosta Italian sisäiseen muuttoliikkeeseen, maan eteläosista tuleviin ihmisiin. Se vastusti myös kansallista veropolitiikkaa, jossa merkittävä osa pohjoisen varakkaimmilta alueilta kerätyistä veroista jaettiin uudelleen etelän köyhemmille alueille. Lega Nord aloitti toimintansa vuonna 1989 alueellisten puolueiden liittona, ja vuonna 1991 siitä tuli yhtenäinen puolue.

Siitä on alusta asti ollut nähtävissä viisi piirrettä:

- **Kansalliskiihko.** Syntyjään rasistinen puolue keksi myyttejä pakanallisilla riiteillä höystetyistä kelttiläisistä juurista Po-joen lähteillä ja perättömiä perinnesymboleja keskiaikaisten kylien taisteluista imperialistista valtaa vastaan. Historiaa ja myyttejä täytyi vääristellä, jotta liike sai rakennettua tarkoituseriään palvelevan ”Pohjoisen kansakunnan” tai (Alppien juurella sijaitsevan tasangon mukaan nimety) ”Padanian”. Tarkoituksena oli erottaa pohjoinen omaksi valtiokseen muiden Italian alueiden niin sanotuista ”ali-ihmisistä”. On paradoksaalista, että vaikka puolueesta on kehittynyt yhtenäinen italialainen nationalistinen puolue, puolueen säännöissä sen nimi on edelleen ”Pohjoinen liitto Padanian itsenäisyyden puolesta”.
- **Vahva yhteys alueeseen ja kova taisteluntahto.** Molemmat seikat korostavat karismaattisuutta johtajan ominaisuutena, ja johtajan tulee olla lähellä taistelijoita. Lisäksi paikallinen taloudellinen ja yritystoiminta ovat syvällä mukana puolueen toiminnassa.

Lega ottaa yritysten intressit huomioon: erityisesti niiden miljoonien keskisuurten yritysten ja ammattilaisten intressit, jotka takaavat taloudellisen kestävyuden pohjoisen alueilla, joilla puolue hallitsee ja joilla sen historialliset juuret ovat³⁶.

- **Perinteinen suuren puolueen organisaatio.** Legalla on vahvaa sisäistä keskustelua, vaaliprosessit, joukkokokouksia ja päivälehti (vuoteen 2014 saakka). Tämän seurauksena puolueen johdossa tapahtui muutoksia ja vaaliohjelmat kehittyivät jatkuvasti.
- **Pragmaattisuus** (tai kyynisyys). Lega hyväksyi strategioita yksinomaan nostaakseen kannatustaan. Sellaisista teemoista, kuten fiskaalinen federalismi, Padanian itsenäisyys, Etelä-Italiasta tulevien siirtolaisten kieltäminen ja niin edelleen luovuttiin asteittain, ja tilalle tuli suurempia ja lupaavampia tavoitteita. Aiemmin samasta ”pragmaattisuudesta” kertoi puolueen osallistuminen alueiden ja maan hallitukseen vasemmalta keskustan kautta oikealle kallellaan olleissa koalitioissa, vaikka useimmissa tapauksissa Lega ajoikin konservatiivisia oikeistolaisia näkemyksiään. Nykyhallituksessa Matteo Salvinin johdolla puolue toimii pääasiassa nationalistisena oikeistovoimana, joka kiinnittää erityistä huomiota yritysten intresseihin ja vastustaa samalla maahanmuuttoa raivoisalla vimalla. Turvapaikanhakijat ovat korvanneet Etelä-Italiasta tulleet sisäiset siirtolaiset Legan

³⁶ Ks. M. Charrel, *Italie: les petits patrons du Nord séduits par la Ligue*, *Le Monde*, 29.5.2018, s. 4

rasistisen kiihkon kohteena. Kun uusi Lega onnistuneesti kasvattaa kannattajiensa määrää maan keski- ja eteläosissa, se ei enää voi pitää eteläitalialaisia syntipukkeina.

- **EU ja kansainväliset liitot.** Välinpitämättömyydestä "itsenäiseen" aktivismiin: Lega on ollut pohjimmiltaan paikallinen ja alueellinen ilmiö, eikä se ole koskaan aktiivisesti ollut EU:n puolesta eikä sitä vastaan. Kansalliseen vastuuseen nousun myötä EU-asioiden ja kansainvälisen politiikan hoitamisesta tulee objektiivinen velvollisuus. Puolueen nykyjohto hyödyntää populismin aaltoa Yhdysvalloissa ja muissa Euroopan maissa ja kerää myös aktiivisesti yhteen Euroopan populistisia voimia ennen vuoden 2019 eurovaaleja. Matteo Salvini on myös esittänyt itseään komission seuraavaksi puheenjohtajaksi pitäen itsestään selvänä, että EU:n populistiset voimat kampanjoivat yhdessä ja voittavat. Esimerkki siitä, miten pitkälle Lega on valmis menemään vaihtoehdoisen kansainvälisten suhteiden hoitamisen tapansa kanssa, saatiin, kun Italia kieltäytyi joulukuussa 2018 osallistumasta YK:n globaalia sopimusta turvallisesta, järjestelmällisestä ja jatkuvasta muuttoliikkeestä koskevaan konferenssiin Marrakechissa, vaikka Italian hallitus oli siihen aiemmin sitoutunut. Tähän pääministerin painosti Matteo Salvini.

MoVimento 5 Stelle – M5S

MoVimento 5 Stelle -liikkeen perusti lokakuussa 2009 karismaattinen johtaja, koomikko Beppe Grillo Italian perinteistä poliittista luokkaa ja sen tapoja kohtaan tunnetun epäluottamuksen innoittamana. Liikkeen suuret suunnitelmat tulivat internetkonsulttiyrittäjä Gianroberto Casaleggiolta. Puolue aloitti toimintansa saamalla ihmiset liikkeelle sellaisilla kysymyksillä kuin ekologinen kestävyys, degrowth, e-demokratia, varallisuuden uudelleenjakoa, sotilaallisen interventionismin vastaisuus sekä korruption vastainen taistelu. Liike kannattaa aktiivisesti disintermediaation ja suoran demokratian teorioita sekä esimerkiksi sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen pakottamista valtion interventionismin kautta, asetuksin määrättyä tulojen uudelleenjakoa ja myös vihamielisyyttä eliittiä ja sen väitetyjä rikoksia kohtaan.

Alle kymmenen vuoden olemassaolonsa aikana M5S:lle on muotoutunut joukko selviä piirteitä:

Johtajuuden henkilöityminen. Beppe Grillo ja Davide Casaleggio (edesmenneen Gianroberton poika ja hänen yrityksensä perijä) ovat M5S:n kiistattomat johtajat, ja Grillo on ”liikkeen takuumies”. Karttamalla termiä ”puolue” M5S on onnistunut kiertämään säännöt, joita puolueiden on noudatettava suhteessa kansaan ja lakiin. Tämän strategisen valinnan takana on Grillo, ja se vahvistettiin Casaleggin internetalustan ”Rousseauin” kautta tehdyillä verkkokyselyillä. Samaa menetelmää käytettiin myös esimerkiksi silloin, kun Luigi Di Maio nimitettiin M5S:n vuoden 2018 vaalikampanjan johtoon, minkä jälkeen hänestä tuli ministeri (ja varapääministeri) Italian hallitukseen.

Suora demokratia. M5S:llä ei ole yhdistyksenä ”fyysisiä” rakenteita, kuten virallista osoitetta tai puhelinnumeroa. Se ei pidä puolue-

kokouksia tai muita vastaavia poliittisten puolueiden perinteiseen liturgiaan kuuluvia rituaaleja. Kaikki sisäinen päätöksenteko tapahtuu internetissä, jossa kannattajat ja sympatisoijat kokoontuvat. Davide Casaleggio on jopa esittänyt teorioita parlamentaarisen edustuksellisen demokratian katoamisesta ja korvaamisesta ”suoralla” ja ”jaetulla” demokratialla eli sillä, että ihmiset ilmaisevat tahtonsa ja toiveensa verkon välityksellä. M5S kannattaa ”digitaalista osallistuvaa kansalaisuutta” ”kulttuurisena vallankumouksena”, joka tekee lopun ”1800-luvun politiikan organisoinnin mallista”.³⁷ Heinäkuussa 2018 tehdyssä haastattelussa³⁸ Casaleggio laski, että parlamentit poistuisivat tarpeettomina käytöstä 10–15 vuodessa.

Liike ei pidä itseään tietyn puolen ilmentymänä poliittisessa kirjossa eikä hyväksy perinteisiä oikean ja vasemman kategorioita. Sen sijaan se esittää edustavansa tavallisia ja heikommassa asemassa olevia kansalaisia eliittiä ja sen poliittisia liittolaisia vastaan, ja näihin lukeutuvat käytännössä kaikki maata tähän saakka hallinneet poliitikot ja puolueet.

M5S on **säännönmukaisesti kieltäytynyt vaaliliitoista** ja väittänyt olevansa ainoa ”aito” poliittinen liike maata hallitsemaan, eikä se halua muita ”saastuttamaan” itseään. Liikkeen teeskennelty puhtaus ja moraalisuus on kärsinyt, kun M5S on joutunut tekemään kompromisseja hallituskumppaninsa Legan kanssa esimerkiksi henkilökohtaiseen turvallisuuteen, maahanmuuttajien oikeuksiin, rikosten vanhentumiseen, edustajainhuoneen ja senaatin jäsenten eläkkeiden leikkauksiin, verouudistuksiin sekä infrastruktuurin rakentamiseen liittyvissä kysymyksissä. Kompromissit ovat aiheut-

37 Lainaukset: verkkoalusta Rousseau, luettu 2.9.2018.

38 M. Giordano, Intervista a Davide Casaleggio, ”La Verità”, 23.7.2018.

taneet parlamentin jäsenten eroja ja eripuraa liikkeen kannattajien keskuudessa.

Kaiken kaikkiaan M5S vaikuttaa olevan aito ”populistinen” toimija Italian politiikassa, kun taas Lega näyttää pikemminkin hyvin organisoidulta ja jäsenneytyltä perinteiseltä äärioikeistolaiselta puolueelta, jolla on tiettyjä populistisia toimintatapoja. Kun Lega vahvistaa rooliaan järjestyksen ja ”italialaisen tahdon” takaajana turvapaikanhakijoiden ”hyökkäystä” ja EU:n ”sekaantumista” vastaan, M5S hoitaa enimmäkseen taloudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä työttömien ja eläkeläisten kannalta edullisesti ja edistää korruption ja erioikeuksien vastaista lainsäädäntöä.

Hallituksessa puolueet ovat vastakkain monessa asiassa, ja hiljattain M5S:n mielipidemittauksissa ohittanut Lega on useasti leikitellyt ajatuksella hallitusyhteistyön päättämisestä, mistä seuraisivat uudet vaalit.

Puolen vuoden hallitustaipaleen jälkeen M5S ja Lega nauttivat kuitenkin edelleen italialaisten luottamusta. Tutkimusyrittäjä Ipsosin Nando Pagnoncellin mukaan 53 prosenttia äänestäjistä suhtautuu edelleen hallitukseen positiivisesti. Matteo Salvinin imago tiukkana turvapaikanhakijoita vastustavana sisäministerinä on nostanut hänen puoluettaan kannatusmittauksissa samaan aikaan, kun M5S:n kannatus on rapautunut.

Kun otetaan huomioon, että suurimman osan M5S:n kannattajista uskotaan jakavan oikeistolaiset mielipiteet ja että Lega oli marraskuussa 2018 lähes kaksinkertaistanut kannatuksensa mielipidemittauksissa maaliskuun vaaleihin verrattuna, esiin nousee tärkeä kysymys: tarvitseeko vasemmisto strategian, jolla voitetaan populismi, vai joutuuko se taistelemaan perinteisen autoritäärisen nationalistisen italialaisen äärioikeiston nousua vastaan?

Fokusryhmähaastatteluiden tulokset

Institute Nicola Piepoli teki yhteistyössä FEPS:n kanssa syys-lokuukuussa 2018 fokusryhmähaastatteluita, joissa selvitettiin populistieja äänestäneiden italialaisten motiiveja. M5S:n ja Legan äänestäjiä haastateltiin Roomassa ja Milanossa.

Ensimmäiset kysymykset keskittyivät äänestäjien toimintaa ohjaviin arvoihin. M5S:n ja Legan äänestäjien vastauksissa menneisyys esiintyi arvona itsessään. Kaikki haastatellut kertoivat muistoja paremmista ajoista ennen vuotta 2010, ja myös 1980- ja 1990-lukuja muisteltiin positiivisena aikana erityisesti talouskasvun ja hyvän työtilanteen ansiosta. He painottivat, että ennen kriisiä ja maan ”köyhtymistä” ei ollut nähtävissä minkäänlaista pelkoa. Nykypäivän poliitikkojen nähtiin ajavan omia etujaan ja tavoittelevan henkilökohtaisia hyötyjä. Nämä M5S:n äänestäjän sanat kertovat tästä näkemyksestä: *Olen 43-vuotias, ja nyt kaikki on toisin kuin ennen. Entisaikaan poliitikot olivat koulutettuja, nyt he vain ajavat omia etujaan.*

Nykyinen ahdinko kuvastuu myös siitä, miten vahvan arvion kohderyhmien jäsenet antoivat sanalle ”muutos”. Käsitettä pidettiin yksimielisesti positiivisena, ja sen vastakohtat herättivät negatiivisia mielleyhtymiä erityisesti nuorten haastateltavien keskuudessa. Teknisiä innovaatioita pidettiin kuitenkin yhtenä tärkeimmistä äänestäjille stressin tunnetta aiheuttavista asioista.

M5S-taustaisten vastaajien joukossa ympäristökysymykset eivät nousseet esiin huolimatta siitä, että liike virallisesti pitää niitä tärkeinä.

Toinen osa äänestäjien arkipäiväisistä peloista tulee globalisaatiosta ja sen vaikutuksesta identiteettiin, erityisesti ”kansalliseen”

identiteettiin. Haastatelluilla oli kahtalaisia mielipiteitä: toisaalta positiivisia, jotka liittyivät edistykseen, kehitykseen, liikkuvuuteen, eri kulttuurien väliseen vaihtoon, helpompiin yhteyksiin ja työmahdollisuuksiin, ja toisaalta negatiivisia kansallisen identiteetin menetyksestä johtuen.

On lisättävä, että M5S:n ja Legan kannat ”kansalliseen identiteettiin” liittyen poikkeavat toisistaan niin sisällöltään kuin painoarvoltaan. Legan äänestäjien mielipide globalisaatiosta oli vahvan negatiivinen. He painottivat, että kansallisen identiteetin perustana täytyy olla kunnioitus yhteiskuntaa, *res publica*, ja sen piirteitä kohtaan. He pitivät myös perinteitä ja yhteisöä tärkeinä. Heidän mukaansa ne molemmat on kadotettu globalisaation prosessin yhteydessä.

Tämän vuoksi globalisaatio ei haastateltujen mielestä tarjoa pelkkiä voittoja. Heidän mielestään taloudessa ja työmarkkinoilla on voittajia ja häviäjiä: häviäjiä ovat käsityöläiset sekä keski- ja alempi keskiluokka, kun taas voittajia ovat monikansalliset yhtiöt, jotka valtaavat monet paikalliset yritykset ja brändit halpojen lainojen ja alhaisten verojen johdosta.

Toinen kiistanalainen kysymys Italian populistieja äänestävien keskuudessa on maahanmuutto, jota pidetään globalisaation seurauksena. Tässä asiassa Legan äänestäjät painottivat maahanmuuttajien huonoa asennetta italialaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan sopeutumisessa.

Aiemmista sukupolvista poiketen nuoret eivät halua kuulua poliitisiin, yhteiskunnallisiin tai idealistisiin ryhmiin. Niiden sijaan he liittyvät urheiluseuroihin, eläinten oikeuksia puolustaviin ryhmiin ja jonkin kylän tai kaupungin asioita ajaviin yhdistyksiin. Idealismi on menettänyt aiemman voimansa ja houkuttelevuutensa.

Italian yhteiskuntaa pidettiin tulojen ja varallisuuden jakautumiseen suhteen vähemmän reiluna kuin aiempina vuosikymmeninä. Sekä Roomassa että Milanossa sekä M5S:n että Legan äänestäjät olivat samaa mieltä siitä, että keskiluokka on ”kadonnut”, sillä sen tulot ovat heikentyneet, ja siksi aiempaa useampi sosiaaliryhmä elää köyhyysrajan alapuolella.

Kun keskustelun suunta käännettiin politiikkaan, tiettyjä eroja Legan ja M5S:n äänestäjien välillä nousi kohderyhmissä esiin esimerkiksi liittyen lupaukseen köyhyiden poistamisesta perustulon avulla. Legan äänestäjä sanoi: *Olin todella pettynyt, kun kuulin, että aiomme poistaa köyhyiden! Mitä se tarkoittaa? Perustulo on ihana ajatus ja filosofisesti ajateltuna reilu, mutta se on silkkaa fantasiaa Italiassa. Vain rikkaat maat pystyvät sellaiseen.* M5S:n äänestäjien kommentoissa puolestaan kuului myötätunto: Näin ihmisiä nukkumassa autossa asunnottomuuden vuoksi. Toinen painotti: *Sosiaalisia asuntoja eivät odota vain asunnottomat, vaan myös köyhät italialaiset.* Kolmas M5S:n äänestäjä sanoi: *Nykyään köyhiä ihmisiä näkee keräämässä appelsiineja yöllä, kun taas kaikkien meidän lapsilla on PlayStation.*

Haastattelujen toinen osa keskittyi luottamukseen. Useimmat osallistujat sanoivat olevansa pettynyt eri puolueiden poliitikkoihin ja kertoivat valinneensa etupäässä logon yksittäisten henkilöiden tai poliitikkojen sijaan. Luottamus poliitikkoihin oli suhteessa heidän kykyynsä osoittaa olevansa lähellä äänestäjiä, ja se on ominaisuus, jonka katsottiin löytyvän vain harvalta.

Enemmän luottamusta saivat paikallispoliitikot, joiden nähtiin olevan lähempänä todellisuutta ja kansalaisten tarpeita. Heidän sanottiin olevan usein ”kentällä” paikallisissa kamppailuissa ja heitä ihmiset arvostivat ja tukivat kovasti.

Tämä yleinen epäluottamus ei kohdistunut Legan eikä M5S:n poliittikkoihin. M5S:n äänestäjät ilmaisivat kuitenkin tiettyä ärtymystä siitä, että heidän liikkeensä tekee yhteistyötä Matteo Salvinin Legan kanssa. Jotkut liikkeensä ristiriitaiseen toimintaan pettyneet M5S:n äänestäjät syyttivät demokraattista puoluetta omien vasemmistolaisten juuriensa hylkäämisestä suurten ryhmien, pankkien ja markkinoiden etujen ajamisen nimissä.

Viimeinen kohderyhmissä esitetty kysymys liittyi Euroopan unioniin. M5S:n äänestäjät, erityisesti nuoret, näkivät EU:n mahdollisuutena. Heille EU edusti mahdollisuutta ymmärtää ja olla yhteydessä erilaisiin todellisuuksiin, tarinoihin ja kulttuureihin. He arvostavat yhteistä rahaa, joka edistää liikkuvuutta ja tarjoaa työmahdollisuuksia muissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Samaan aikaan EU:ta pidettiin taakkana ja rasitteena, joka rajoittaa Italiaa ”Brysselin” sanelemin talouden parametrein.

Ehdotuksia vasemmiston strategioiksi

Demokraattisen puolueen (PD) täytyy ehdottomasti kehittää vasemmistolainen vaihtoehto Italian nykyiselle hallitukselle. PD on Italian poliittisessa kirjossa ainoa vasemmalle kallellaan oleva voima, jolla on kannatusta kentällä sekä sosiaalisia kiinnekohtia. Tässä valossa tarvitaan sekä lyhyen että keskipitkän aikavälin strategioita.

Lyhyellä aikavälillä PD ei saa kammettua populistieja vallasta. Puolueen pitäisi sen sijaan rakentaa edellytyksiä vakavasti otettavalle ja uskottavalle parlamentaariselle ja yhteiskunnalliselle oppositiolle. Siinä voitaisiin osin hyödyntää hallituksen sisäisiä ristiriitoja ja pääministerin äärimmäistä heikkoutta. Esimerkiksi hal-

lituksen toimet,³⁹ joilla se on muokannut Renzin hallituksen ”Jobs Act”⁴⁰ -ohjelmaa sekä näiden muutosten vaikutukset työmarkkinoihin, voivat tarjota oppositiolle tilaisuuden. Monet taloustieteilijät ovat ennustaneet, että toimet tulevat laskemaan työllisyyttä ja kumoamaan positiivisia vaikutuksia, joita kahdella aiemmalla keskustavasemmistolaisella hallituksella on työmarkkinoihin ollut.

On kaksi tekijää, jotka voivat heikentää PD:n lyhyen aikavälin strategian toimivuutta. Jatkuvat ja äänekkäät sisäiset erimielisyydet heikentävät puolueen imagoa ja toimia ja antavat yleisölle sellaisen vaikutelman, että PD:llä ei ole yhtenäistä visiota, ja että siltä puuttuu johtohahmo. Tässä suhteessa PD:n puoluekokous vuoden 2019 alkupuolella saattaa tarjota selviä vastauksia.

Vasemmiston *keskipitkän aikavälin* strategian pitäisi nojata **neljään pilariin**: a) tyylin ja sisällön muutos suhteessa PD:n edelliseen hallitukseen; b) nykyisen hallituskoalition sisäisten ristiriitojen tunnistaminen; c) e-strategian luominen, jotta voidaan vastata Italian populistivoimien niin sanottuun digitaaliseen demokratiaan tekemiin henkisiin ja taloudellisiin satsauksiin; ja d) ja strategisen liittouman rakentaminen kansalaisyhteiskunnan ja parlamentin muiden puolueiden kanssa.

Mitä tulee **ensimmäiseen pilariin**, demokraattien täytyy houkutellessa osa vanhoista äänestäjistään ”palaamaan kotiin” ja äänestämään vasemmistolaista ohjelmaa. Demokraattien – ja keskustavasemmiston ylipäätään – täytyy yhdistyä oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon ja tulla miellettyksi ”heikkojen” ja ”vähäosaisten”

39 Laki 96, 9.8.2018

40 Joukko Renzin hallituksen vuosina 2014 ja 2015 hyväksymiä lakeja ja asetuksia. Kiisteltyt lait saivat huonon poliittisen vastaanoton, vaikka niiden vaikutuksista työmarkkinoihin ei vielä ole selvyyttä.

puolueeksi, niin kuin on yli vuosisadan ajan ollut. Työpaikkojen luomisen ja siitä seuraavan palkkojen nousun on oltava vaihtoehtoja italialaisen populismin lupaamalle rahanjaoille.

Samaan aikaan demokraattien täytyy tarkkaan arvioida potentiaalista äänestäjäkuntaansa. Populistiset liikkeet ovat onnistuneet tarjoamaan äänestäjilleen identiteetin, joka useimmiten perustuu kiihkoon, vihaan ja kunniaan. M5S on rakentanut identiteetin eliittiä vastaan, ja Lega puolestaan omansa muukalaisia, afrikkalaisia ja homoseksuaaleja vastaan. Italian vasemmistolaiset voimat eivät ole onnistuneet tarjoamaan omaa identiteettiään, vaan ne ovat keskittyneet virkamiesmäiseen hallinnointiin makrotalouden alalla (joskin jossain määrin onnistuneestikin), epäonnistuneisiin institutionaalisiin uudistuksiin sekä etupäässä HLBT-ihmisiin liittyviin kansalaisyhteiskuntaryhtymisiin. Mitään näistä ei ole pidetty sellaisena asiana, että ne tarjoaisivat identiteetin vasemmiston ydinäänestäjille.

Mitä tulee **toiseen pilariin**, demokraattien täytyy esittää todisteita hallituksen sisäisistä ristiriidoista ja sopivalla kielenkäytöllä korostaa, että hallituksen toimet ovat kansankiihotusta, jossa lausuntojen ja toteutettujen toimenpiteiden välillä on valtavat erot.

Kolmantena pilarina demokraattisen puolueen täytyy panostaa viestintäteknologiaan. Verkkoviestinnän alalla demokraattien täytyy ottaa populistiset kilpailijansa kiinni. Tehtävä ei ole helppo, koska ”verkkodemokratia” herättää edelleen syviä epäilyksiä erityisesti suhteessa esimerkiksi osallistumisen, varmentamisen, valtuuttamisen ja päätöksenteon periaatteisiin.⁴¹

41 Tästä aiheesta ks. J. Richardson John & J. Emerson, eDemocracy: An Emerging Force for Change, Stanford Social Innovation Review, 25.1.2018.

Neljäs pilari on se, että on aika alkaa ottaa Italian vaalijärjestelmä huomioon: Demokraattinen puolue tarvitsee liittolaisia kansalais-yhteiskunnassa ja poliittisessa kentässä päästäkseen takaisin hallitukseen. Muiden parlamenttipuolueiden kanssa liittoutuminen saattaa tarkoittaa, että PD joutuu valitsemaan Berlusconin Forza Italian ja Beppe Grillon M5S:n välillä. Valinta voi olla hankala. Kun Lega lujittaa luonnettaan oikeistolaisena puolueena, joka on kallellaan liike-elämän, perinteisten arvojen ja Pohjois-Italian teollisuuden etujen valvonnan suuntaan, M5S on useissa sosiaalisii ongelmiin, korruptioon ja lainvalvontaan vaikuttavissa kysymyksissä ottanut kannan, joka ei vaikuta olevan kaukana keskustavasemmiston kannoista.

Liittoutuminen voisi kuitenkin johtaa siihen, että M5S toimisi kuin Troijan hevonen ja PD häviäisi sen seurauksena kokonaan. Historiantutkija Sylvain Kahnin artikkeli *Le Monde* -sanomalehdessä⁴² poisti viimeisetkin epäilykset siitä, että M5S:llä ei ole mitään annettavaa demokraattisen sosialismin perinteelle:

[---] M5S ei ole vasemmistolainen. [---] M5S on populistinen liike, jota ei pysty luokittelemaan. Sen ohjelma ei puolusta sen paremmin oikeistolaisuutta kuin vasemmistolaisuuttakaan vaan se lainaa kaikista ideologioista käsittäen niin suoraa demokratiaa, ekologiaa kuin muukalaisvihamielisyyttäkin. M5S nousee yhtä lailla ulos sulkevasta populismista kuin sosiaalisesta ja tasa-arvoon pyrkivästä populismistakin.

On todennäköistä, että eurovaalien alla Italian vasemmistolaiset yhdistävät voimansa antinationalististen ("anti *sovraniista*") voimien

42 S. Kahn, *Le Mouvement 5 étoiles n'est pas ancré à gauche*, *Le Monde*, 29.5.2018, s. 21.

kanssa ja vetoavat äänestäjiin, jotka toivovat Euroopan unionin kehitystä ja nationalististen ja kiihkokansallisten puolueiden taantumista. Käytännön näkökulmasta vasemmiston tilannetta helpottaa se, että kantansa päättämättömien ja äänestämättä jättävien joukko kasvaa: marraskuussa 2018 heitä oli mielipidemittauksen mukaan yli kolmannes äänestäjistä, sama määrä kuin Legaa kannattavia ja 3,2 miljoonaa enemmän kuin maaliskuussa 2018. Juuri tämän joukon keskuudessa Italiassa vasemmistolaisten voimien Eurooppa-myönteinen viesti saattaisi tulla kuulluksi.

Kirjallisuus

Censis: *I valori degli italiani, Dall'individualismo alla riscoperta delle relazioni*, Marsilio, 2012

Diamanti, I. & M. Lazar: *Popolocrazia, la metamorfosi delle nostre democrazie*, Laterza & figli, 2018

Risso, E. & G. Neglia: *Equilibri e narrazioni dell'Italia postmoderna*, Formiche, s. 40-49, elo-syyskuu 2018

Schworer, J: *Populismi. Il "Movimento 5 stelle" e la "Alternativa per la Germania"*, Bibliotheka Edizioni, 2016

Taguieff, P.-A: *La revanche du nationalisme. Néopopulistes et xénophobes à l'assaut de l'Europe*, Puf, 2015

Troiani, L: *La diplomazia dell'arroganza*, L'Ornitorinco, 2018

Troiani, L: *Zeitgeist: The Populist-Nationalist Tide in Current International Politics*, puhe, State University of New York, Stony Brook, 29.4.2017

RATKAISUJA POPULISMIIN SUOMESSA

Jussi PAKKASVIRTA

Johdanto

Viime vuosikymmeninä Suomen poliittista järjestelmää ovat hallinneet sosialidemokraatit, keskusta ja kokoomus. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa tätä tuttua poliittista kolmijakoa ravisteli maan ainoa todellinen populistipuolue perussuomalaiset. Puolue sai annetuista äänistä 17,7 prosenttia, ja siitä tuli Suomen monipuoluejärjestelmässä toiseksi suurin puolue. Perussuomalaiset nousi hallitukseen yhdessä keskustan ja kokoomuksen kanssa. Tämä uusi rooli sai aikaan monia muutoksia perussuomalaisten taktiikassa. Hallituspaikka myös loi puolueen sisällä tilaa radikaalimmalle oikeistosiivelle, ja puolue jakautui lopulta kesällä 2017. Jako loi kaksi populistista puoluetta, joista toinen on suuntautumiseltaan vähemmän äärioikeistolainen, mutta kannatukseltaan pienempi. Viimeisimmissä mielipidemittauksissa oikeistopopulismien kannatus Suomessa on pudonnut kymmeneen prosenttiin. Toisena seurauksena puolueen jakautumisesta oli uudenlainen perussuomalainen puolue, joka muistuttaa Ruotsin (Sverigedemokraterna, Ruotsidemokraatit) ja Saksan (Alternative für Deutschland, Vaihtoehto Saksalle) oikeistopopulistisia puolueita.

Suomalaisen populismin lyhyt historia

Populismi Suomessa on nykypäivänä kutakuinkin yhtä kuin **Perussuomalaiset** (PS), joka englanniksi käytti aiemmin nimeä True Finns ja sittemmin Finns Party. Perussuomalaiset on vuonna 1995 perustettu poliittinen liike, jolla on vahva nationalistinen ideologia. Puolue perustettiin sen jälkeen, kun Suomen ensimmäinen selvästi populistinen poliittinen liike Suomen Maaseudun Puolue (SMP) oli hajonnut.

SMP perustettiin vuonna 1959, kun se irtautui keskustasta (silloinen Maalaisliitto, joka perustettiin 1906). Se oli uusi liike, joka pyrki vastaamaan voimakkaaseen kaupungistumiseen ja suomalaisen yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokseen 1960-luvulla. Suomi oli muuttumassa agrariiyhteiskunnasta urbaaniksi, teollistuneeksi ja palveluihin perustuvaksi, ja samaan aikaan monet sosiaaliset normit vapautuivat ja joukkotiedotusvälineet valtavirtaistuivat.⁴³ Kuten muutkin agrariipuolueet, SMP yritti vastata uusiin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja muutoksiin ihmisten arjessa tavoittelemalla maa-seudun pienviljelijöiden lisäksi myös monia lähiöihin muuttaneita urbaaneja äänestäjiä. Uudenlaisessa populistisessa retoriikassaan puolue puhui ”unohdetusta kansasta” viitaten kaupungistumisen vähäosaisiin uhreihin, erityisesti pienviljelijöihin ja uudenvälisiin marginalisoituihin ryhmiin maan suurimpien urbaanien alueiden ulkopuolella. SMP:n retoriikassa ”kansan vihollinen” oli kaupunkien poliittinen eliitti, ”rahan valta”, josta SMP:n perustaja ja suomalaisen populismin isä Veikko Vennamo tunnetusti puhui ”rötösherroina”.⁴⁴

43 Ylä-Anttila 2017, Palonen & Saresma 2017, 19–22.

44 Soini 1988: 23–40; Ylä-Anttila 201: 25–27.

Perussuomalaisen puheenjohtajana vuosina 1997–2017 toiminut ”kansanmiehen” karismalla varustettu Timo Soini omaksui SMP:n ja Vennamon poliittisesta sanastosta paljon. Soini on opiskellut suomalaista populismia, ja SMP oli hänen valtio-opin pro gradu -tutkielmansa aihe.⁴⁵ Hän onnistui modernisoimaan populistista perinnettä, mutta samaan aikaan hänen puolueensa alkoi omaksua myös uusia oikeistolaisia (maahanmuutto-) linjauksia. Tämä uudenlainen populismi näkyi selvästi kunnallis- ja eduskuntavaaleissa 2000-luvulla, kun nyrkkeilijä ja painija Tony Halme tuli selvän maahanmuuttovastaisine näkemyksineen urbaanilta asuinalueelta Itä-Helsingistä perussuomalaisen listalle sitoutumattomana ehdokkaana. Halme oli kansanedustajana vuosina 2003–2007, ja hänen poliittinen uransa oli alusta asti jatkuvaa skandaalia mediassa (esimerkiksi huumeiden käyttö ja laiton ase). Timo Soini pitkälti hyväksyi tällaisen käytöksen, koska Halmeen kaltaiset ihmiset toivat uudenlaista kannatusta puolueelle. Halmeen tapaiset mediapersoonat houkuttelivat paljon ihmisiä lähiöistä aktiivisella näkyvyydellä iltapäivälehdissä (ja osa jopa natsisympatioillaan). Heitä pidettiin ihmisinä, jotka ”uskaltavat sanoa niin kuin asiat ovat”, vaikka puolueen sisällä oli myös niitä, jotka kritisoivat rasistisia suuntauksia. Timo Soini sai kuitenkin pidettyä kaikki puolueen fraktiot hallinnassaan, ja näiden uudenlaisten urbaanien ja paikallisten profiilien avulla perussuomalaiset alkoi merkittävästi kasvattaa kannatustaan vuosien 2011 ja 2015 vaaleissa.

Perussuomalaiset on onnistunut voittamaan taakseen myös suuria väestöryhmiä perinteisen suomalaisen metsäteollisuuden alueilta. Tässä voidaan nähdä monia samankaltaisuuksia presidentti Donald Trumpin kampanjaan Yhdysvaltain Ruostevyöhykkeen työläisten keskuudessa. Globaalit rakenteelliset muutokset ja yhteiskunnal-

45 Soini 1988.

lisen epävarmuuden tunne ovat usein uudenlaisten populististen liikkeiden menestyksen takana. Vuoden 2008 jälkeen talouskriisi ja etenkin useiden paperi- ja sellutehtaiden sulkeminen – samaan aikaan, kun selluntuotantoa muutti Suomesta paljon Kiinaan ja Latalaiseen Amerikkaan – muuttivat perinteisen sosialidemokraattisen työväestön äänestyskäyttäytymistä Suomessa. Populistien mukaella perinteisestä vasemmistolaisesta uusliberalismin ja globalisaation vastaisesta retoriikasta yhdistettiin melko tehokkaasti yksinkertaistettuun ajatukseen siitä, että suomalainen teollisuus saa pidettyä työpaikkansa, jos rajat suljetaan. Monet perinteisten teollisuusalueiden – ja myös maaseudun – äänestäjät ovat myös omaksuneet perussuomalaisten torjuvan suhtautumisen maahanmuuttoon. EU:sta, maahanmuutosta ja globaalista liberaalista politiikasta on tullut populistille käytännöllisiä ”vihollisia”. Perussuomalaisten mukaan ne olivat aiheita, joissa ”eliitit” haluavat määritellä normaalien suomalaisten ihmisten elämää. Myös perinteisiin vasemmistopuolueisiin – erityisesti niiden perinteiseen kansainväliseen solidaarisuuteen muita, esimerkiksi muslimeja, pakolaisia ja maahanmuuttajia, kohtaan, on kohdistettu kritiikkiä.

Perussuomalaiset kasvaa ja nousee hallituskoalitioon (2011–2017)

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, jotka käytiin Euroopan talouskriisin jälkimainingeissa, perussuomalaiset sai 19,1 prosenttia äänistä, ja puolueesta tuli yllättäen eduskunnan kolmanneksi suurin puolue. Euroalueen tilanne – ja kiivas keskustelu mediassa Kreikan ja Portugalin talouskriisistä – tarjosi perussuomalaisille tilaisuuden esittää tilanteen vakavana haasteena Suomelle ja Suomen kansalliselle itsemääräämisoikeudelle. Perussuomalaiset alkoi myös pitää

itseään vakavana populistisena haastajana vakiintuneille ”vanhoille” puolueille.⁴⁶

Seuraavissa vaaleissa vuonna 2015 puolue sai 17,7 prosenttia äänistä, ja tällä kertaa siitä tuli eduskunnan toiseksi suurin puolue. Vuonna 2015 Euroopassa meneillään ollut ”pakolaiskriisi” toi puolueelle lisäkannatusta, ja myös sangen suosittu puheenjohtaja Timo Soini houkutteli paljon perinteisiä vasemmiston ja oikeiston äänestäjiä.⁴⁷ Hänen retoriikassaan ja mediaesiintymisissään ”kansan miehen” rooli on aina tuntunut onnistuvan.⁴⁸

Ennen näitä kaksia viimeisimpiä vaaleja, perussuomalaiset oli pieni (1–5 %), ja ensimmäiset 20 vuottaan puolue oli oppositiossa. Vaikka 2011 hallitukseen menolle oli kovia paineita ja mahdollisuuksia, kun perussuomalaiset oli ottanut vaaleissa yllätysvoiton, niin sanotun ”jytyn” (suomen poliittiseen sanastoon lanseerattiin uusi sanakin tämän voiton myötä), puolue pysyi oppositiossa. Puolue meni hallitukseen ensimmäistä kertaa vasta 2015 vaalien jälkeen yhdessä keskustan ja kokoomuksen kanssa pääministeri Juha Sipilän johtamaan koalitioon.

46 Borg, 2012; Arter 2010; Kuisma 2013, Ylä-Anttila & Ylä-Anttila 2015.

47 Ylä-Anttila & Ylä-Anttila 2015.

48 Niemi 2012.

Taulukko 7. Perussuomalaiset eduskuntavaaleissa (Lähde: www.vaalitutkimus.fi/en/eduskuntavaalien_tulokset.html)

Vaalit	Äänimäärä	%	Paikkamäärä	+/-	Sijoitus
1999	26 440	0,99	1/200		9.
2003	43 816	1,57	3/200	+2	8.
2007	112 256	4,05	5/200	+2	8.
2011	560 075	19,04	39/200	+34	3.
2015	524 054	17,65	38/200	-1	2.

Puolue jakautuu

Kesäkuussa 2017 perussuomalaiset piti dramaattisen puoluekokouksen, jossa puolueen kiistaton johtaja ja Sipilän hallituksen ulkoministeri Timo Soini ilmoitti jättävänsä puolueen puheenjohtajuuden. Puolueen johtoon pyrkivät Timo Soinin suojatti Sampo Terho ja tiukan maahanmuuttovastainen europarlamentaarikko Jussi Halla-aho. Halla-aho oli kulissien takana taitavasti järjestellyt liikkeen, joka takasi hänen voittonsa, ja 10. kesäkuuta 2017 hänet valittiin perussuomalaisten puheenjohtajaksi. Keskustan ja kokoomuksen johtajat ilmoittivat välittömästi, että eivät jatkaisi hallitusyhteistyötä perussuomalaisten kanssa, sillä Halla-ahoa syytettiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja hänet oli tuomittu (muslimien) uskonrauhan rikkomisesta. Tämän seurauksena 20 perussuomalaisten kansanedustajaa, mukana myös puolueen perustajajäsen Soini, loikkasivat uuteen Uusi vaihtoehto -nimiseen eduskuntaryhmään. Loikkareiden joukossa olivat kaikki puolueen ministerit. Muutaman päivän ajan näytti, että Sipilän hallituskoalitio hajoaisi, mutta Soini

ja **Uusi vaihtoehto** -ryhmä sopivat pysyvänsä hallitusrintamassa.⁴⁹ Sosiaalireformistisemmista ja ei avoimen rassistisista entisistä perussuomalaisen jäsenistä koostuva ryhmä muodosti myöhemmin marraskuussa 2017 uuden puolueen nimeltä **Sininen tulevaisuus**. Puolueella on viisi ministeriä Sipilän hallituksessa, ja sen tämänhetkinen kannatus mielipidemittauksissa on ollut yhdestä kahteen prosenttia. Samaan aikaan vanha perussuomalainen puolue, jonka profiili on uudistunut ja yhä maahanmuuttovastaisempi, on nauttinut jakautumisen jälkeen mittauksissa 8–10 prosentin kannatusta.

Lyhyesti sanottuna puolueen jakautuminen vuonna 2017 loi Suomeen perussuomalaisen puolueen, joka muistuttaa melko paljon oikeistopopulistisia puolueita Ruotsissa (Sverigedemokraterna) ja Saksassa (Alternative für Deutschland). Vanha nimi perussuomalaiset jäi tälle puolueelle, ja pieni sininen tulevaisuus yrittää epätoivoisesti etsiä uusia teemoja ja kannatusta, mutta näyttäisi siltä, että liikkeellä ei ole Suomen poliittisella kartalla tulevaisuutta.

Sinisestä tulevaisuudesta on tullut Sipilän hallituksen hiljainen tukija, joka tukee hallituskoalition uusliberalistisia työelämän ja terveydenhuollon uudistuksia. Lyhyesti sanottuna perussuomalaisten hajoamisen jälkeen molemmat sen perilliset, niin maahanmuuttovastainen perussuomalaiset kuin sininen tulevaisuus, ovat siirtyneet oikeammalle. Mielipidemittausten mukaan tämä siirtymä on myös vaikuttanut niiden kannatukseen laskevasti.

49 Nurmi 2017, 247–272

Suomalainen populismi poliittisella kartalla

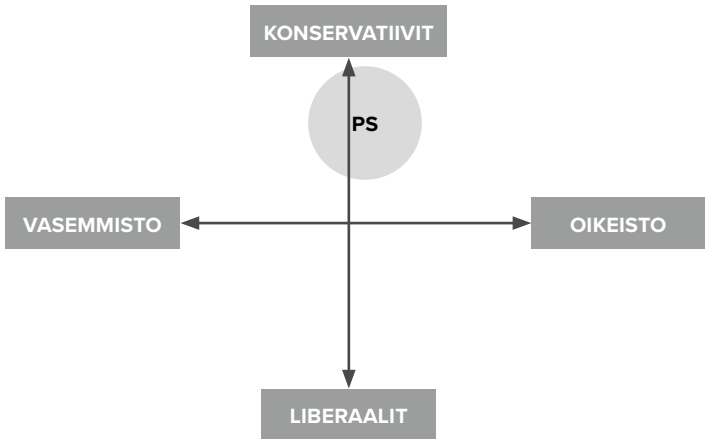
Perussuomalaiset on ainutlaatuinen liike Euroopan kontekstissa. Tämä alkujaan maaseudun puolue yhdistää sosialidemokraattista tai vasemmistolaisista hyvinvointivaltion talouspolitiikkaa perinteisiin konservatiivisiin arvoihin, kuten kotimaan turvallisuuteen, luterilaiseen uskontoon⁵⁰ ja suomalaiseen etnonationalismiin. Toisaalta puolueen arvokonservatiivisuus on toistuvasti joutunut kyseenalaiseksi sen kansanedustajien erilaisten mediaskandaalien, kuten juopottelun, väkivaltaisen ja machokäyttäytymisen tai rasististen kommenttien, takia. Vaikka monet tutkijat kuvaavat perussuomalaisia talouskysymyksissä vasemmistolaiseksi ja sosiaalisesti konservatiiviseksi, ”keskustapohjaiseksi populistipuolueeksi” tai ”ei-sosialistipuolueista kaikkein vasemmistolaisimmaksi”, puolueen ohjelmassa ja ideologiassa on paljon oikeistopopulistisia elementtejä. Puolueen johtajat ja äänestäjät kuvaavat itseään enimmäkseen ”keskustalaisiksi”. Puolue on vienyt ihmisiä vasemmistopuolueista, mutta monet piirteet sen ohjelmassa – erityisesti maahanmuuttovastaisuus – ovat houkutelleet kannattajia konservatiivisilta ja keskustalaisilta puolueilta. Perussuomalaisilla on yhteiset arvot useimpien Euroopan populististen oikeistopuolueiden kanssa, erityisesti mitä tulee euroskeptisyyteen ja globalisaation vastustamiseen.⁵¹ Puolueen talouspolitiikka kannattaa hyvinvointivaltiota, mutta haluaa rajoittaa sen palvelut ennen kaikkea ”etnisille suomalaisille”. Euroopan parlamentissa perussuomalaiset kuuluu Euroopan konservatiivien ja reformistien ryhmään, jossa se tekee yhteistyötä

50 On huomionarvoista, että perussuomalaisten tunnetuin johtaja Timo Soini on aktiivinen katolilainen. Suomessa 70 prosenttia kansasta on luterilaisia, ja roomalaiskatolisia on alle yksi prosentti. Tässä mielessä hän itse edustaa ”muuta” suomalaisessa politiikassa.

51 Kuisma 2013.

esimerkiksi Ison-Britannian konservatiivipuolueen, Puolan Laki ja oikeus -puolueen ja ruotsidemokraattien kanssa.

Kaavio 1 – Perussuomalaisten arvot poliittisella kartalla

Lähde: HS <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002818175.html>.

Puolueen ideologia pähkinänkuoressa

Perussuomalaisten 2011 ja 2015 vaalimenestyksen ja puolueen jakautumisen 2017 seurauksena populismista on tullut kuuma poliittinen kysymys Suomen poliittisessa elämässä. Puolueen jäsenet ovat johtaneet tärkeitä ministeriöitä Juha Sipilän koalitiossa, ja heitä seurataan erityisellä mielenkiinnolla suomalaisessa mediassa. On osoittautunut melko vaikeaksi tuottaa analyttistä,

objektiivista akateemista näkemystä perussuomalaisista ilman kii-vaan, erityisesti sosiaalisessa mediassa käydyin julkisen keskustelun aiheuttamaa vinoumaa. Perussuomalaisten jäsenten kommentit ovat usein melko aggressiivisia ja polarisoivia ja ne yllyttävät ”tar-koituksella dramaattisiin vastauksiin, koska se jakaa kansalaisia ”kansaan” ja sen vihollisiin”.⁵² Kuten muillakin populistisilla liikkeillä, perussuomalaisten kannattajien vihollisia ovat perinteinen eliitti, media, maahanmuuttajat ja pakolaiset. Myös feministit, suomen-ruotsalaiset ja homoseksuaalit ovat usein olleet perussuomalaisten maalitauluna.⁵³

Kuten populistisissa liikkeissä usein, puolueen ”kätkeyttä ideologi-aa” ei suoraan sanota sen virallisissa asiakirjoissa.⁵⁴ Sitä täytyy etsiä jokapäiväisen politiikan teoista, ei kaikille mahdollisille äänestäjille sopiviksi pyöristetyistä virallisista teksteistä. Perussuomalaiset itse kertoo virallisella verkkosivullaan, että puolueen *ohjelma ja politiikka rakentuvat työetiikan, yrittäjyyden ja tasapainoisen kristillisiin arvoihin yhdistyvän sosiaaliturvajärjestelmän pohjalle*. Monilla perinteisillä kristillisillä tai konservatiivisilla puolueilla voisi hyvin olla tällainen ohjelma.

Puolue korostaa, että sillä on *kannatusta poliittisen kirjon kaikilta puolilta, eikä se taivu perinteiseen vasemmisto-oikeisto -lokerointiin*. Se kertoo hakevansa *rationaalisia ratkaisuja aktivismia ja luovuutta painottamalla ja yhteiskunnan ja yksilön vastuuta kun- nioittaen*. Se kertoo myös olevansa suuntautunut yksilön suuntaan yhteiskunnan peruselementtinä ja suhtautuvansa varovaisesti kor-poratismiin lisääntyvään vahingollisuuteen. Yhteenvetona virallisten

52 Ylä-Anttila 2017.

53 Ylä-Anttila & Luhtakallio 2017.

54 <https://www.perussuomalaiset.fi/kielisivu/in-english/>

verkkosivujen englanninkielisessä osiossa kerrotaan, että *puolueen perustana ovat sellaisten edistyksellisten perinteiden tunnustaminen, kuten mahdollisuuksien tasa-arvo kaikille, reilu ja perusteltu tulonjako sekä julkinen vastuu niistä kansalaisista, joilla itsestään riippumattomista olosuhteista johtuen ei ole mahdollisuutta tavoitella hyvää elämää.*

Perussuomalaisten englanninkielisissä ohjelmakirjoituksissa esitetään selvästi myös sosialidemokraattisia ja jopa sosialistisia ajatuksia – kyseessä on kaikkien puolue, köyhien puolue, mutta ei eliitin. Valtion tehtävää – auttaa tarjoamaan mahdollisuuksia, koulutusta ja terveyttä – suomalaisessa yhteiskunnassa ja hyvinvointipolitiikassa korostetaan. Puolue kuitenkin väittää, että *yksilöllä on vastuu tehdä kaikkensa oman ja perheensä sekä yhteisönsä hyvinvoinnin turvaamiseksi – itsenäisyys on arvokas piirre, jota ei koskaan tule aliarvioida.*

Iskulause ”Oikeutta kansalle” kiteyttää puolueen pääideologian ja linjan. Tärkeä osa oikeutta kansalle -ohjelmaa on se, että lainvalvonnan ja seuraamusten pitäisi koskea tasa-arvoisesti kaikkia niin, että lakeja rikkovien erilaisella taloudellisella ja poliittisella asemalla ei olisi merkitystä. Käytännössä ”kansaa” tuntuu tarkoittavan vain etnisesti suomalaisia, ei kaikkia Suomessa asuvia ihmisiä.

Perussuomalaisten asiakirjojen mukaan täytyy varmistaa, että Suomessa on yksityisiä yrityksiä sekä luova markkinaympäristö ja infrastruktuuri. Puolue hakee kannatusta sekä perinteisen suomalaisen työväenluokan (pääasiassa paperi- ja metalliteollisuudesta) sekä pienten ja keskusuurten yritysten omistajien keskuudesta. Kaupungeissa myös työttömät ”etnisyydeltään” suomalaiset äänestäjät kannattavat perussuomalaisia erityisesti lähiöissä, joissa maahanmuuttajaväestön määrä on suhteellisen korkea.

Perussuomalaisten englanninkielisten tekstien mukaan yleinen kansantalous koostuu ”kakuntekijöistä” ja ”kakunjakajista” – ja puolue on suuntautunut ”kakuntekijöiden” suuntaan, olivatpa he yrittäjiä, logistiikka-alan työntekijöitä, terveydenhuollon ammattilaisia jne. Erityisesti maahanmuuttajia ja pakolaisia pidetään ”kakunjakajina”. Populistien retoriikan mukaan he vievät työpaikat ”todellisilta suomalaisilta” ja käyttävät kansallisia resursseja väärin ja epärehellisesti.

Laki ja järjestys ovat viimeiset keskeiset aiheet, joita puolueen teksteissä korostetaan. Myös taistelu kaikenlaisia väärinkäytöksiä vastaan mainitaan perussuomalaisten populistisessa työkalupakissa – kuten useimpien eurooppalaisten populistipuolueiden narratiivissa. Suomessa perussuomalaisten aktiiveissa ja myös kansanedustajissa on yllättävän paljon poliiseja.

Viimeisimpänä, vaan ei vähäisimpänä nationalismi on kaikissa puolueen teksteissä jatkuvasti toistuva teema. Perussuomalaiset esittää populismin jalona ideologiana, joka vain pyrkii lisäämään ihmisten vaikutusmahdollisuuksia. Nationalismi on usein retoriinen keino, joka tuo virkistävää vaihtelua ”vanhojen puolueiden” ja valtavirtamedian poliittisesti korrektiin ”jargoniin”. Perussuomalaiset on onnistunut hankkimaan kannattajia perinteisiltä vasemmistopuolueilta esittämällä uutta ja muita puolueita houkuttelevampaa tai yksinkertaisempaa uusliberalismin ja globalisaation kritiikkiä. Myös kritiikki EU:ta kohtaan on ollut voimakasta erityisesti 2011 vaaleissa, jolloin kaikki perussuomalaisten ehdokkaat ilmoittivat toistuvasti, että ”Suomen taloudellista tukea” ei pidä antaa Kreikalle eikä Portugalille.

Nationalistiset stereotypiat

Kaikkein vahvimmat ja usein negatiiviset miellelyhtymät populismista liittyvät radikaaleihin äärioikeistolaisiin puolueisiin. On kuitenkin myös uusi trendi: yhä useammin monet puolueet ja liikkeet eri puolilla maailmaa ottavat ”populistisuuden” leiman loukkauksen sijaan kunnianosoituksena.⁵⁵ Donald Trumpin tyyli tehdä politiikkaa on tavallaan – yllättävää kyllä – muuttanut perinteisen Yhdysvaltain republikaanisen puolueen maailman suurimmaksi ja vaikutusvaltaisimmaksi populistiseksi puolueeksi. Näin väitteet eri poliittisten toimijoiden oletetusta ”populismista” ovat yleistyneet niin vasemmalla kuin oikealla. Jotenkin erityisesti tänä päivänä *paras määritelmä populismille on, että se on poliittinen strategia.*⁵⁶

On ilmeistä, että perussuomalaisten kaltaiset liikkeet ovat oikein onnistuneesti käyttäneet nationalistisia stereotypioita politiikassaan ja retoriikassaan. Puolueen keskeisin ideologia (yhdessä ”oikeutta kansalle” -ajatuksen kanssa) nationalismi on täynnä stereotyyppisiä käsitteitä, mielipiteitä ja uskomuksia. Populistit tarvitsevat kansakunnalle jonkin ”muun” tai ”toisen”, ja stereotypit toimivat tämän ”muun” rakentamisessa erinomaisesti. Stereotyyppien rakentamisen pohjana on luokitteluun perustuva kognitiivinen prosessi, joka vaatii yksinkertaistuksia, jotka auttavat ihmisiä ymmärtämään maailman tapahtumia, asioita ja kokemuksia sekä luomaan näennäisen järkeenkäypää diskurssia muista. Stereotypiat tuottavat siis yksinkertaistettuja kuvia etnisistä ryhmistä, erilaisista kulttuureista tai käyttäytymisestä sekä näihin kuviin liittyviä positiivisia tai negatiivisia arvoja.

55 Houwen 2011, 32; Ylä-Anttila 2017, 1.

56 Weyland 2001, 189.

Stereotyyppien avulla voidaan yksinkertaistaa, järjestellä ja luokitella epämääräistä informaatiota ja vahvistaa uskomuksia. Kasvava tietomäärä on helpompi ymmärtää, muistaa ja ennakoida stereotyyppien avulla. Stereotyyppien tuottaminen kuuluu siis selvästi myös ”totuudenjälkeisen” aikakauden elementteihin. Kansalliset stereotyyppit ovat vahvoja tekijöitä niin (sosiaalisessa) mediassa kuin politiikassa, ja kaikki populistiset puolueet ovat osanneet käyttää tätä poliittista metodia ja asetta.⁵⁷

Perussuomalaiset käyttää näitä stereotyyppioita: ”he vastaan me”, ”kansallinen vastaan EU”, ”sisäinen vastaan ulkoinen”. Perussuomalaiset myös julistautui avoimesti maahanmuuttovastaiseksi puolueeksi vuoden 2011 vaaliohjelmassaan.⁵⁸ Puolue pyytää maahanmuuttajia hyväksymään suomalaiset kulttuurinormit selittämättä täsmällisesti, mitä nämä normit ovat. Puolue myös korostaa kansallinen itsemääräämisoikeuden roolia EU:n yli maahanmuuttokysymyksissä. Viimeaikaisissa asiakirjoissa ja vaaliohjelmissa toivotaan, että maahanmuuttopolitiikka perustuisi ”maassa maan tavalla” -ajatukselle. Perussuomalaiset on myös sanonut, että maahanmuuttajat, jotka ovat laillisia työntekijöitä tai yrittäjiä, ovat tervetulleita Suomeen. Mutta *työhön liittymätöntä maahanmuuttoa pitäisi rajoittaa vähentämällä taloudellisia kannustimia ja tiukentamalla linjaa perheenyhdistämisen suhteen*. Perussuomalaiset ei myöskään hyväksy eurooppalaista ”vastuunjaon” politiikkaa ja vaatii, että pakolaiskiintiöt on sopeutettava

57 Pakkasvirta 2018.

58 Englanninkielinen tiivistelmä ohjelmasta: https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Perussuomalaisen_eduskuntavaaliohjelma_2011-english_summary_2.0.pdf Kaikki ohjelmat voi ladata täältä: <https://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/puolueohjelma/>. Perussuomalaisen maahanmuuttopolitiikan uusi, radikaalimpi linja tuotiin julki asiakirjassa, jonka Jussi Halla-ahon ryhmä kirjoitti 2010. Ohjelman nimi on Nuiva Manifesti: <http://www.vaalimanifesti.fi/>

kansalliseen taloustilanteeseen ja rikolliset maahanmuuttajat täytyy karkottaa kotimaahansa.

Myös suomalaisen kulttuurin suojelemista ja edistämistä käsittelevässä osiossa on erilaisia nationalistisia maahanmuutonvastaisia elementtejä. Puolueen asiakirjat julistavat, miten juuri etninen suomalaisuus on ainutlaatuinen elementti maailman eri kulttuurien joukossa. Sitä täytyy arvostaa juuri kansallisen yhteiskunnan kulmakivenä. Sitä täytyy siksi erityisesti vaalia. Yksi perussuomalaisten ideologian piirre paljastuu puolueen monikulttuurisuuden tulkinnassa: *monikulttuurisuus on yksi 2000-luvun maailman olennaisista ominaisuuksista. Suomalaisuus on yksi puoli juuri tätä monikulttuurista maailmaa, ja siksi sen osaa maailmassa pitäisi edistää ja puolustaa.* Perussuomalaisille *isänmaallisuus tarkoittaa uhrautuvaisuutta suomalaisen yhteisön asialle.*

Puolueen maahanmuutto-ohjelma vuodelta 2015 esittää yhä tiukempia ehtoja maahanmuutolle: *Pakolaiskiintiötä tulee laskea, Euroopan turvapaikkajärjestelmän vastuunjakomekanismeja täytyy vastustaa, julkisten varojen käyttö monikulttuurisuuden edistämiseen on estettävä, maahanmuuttajien perheenyhdistämisen ehtoja on tiukennettava, (pakolaisten) positiivinen syrjintä on lopetettava.*

Perussuomalaisista on vähitellen tullut maahanmuuttovastainen oikeistopuolue. Tämä on historiallisesti paradoksaalista, sillä puolueen edeltäjän SMP:n perustaja Veikko Vennamo järjesti itse vuonna 1944 ollessaan Maatalousministeriössä asutusasiainosaston päällikkönä Suomen suurimman pakolaisten vastaanoton: 400 000 karjalaisen sotapakolaisen uudelleenasettamisen Venäjältä Suomeen.⁵⁹

59 Virtanen 2018; Vaarakallio & Palonen 2017, 50–51.

Perussuomalaisten äänestäjien asenteet

Lokakuussa 2018 tehtiin fokusryhmähaastatteluja (kaksi Helsingissä, yksi Kouvolassa), jotta perussuomalaisia äänestävien asenteita ja motiiveja ymmärrettäisiin paremmin. Näiden haastattelujen pohjalta voidaan todeta viisi asiaa:

Ensiksi, jopa nuorten keskuudessa oli vahva ja nostalginen kaipuu johonkin ”vanhaan”. He kaipasivat *itsenäistä ja aitoa Suomea*, joka heidän ajatuksissaan jotenkin oli olemassa ennen EU-jäsenyyttä ja pakolaisten ja maahanmuuttajien tuloa (vaikka ”muiden” määrä Suomessa on ollut hyvin pieni verrattuna muihin pohjoismaihin). Monet keskustelijat kuitenkin painottivat vakauden tarvetta viitaten myös tämänhetkiseen tilanteeseen: älkää *enää muuttako suomalaista yhteiskuntaa*. Useimpien haastateltavien mielestä ”liberaalit” ja sosialidemokraatit edustavat ”muutosta” ja ”globalisaatiota”, kun taas perussuomalaiset puolustaa pysyvyyttä.

Toiseksi kansallinen identiteetti oli todella tärkeä arvo kaikissa kohderyhmissä. Suomalaisen kulttuurin ja perinteiden säilymisestä kannettiin suurta huolta erityisesti *hallitsemattoman maahanmuuton* takia. Haastateltavat katsoivat perussuomalaisten olevan kansallisen identiteetin puolella, kun sosialidemokraatit taas nähtiin globalisaation ja jonkinlaisen ”haitallisen kansainvälisyyden” puolustajina. Kansallinen taloudellinen vakaus oli tärkeä kysymys kaikille. Haastateltavien mielestä Suomen pitäisi olla vakavaraisempi. Yleisesti ottaen globalisaatio nähtiin kielteisenä asiana, koska voitot menevät ulkomaille eivätkä vuosikymmeniä kansakunnan hyvän eteen työskennelleille suomalaisille. Tämä on melko voimakas uusliberalismin vastainen kannanotto. Moni nuorista haastatelluista kuitenkin näki globalisaatiossa myös positiivisia puolia, esimerkiksi vapaan liikkuvuuden EU:n sisällä ja matkustelun (mutta niiden pitäisi olla mahdollisia vain suomalaisille: [vain] *me voimme liikkua ja*

matkustaa Euroopassa ja maailmalla). Jopa usein kritisoitu euro sai juuri tästä syystä joitain positiivisia kommentteja.

Kolmanneksi sanat ”vapaus” ja ”turvallisuus” herättivät paljon keskustelua. Molemmat arvot ymmärrettiin hyvin tärkeiksi, mutta useimmat haastateltavat asettivat turvallisuuden vapauden edelle. Turvattomuus liitettiin maahanmuuttajiin, terrorismiin, naisten seksuaaliseen häirintään ja niin edelleen. Tässäkin perussuomalaisten nähtiin parhaiten edustavan turvallisuutta monimutkaisessa maailmassa.

Neljänneksi useimpien haastateltavien mukaan yhteiskunnallisen ja kulttuurillisen tasa-arvon sekä poliittisen korrektiuden vaatimukset ovat menneet liian pitkälle Suomessa ja maailmassa yleensä. *On liikaa puhetta tasa-arvosta, muutkin asiat ovat tärkeitä.* Yhteiskunnallinen tasa-arvo kuitenkin mainittiin tärkeänä asiana – *yhteiskunnan pitäisi auttaa ihmisiä, joilla on ongelmia, mutta ei liikaa.* Siksi myös yksilön vastuun merkitystä korostettiin myös etnisyydeltään suomalaisten kohdalla: *sosiaaliturvajärjestelmää väärinkäyttävät muutkin kuin maahanmuuttajat.* Kohderyhmien osallistujat sanoivat myös, että *meidän omat ongelmamme täytyy ratkaista ensin*, vasta sen jälkeen tulevat muu maailma, pakolaiset ja muut ongelmat.

Viidenneksi luottamuksen käsite oli kohderyhmissä tärkeä asia. Haastateltavilla oli vahva luotto Suomen turvallisuuteen ja oikeuslaitokseen. Luottetuimpina ihmisinä/ammatteina mainittiin poliisit ja palomiehet. Luottamus perinteisiin poliitikkoihin ja EU-instituutioihin oli hyvin alhainen kaikissa ryhmissä. Monet mainitsivat myös, että Suomi on EU:ssa liikaa *mallioppilas* – maa, joka noudattaa sataprosenttisen tiukasti kaikkea taloudellista ja oikeudellista sääntelyä ja EU-standardeja toisin kuin monet muut maat. Suomen sanottiin olevan vain *tyhmä maksaja* EU:ssa.

Muita keskusteluissa esiin nousseita asioita olivat esimerkiksi yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne. Sosiaalista mediaa kritisoitiin: se synnyttää liikaa keskustelua *marginaalisista kysymyksistä*. Myös poliittisesti korrekrit vasemmistolaiset tai vihreät aktivistit sosiaalisessa mediassa häiritsivät monia haastateltavia. Nuoremmat osallistujat mainitsivat myös, että ongelma ei välttämättä ole maahanmuuttajissa: ongelma on se, että Suomessa heille annetaan liikaa tilaa.

Kysymys ”enemmistöstä” oli myös usein esillä keskusteluissa. Monet haastateltavat sanoivat, että ”enemmistön” mielipidettä ei kuunnella – määrittelemättä sitä, keistä tuo enemmistö oikeastaan koostuu. Tämä kuvastaa yhtä populismin perusajatuksista: uskoa siihen, että jossain on olemassa ”oikea kansa” tai ainutlaatuinen ”yksi kansakuntayhteisö”. Tämä osoittaa, että sellaisen poliittisen agendan myyminen, että monissa Euroopan maissa olisi olemassa yhtenäinen poliittinen yhteisö, ”enemmistö”, on yhä yllättävän helppoa. Tiedetään kuitenkin vallan hyvin, että se, mitä usein kutsutaan ”enemmistöksi” on yleensä jotain, jota kannattaa korkeintaan 20 prosenttia väestöstä.

Mitä voidaan oppia populismista Suomessa

Poliittisessa historiassa populismi ymmärretään ja selitetään usein negatiivisessa valossa: sillä kuvataan poliittisia puolueita tai poliitikkoja, joita syytetään ”populistisesta” tai muuten sopimattomasta toiminnasta. Toisaalta lähes kaikissa poliittisissa liikkeissä on populistisia elementtejä. Useimmat johtavista länsimaisista poliitikoista esiintyvät usein – etenkin mediassa – populistisella tavalla. Kenties mielenkiintoisempi populismin määritelmä tuleekin Ernesto Laclaulta, joka esittää populismin positiivisemmin emansipatorisena

yhteiskunnallisena voimana, jonka kautta marginalisoidut ryhmät haastavat hallitsevia valtarakenteita. Populismilla on aina kahdet kasvot – ja useita määritelmiä niin Suomessa kuin muualla.

Kaikki Euroopan uudet oikeistopopulistiset liikkeet julistavat, että ne ovat politiikaltaan, teoiltaan ja ideologialtaan kansallismielisiä. Nationalismi on populismin todellinen pohja. Vastatakseen maahanmuuttovastaisen nationalismin haasteeseen – Euroopassa ja maailmanlaajuisesti – perinteisten liberaalien ja vasemmistopuolueiden täytyy kyetä uudistamaan nationalismikäsityksensä. Nationalismi on ilmiönä kuin kameleontti: se selviää globaalissa maailmassa ja antaa tärkeitä välineitä jokaiseen vaaliprosessiin. Syvää ja uudenlaista analyysia nationalismiin ja (uuden) sosiaalisen median merkityksestä erityisesti perinteisille edistyksellisille poliittisille liikkeille Euroopassa tarvitaan yhä enemmän.

Nationalismi voidaan ymmärtää paitsi poliittisen yhteisön luomisena, myös maailman ja maailmankuvan rakentamisena.⁶⁰ Nationalismi kuvastaa pitkäaikaisia henkisiä muutoksia (arvoja, normeja ja mentaliteetteja). Monet populistiset puolueet ovat onnistuneet edustamaan äänestäjiensä tämäntyyppisiä tunteja – yksinkertaisesti mutta tehokkaasti. Populistit ovat ymmärtäneet – ja samalla uskovat täysin – että nationalismi on erittäin käytännöllinen poliittinen ja inhimillinen strategia, ja samalla vahva sosiokulttuurinen resepti poliittisten taktiikkojen rakentamiseen.

Kun perussuomalaisen merkitys on selvästi lisääntynyt vuodesta 2011 alkaen, kaikki puolueet Suomessa ovat terävöittäneet ja hionneet poliittista sanastoaan nationalismiin ja maahanmuuttoon liittyen. Perussuomalaisen merkittävin vaikutus on ollut se, että

60 Pakkasvirta 2014.

lähes kaikki puolueet suhtautuvat aiempaa kriittisemmin maahanmuuttokysymyksiin. Osittain tämän seurauksena monet vuosina 2011 ja 2015 perussuomalaisia kannattaneet äänestäjät näyttävät nyt myös palaavan aiempiin puolueisiinsa. Ilmeistä on myös se, että hallitusvastuu on vahingoittanut raskaasti populismia Suomessa ja aiheutti jopa sen jakautumisen kahdeksi puolueeksi.

Edistyksellisten poliittisten liikkeiden yksi haaste on, miten tasapainotella ”positiivisen nationalismin”, kansainvälisen solidaarisuuden ja aikamme uusien yhteiskunnallisten turvattomuustekijöiden välillä. ”Positiivinen nationalismi” voisi tarkoittaa vaihtoehtoisia tapoja ja menetelmiä hyväksyä nykyelämän monimutkaisuus – yhteiskunnan avoimuus yhdistettäisiin luotettavaan kansalliseen valvontaan ja turvallisuuteen. Yhteisöt, jonkinlaiset rajat ja sosiaaliset verkostot näyttävät yhä olevan tärkeitä äänestäjille. ”Positiivinen nationalismi” voisi tarjota poliittisen yhteisön, jossa yhdistyy vapaus ja vastuu – oli se sitten yhden kansakunnan tai kansakuntien liiton sisällä.

Media ilmentää, pohtii ja muokkaa nationalismia joka päivä. Myös sosiaalisen median keskustelut ylläpitävät ja ruokkivat nationalismia ja kansallisia stereotyyppioita.⁶¹ Internet on mahdollistanut uudenlaista viestintää erilaisille ryhmille ja yhteiskunnallisille liikkeille: monet oikeistopopulistiset liikkeet kritisoivat aiemmin globalisaatiota ja erityisesti pääoman globalisoitumista, mutta nyt ne ovat myös avoimen rasistisia tai ainakin suhtautuvat hyvin kielteisesti maahanmuuttajiin ja pakolaisiin.

Totuudenjälkeinen politiikka muodostaa uuden poliittisen ja media-kulttuurin – kulttuurin, jossa keskusteluja arvioidaan pitkälti niiden tunteisiin vetoavuuden perusteella irrallaan tosiasioista tai niitä

61 Pakkasvirta 2018.

vääristellen. Sosiaalinen media on erityisen tehokas tuottamaan toistuvia väitteitä ja jättämään faktoihin perustuvat kumoavat väitteet huomiotta. Kaikkea tätä käytetään tietoisesti, ja usein myös tiedostamatta, uusien poliittisten todellisuuksien luomiseen.

Internetin aikakausi tarjoaa uusia mahdollisuuksia tutkia poliittisten todellisuuksien kollektiivista rakentumista. Samalla median ja kommunikaation muutos kyseenalaistaa perinteisiä identiteettien ja erilaisten todellisuuksien rakentumistapoja. Tämä koskee myös populismin polttoainetta: kansalaisten käsityksiä heidän omasta ja "muiden" kansakunnasta. Kun tarkastellaan kiivaita maahanmuutto-keskusteluja ja kansallispopulismin uusien muotojen nousua, perinteisellä edistyksellisellä politiikalla ja ohjelmilla on edessään valtavia haasteita.

Kirjallisuus

Arter, D: The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of True Finns. *Government and Opposition* 45, 4, 484–504, 2010

Borg, S: "Perussuomalaiset". Teoksessa S. Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*, 191–226. Oikeusministeriö, Helsinki, 2012

Houwen, T: "The Non-European Roots of the Concept of Populism." Sussex European Institute Working Paper No 120, 2011

Kuisma M: "'Good' and 'Bad' Immigrants: The Economic Nationalism of the True Finns' Immigration Discourse". Teoksessa Korkut U., Bucken-Knapp G., McGarry A., Hinnfors J, Drake H. (toim.): *The Discourses and Politics of Migration in Europe*, The NYU European Studies Series. Palgrave Macmillan, New York, 2013

Korkut U., G. Bucken-Knapp, A. McGarry, J. Hinnfors & H. Drake (toim.): *The Discourses and Politics of Migration in Europe. Europe in Transition*, The NYU European Studies Series. Palgrave Macmillan, New York, 2013.

Mickelsson, R: "Suomalaisten nationalistipopulistien ideologiat". Teoksessa Wiberg, M. (toim.): *Populismi: kriittinen arvio*, 147–173, Edita, Helsinki, 2011.

Niemi, M. K: "Messenger and Defender – Timo Soini's Populist Leadership and Media Strategies in Winning the Elections of 2011", *Research on Finnish Society* 5, 7–17, 2012

Niemi, M.K.: "The True Finns Identity Politics and Populist Leadership on the Threshold of the Party's Electoral Triumph", *Javnost – The Public*, 20:3, 77-91, 2013

Nurmi, L: *Perussuomalaisten hajoamisen historia*, Into, Helsinki, 2017

Pakkasvirta, J: "Latin American Stereotypes in Finnish Social Media". *Iberoamericana – Nordic Journal of Latin American and Caribbean Studies*, 47(1), 94–107, 2018

Pakkasvirta, J: "Notes on theory of nationalism". Teoksessa Haggrén, H., J. Rainio-Niemi & J. Vauhkonen (toim.): *Multi-layered Historicity of the Present: Approaches to Social Science History*, Helsingin yliopisto (Publications of the Department of Political and Economic Studies, no. 8), Helsinki, 75–92, 2013

Palonen, E. & T. Saresma: *Jätkät & Jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*, Vastapaino, Tampere, 2017

Raunio, T. 'Whenever the EU is Involved, You Get Problems': Explaining the European Policy of The (True) Finns", *SEI Working Paper No 127*; *EPERN Working Paper No 26*, 2–29, 2012

Soini, T: *Populismi – politiikkaa ja poltinmerkki: SMP:n roolinmuutos*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, 1988 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37345/populism.pdf>

Weyland, K: "Clarifying a Contested Concept. Populism in the Study of Latin American Politics", *Comparative Politics* 34, 1, 1–22, 2001

Virtanen, A: *Vennamo – Mies ja hänen puolueensa*, Art House, Helsinki, 2018

Ylä-Anttila, T. & T. Ylä-Anttila, T: "Exploiting the Discursive Opportunity of the Euro Crisis: The Rise of the Finns Party." In: Hanspeter Kriesi & Takis Pappas (toim.): *European Populism in the Shadow of the Great Recession*, ECPR Press, 57–75, 2015.

Ylä-Anttila, T: *The Populist Toolkit. Finnish Populism in Action 2007–2016*. Department of Social Research, Faculty of Social Sciences University of Helsinki (väitöskirja), Unigrafia, Helsinki, 2017

Ylä-Anttila, T. & E. Luhtakallio: "Contesting Gender Equality Politics in Finland: The Finns Party Effect." Teoksessa: Köttig, Michaela, Renate Bitzan & Andrea Petö (toim.): *Gender and Far Right Politics in Europe*, Palgrave Macmillan, New York, 2017

JOHTOPÄÄTÖKSET EUROOPPALAISEN SOSIALIDEMOKRATIAN NÄKÖKULMASTA

populismiasiantuntijoiden suosituksiin perustuen

Tamás BOROS

Populismi uhkaa sosialidemokraattisia arvoja ja saavutuksia lähes joka maassa kautta Euroopan samalla, kun se vaarantaa sosialidemokraattisten liikkeiden poliittisen aseman ja menestyksen. Populismi vastustaa niitä edistysaskeleita, joita sosialidemokraattinen liike edustaa, ja se on asemoinut itsensä sosiaalisen liikkuvuuden, avoimuuden ja tasa-arvon ideaaleja ja myös humanismin ja valistuksen perusarvoja vastaan. Samaan aikaan populistit ovat onnistuneet houkuttelemaan vasemmiston äänestäjiä sillä seurauksella, että kuuluvat nyt hallitsevaan enemmistöön useissa Euroopan maissa joko yksin tai koalitiossa muiden populististen tai keskustaoikeistolaisten puolueiden kanssa. Tässä kirjassa tarkastelluista viidestä maasta Unkari on ainoa, jossa populistinen puolue hallitsee yksinkertaisella enemmistöllä; Italiassa valtaa pitää kahden populistipuolueen koalitio; Suomessa hallituskoalition pienin jäsen on populistinen ryhmittymä; Ranskassa populistisella puolueella on tällä hetkellä korkeimmat kannatusluvut, ja sen johtaja on istuvan presidentin Emmanuel Macronin

päähaastaja; ja Saksassa populistit ovat muutamassa vuodessa saaneet edustuksen kaikkien 16 osavaltion parlamenttiin.

Riippumatta siitä, miten paljon näiden maiden historiallinen tausta, talous, kulttuuri ja poliittiset rakenteet eroavat toisistaan, kohde-ryhmätutkimuksemme osoittaa, että populististen puolueiden äänestäjät kääntävät usein selkänsä valtavirtapuolueille samojen vaikutelmien, kokemusten ja tunteiden ohjaamina. Nämä samankaltaiset tunteet voidaan koota neljän pääkonseptin alle:

1. Vahva 1980- ja 1990-lukujen nostalgia
2. Kansallisen identiteetin tunteen jyrkkä kasvu
3. Taloudellisen oikeudenmukaisuuden kaipuu
4. Turvallisuuden ja vakauden kaipuu

Itäisen Euroopan unkarilaisista Välimeren italialaisiin ja pohjoisen suomalaisiin nämä tunteet muokkaavat merkittävän äänestäjäjoukon näkemyksiä arkielämästä ja siten myös heidän äänestyskäyttäytymistään. Mutta mitä nämä konseptit tarkkaan ottaen kertovat?

Vahva 1980- ja 1990-lukujen nostalgia

Kun tutkimuksen osallistujilta kysyttiin heidän maansa kulta-ajasta, he lähes yksimielisesti viittasivat 1980- ja 1990-lukuihin. Tämä yleinen näkemys oli vallalla myös Unkarissa, vaikka täällä tuota aikaa määrittivät kommunistisen yksipuoluejärjestelmän viimeiset vuodet ja niitä seuranneet vaikeat ajat. Italiassa tuota ajanjaksoa leimasivat kaksi verrattain vakaata hallitusta, joita johtivat sosialisti Bettino Craxi ja kristillisdemokraatti Giulio Andreotti, ja Ranskassa valtaa piti pääasiassa sosialistipresidentti François Mitterrandin hallinto. Ihmisten mielessä 80- ja 90-luvut yhdistyvät ennen kaikkea työpaikkojen pysyvyyteen ja taloudelliseen kasvuun. Se on se menneisyys, jota äänestäjät muistelevat ja jota he pitävät vakaan

turvallisuuden aikana, jolloin heidän kotimaansa oli vielä *”itsenäinen ja aito”*. Kahden viime vuosikymmenen aikana koettujen muutosten vuoksi nämä samat äänestäjät kokevat nykyään tuskin olevansa kotonaan omissa kotimaassaan.

Kansallisen identiteetin uusi nousu

Kansallisen identiteetin tärkeys ja sen ajatuksen merkitys, että kansakunta on turvaverkko ja kulttuurisen koheesion ja yhtenäisyyden voima, on myös noussut yleiseksi trendiksi. Äänestäjät kokevat, että muuttuva maailma uhkaa heidän juuriaan, historiaansa, perinteisiä arvojaan ja usein jopa heidän uskontoaan. He pitävät tietysti globalisaatiota – ja joskus Euroopan unionia – yhtenä näiden uhkien pääasiallisista lähteistä, mutta erityisesti populististen puolueiden äänestäjät kokevat maahanmuuttajien olevan vielä globalisaatiotakin suurempi vaara. ”(Muslimi-) maahanmuuttajien aiheuttama” kansallisen kulttuurin tai yleisemmin kansakunnan ”kuolema” on toistuva pelko. Samaan aikaan nämä äänestäjät pelkäävät myös monikansallisten yritysten toimista, samanlaisista kaupoista, ravintoloista ja kahviloista aiheutuvaa kansallisvaltioiden yhdenmukaistumista. Jossain määrin vastoin aiempia odotuksia globalisaatio ei kuitenkaan ole näille äänestäjille pohjimmiltaan negatiivinen asia: joissain tapauksissa ilmiötä pidettiin positiivisena ja useissa tapauksissa vain osittain negatiivisena. Äänestäjät näkevät ja tunnustavat globalisaation hyödyt, erityisesti valtavan tavaravalikoiman ja mahdollisuuden matkustaa edullisesti ja helposti. Euroopan unioni saa kielteisemmän arvion, mutta siltäkin äänestäjät näkevät joitain ilmeisiä positiivisia vaikutuksia. Kaiken kaikkiaan nämä äänestäjät haluaisivat kuitenkin myös kansallisvaltion säilyttävän valta-asemansa kansainvälisessä yhteistyössä monikansallisten yritysten vaikutuksia ja ylikansallisia organisaatioita vastaan.

Taloudellisen oikeudenmukaisuuden kaipuu

Kuten yllä todetaan, populististen puolueiden äänestäjät eivät välttämättä vastusta muutosta ja globalisaatiota, vaan ainoastaan niiden nykymuotoja. Nämä äänestäjät ovat vasemmistolaisten talousarvojen kannalla kritisoidessaan globalisaatiota siitä, että se tyypillisesti kasvattaa varallisuuseroja, jakaa yhteiskuntaa ja tuhoaa pieniä paikallisia yrityksiä ja paikallista tai alueellisista tuotantoa. Nämä äänestäjät pitävät myös sitä kokemusta osana globalisaation aiheuttamaa epätasa-arvoa, että (kansainväliset) lait eivät koske kaikkia tasapuolisesti, että ne vaikuttavat todennäköisemmin heikkoihin kuin niihin, joilla on voimaa ja vaikutusvaltaa. He kokevat, että globalisaation hedelmät jakautuvat epätasaisesti.

Toinen lähde, josta vallitseva taloudellisen epätasa-arvon tunne kumpuaa, liittyy pakolais- ja maahanmuuttokysymykseen. Populisti-puolueiden kannattajien mukaan sosiaalinen eriarvoisuus lisääntyy ja yhteenkuuluvuus heikkenee myös siksi, että maahanmuuttajille/pakolaisille annetaan valtavaa tukea valtiolta (asunto, tukea työpaikan löytämiseen, etuisuuksia), vaikka valtaosa kansasta ”ei saa valtiolta mitään tukea”. Unkarissa, jossa maahanmuuttajia on alle kaksi prosenttia väestöstä, vastaajat väittivät yleensä samaa romaaneista, jotka muodostavat maan suurimman etnisen vähemmistön.

Lisääntyvä oikeudenmukaisuuden kaipuu liittyy joko kapitalismin kritiikkiin, nativismiin tai rasismiin, mutta joka tapauksessa äänestäjät kokevat aivan oikein, että sosiaalinen koheesio heikkenee useassa mielessä kaikissa tarkastelluissa maissa.

Turvallisuuden ja vakauden kaipuu

Turvallisuuden ja vakauden kaipuu on selvästi lisääntynyt viimeisimmän kymmenen vuoden aikana. Syyskuun 11. päivän terrori-iskut

Yhdysvalloissa vuonna 2001, (enimmäkseen) islamistiset terroriteot Euroopassa, joidenkin suurten kaupunkikeskusten rikoskeskittymät sekä todellisten ja valeutisten leviäminen niistä ovat kaikki yhdessä horjuttaneet turvallisuuden tunnetta osassa äänestäjäkuntaa. Sen lisäksi, että yleisen turvallisuuden koettiin heikentyneen, työmarkkinat olivat toinen jatkuvan epävarmuuden ja epävakauden aiheuttaja. Äänestäjät arvostavat edelleen henkilökohtaista vapauttaan hyvin paljon – erityisesti siinä mielessä, että jokainen saa elää elämäänsä vapaasti ja ilman yksityisyyden loukkauksia – mutta samaan aikaan he odottavat valtion tekevän kaikkensa taatakseen heidän turvallisuutensa.

On ilmeistä, että nykyisellä ”pelon aikakaudella” turvallisuus on noussut monille ihmisille vapautta tärkeämmäksi arvoksi. Toinen vastaajilta vastakaikua saanut avainsana oli vakaus. Vaikka useimmissa maissa työttömyys on ennätysellisen alhaista, tämä ei ole onnistunut hälventämään monien kokemia turvattomuuden ja epävakauden tunteita, joiden vuoksi he pelkäävät, että tietty työ tai jopa kokonainen ala saattaa yhtäkkiä kadota. Vastaavasti käsittämättömän nopeat muutokset teknologiassa, ihmisten asuinalueilla tapahtuvat kaupunkikuvan ja etnisen kokoonpanon muutokset sekä vakiintuneiden tapojen muuttuminen kaikki johtavat vastareaktioon, jossa merkittävä osa äänestäjistä vaatii muutoksia, jotka lopulta toisivat vakautta.

Näiden neljän nyky-Euroopan ajan henkeä, *zeitgeistia*, kuvaavan laajan teeman ulkopuolella eri populistipuolueiden äänestäjillä on perin erilaiset näkemykset koko joukosta kysymyksiä. Heidän kotimaastaan tai sosiaaliryhmästään riippuen syyt, joiden vuoksi he ovat hylänneet aiemmin kannattamansa valtavirtapuolueen ja siirtyneet kannattamaan järjestelmänvastaista ryhmittymää, vaihtelevat huomattavasti. Heitä yhdistävistä motiiveista saadaan kuitenkin riittävä perusta, jotta voidaan esittää muutamia yhteisiä

Euroopan tason edistyksellisiä ratkaisuja populististen puolueiden aiheuttamaan kriisiin.

Sosialidemokraattisia strategioita

Näennäisen helppo ratkaisu, jolla pettyneiden eurooppalaisten äänestäjien ongelmiin voisi vastata, olisi yksinkertaisesti matkia populististen puolueiden retoriikkaa ja/tai politiikkaa. Sosialidemokraateille tämä tie olisi sekä moraalisesti kestävä että kannatuksen kannalta haitallinen. On silti tärkeä pitää mielessä, että populistiset puolueet selvästi puhuvat monista sellaisista asioista, jotka kuvastavat äänestäjien kokemia todellisia huolia ja ongelmia, ja jotka vasemmisto on käytännössä lakaissut maton alle muutaman viime vuosikymmenen ajan. Yksi jatkuvasti toistuva kysymys onkin siinä, miten kauan vasemmiston pitäisi pysyä olemassa olevissa kannoissaan, miten pitkälle sen pitäisi mukautua muuttuvaan ympäristöön, ja mitä kysymyksiä sen pitäisi nostaa julkiseen keskusteluun. Sosialidemokraattien täytyy myös käyttää erilaisia strategioita paikoissa, joissa populistit ovat jo päässeet hallitukseen, niissä maissa, joissa populistit eivät vielä ole hallituksessa, vaan ovat suuria oppositiovoimia sekä siellä, missä populaareilla on vain marginaalinen merkitys valtakunnan politiikassa.

Kaikki yllä mainittu huomioon ottaen esitämme eurooppalaiselle sosialidemokraattiselle liikkeelle strategiaa kuuteen laajaan kysymykseen liittyen:

- Euroopan yhdentyminen
- Yhteisö
- Isänmaallisuus
- Perinteiset vasemmistolaiset arvot

- Maahanmuutto
- Yhteistyö

Euroopan yhdentyminen

Uutisteollisuus kertoo ehkä toisenlaista tarinaa, mutta todellisuudessa mielipidemittaukset ovat vuosia osoittaneet, että Euroopan yhdentymisen kannatus on useimmissa Euroopan maissa ennätysellisen korkealla. Talouden tunnuslukujen parantuminen, työttömyyden väheneminen ja Ison-Britannian EU-eroon liittyvä kaaos ovat tehneet tilanteesta EU-myönteiselle politiikalle edullisen. Sosialidemokraattisten puolueiden on tartuttava tähän tilaisuuteen: tämä on aihe, jossa ne ovat paitsi oikeassa, myös samalla puolella enemmistön kanssa ja populistieja vastaan.

Toisaalta EU-myönteisyyttä ei kuitenkaan voi rajoittaa vain nykytilanteen säilyttämiseen tähtäävään politiikkaan. Sosialidemokraattien täytyy toimia myös muutosvoimana, joka puolustaa Euroopan unionia, joka suojelee kansalaisiaan ei ainoastaan heidän fyysiseen turvallisuuteensa, vaan myös työpaikkoihin, hyvinvointiin sekä globalisaation haitallisiin vaikutuksiin liittyen. Eurooppaa täytyy suojella ottamalla käyttöön sosiaalietuuksien vähimmäistaso – vähimmäispalkat, sosiaaliavustukset ja työlainsäädännöt täytyy yhdenmukaistaa. Euroopan unioni on maailman suurin taloudellinen toimija, ja sillä on voimaa taistella monikansallisten yritysten työntekijöiden riistoa, ilmastonmuutosta ja kasvavaa yhteiskunnallista eriarvoisuutta vastaan.

Yhteisö

Koska vallitseva identiteettipolitiikka tyypillisesti pahentaa konflikteja eri sosiaalisten ryhmien välillä, tärkeä strateginen askel olisi luoda edistysellinen identiteetti, joka kattaa koko yhteisön sulkematta ketään ulos. Politiikka, joka tarjoaa vain teknokraattisia

ja taloudellisia lähestymistapoja, ei voi tuoda menestystä populistaja vastaan. Paikallisyhteisöjen heikentyminen, ammattiliittojen rapautuminen ja lisääntyvä yksinäisyys ja sosiaalinen eristäytyneisyys ovat synnyttäneet tarpeen kuulua jonkinlaiseen yhteisöön. Perinteisesti 1900-luvulla vasemmisto organisoiti tällaisia yhteisöjä. Kun äärioikeisto rakentaa omia yhteisöjään osoittamalla väitettyjä yhteisiä vihollisia kohti, liberaaleissa ideologioissa yhteisö nähdään monien erilaisten identiteettien rinnakkaiselona. Vasemmiston olisi olennaisen tärkeää painottaa, että se ei rakenna yhteisöä sellaisiin ideaaleihin perustuen, jotka jakavat yksilöitä ja kansoja, vaan sellaisille ideaaleille, jotka yhdistävät. Yhteisö, johon erilaiset ihmiset ovat tervetulleita, edistää myös samalla tasa-arvoa: Se ei luo yhteisön jäsenten välille hierarkioita, vaan hyväksyy erilaiset identiteetit arvottomatta niitä hierarkkisesti. Se ei myöskään syrji eikä suosi niistä yhtäkään.

Isänmaallisuus

Kansallinen identiteetti on ollut nousussa monissa maissa viime vuosikymmenen ajan. Samaan aikaan mikään eurooppalainen identiteetti ei ole onnistunut syrjäyttämään kansallisten identiteettien voimaa. Vakauden kaipuu ja lisääntyvä nostalgia ovat jälleen kerran singonneet kansakunnan parrasvaloihin sinä toimijana, joka ehkä parhaiten pystyisi suojelemaan yhteisöä. Kahden maailmansodan oppien valossa sosialidemokraatit ovat – hyvästä syystä – varovaisia voimistuvan nationalismin suhteen, mutta se ei välttämättä tarkoita, että edistyksellisten voimien täytyisi hylätä kansallinen identiteetti tai kansakunta positiivisena yhteisönä. On useita kansakunnan käsitteelle perustuvia ideologisia kehyksiä, jotka ulottuvat pidemmälle kuin vain nationalismin poissulkevaan merkitykseen.

Yhdet kutsuvat sitä *inklusiiviseksi nationalismiksi*, toiset puhuvat *liberaalista tai positiivisesta nationalismista*, mutta monien mielestä

sana *isänmaallisuus* on parempi. Tällainen isänmaallisuus sovittaa yhteen sosiaalisen avoimuuden ja yhteisön oikeutetun odotuksen, että valtio huolehtii yhteisön turvallisuudesta ja toimii päättäväisesti ja tehokkaasti sen etujen mukaisesti. Kansallistunteeseen voisi kuulua myös velvollisuus suojella ja tukea kaikkia yhteisön jäseniä – ennen kaikkea heikoimpia ja köyhimpiä. Kansallisen ylpeyden otsikon alle voisi sisällyttää ehdottoman vasemmistolaisia arvoja ja saavutuksia: yhteiskunnallinen tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja yhteisön jäsenten halu tukea toinen toisiaan. Inklusiivinen nationalismi voisi rakentaa sille ajatukselle, että se taistelee luodakseen kansallisen yhteisön, jossa kaikki siinä elävät tuntevat olevansa kotonaan.

Perinteiset vasemmistolaiset arvot

Niissä maissa, joissa oikeistopopulistit nousevat valtaan, heidän talouspolitiikassaan on tyypillisesti selvän uusliberaaleja elementtejä; he yleensä heikentävät työntekijöiden asemaa ja suosivat kotimaista tai kansainvälistä suurpääomaa työntekijöiden kustannuksella. Tämä tarjoaa sosialidemokraateille tilaisuuden palata tiettyihin perinteisen vasemmistolaisen politiikan aineksiin. On erityisesti kaksi aluetta, joilla äänestäjät kokevat merkittäviä ongelmia kaikissa mukana olleissa maissa: työmarkkinoilla (haavoittuvuus työpaikalla, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, matala palkka) ja kasvava yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Painottamalla perinteistä vasemmistolaista talouspolitiikkaa, jossa työntekijöiden suojelu ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat ydinarvoja, sosialidemokraatit voisivat jälleen nousta (myös) niiden puolueeksi, jotka tarvitsevat suojelua.

Maahanmuutto

Maahanmuutto on vasemmiston keskuudessa kysymys, joka kaikkein eniten jakaa mielipiteitä. Maasta, poliittisesta liikkeestä ja

kunakin poliitikon arvoista riippuen on tehty lukuisia erilaisia esityksiä aina kaiken maahanmuuton kieltämisestä täydelliseen rajojen poistamiseen. Yleensä ottaen maahanmuutto on kuitenkin poliittisena kampanjateemana sellainen, että oikeistopopulistit hyötyvät siitä aina vain. Tämän teeman ansiosta he ovat onnistuneet voittamaan miljoonia äänestäjiä puolelleen, niin kuin kävi Italiassa ja aivan äskettäin Espanjassa. Se on varmaa, että mitä maahanmuuttoon tulee, paras, mitä sosialidemokraatit voivat toivoa on se, että ne eivät menetä äänestäjiään – tässä kysymyksessä ei vasemmistolaisesta näkökulmasta mitenkään voi voittaa.

Samaan aikaan on tärkeää, että vasemmisto tekee omia esityksiään aiheesta, ja näissä esityksissä kotouttaminen voitaisiin nostaa etualalle. Kotouttamisen puute johtaa sosiaalisiin konflikteihin, lisääntyvään rikollisuuteen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden heikkenemiseen. Äänestäjät odottavat yhä enemmän, että heidän kotimaahansa tulevat maahanmuuttajat eivät tule maahan vain olemaan, vaan myös täyttävät velvoitteensa yhteiskunnassa; maahanmuuttajien odotetaan oppivan vastaanottavan maan kielen ja samastuvan yhteisön perusarvoihin. Vasemmiston on myös tärkeää esittää maahanmuuttolinjauksia, jotka osoittavat, että valtio hallitsee tilanteen ja pystyy hoitamaan kriisejä. Sellainen retoriikka, jossa pohjimmiltaan sanotaan, että ”maahanmuuttoa on aina ollut ja tulee aina olemaan, ei sille mahda mitään”, tai jossa juuri kriisin läpi kamppailleita ihmisiä pyydetään tekemään vielä lisää uhrauksia, on tuomittu häviämään. Äärioikeiston usein rasistisen retoriikan omaksumista ei kuitenkaan voida hyväksyä. Se olisi virhe niin moraaliselta kuin pragmaattiselta kannalta.

Yhteistyö

Lopuksi on selvää, että yhtä tai kahta EU:n jäsenmaata lukuun ottamatta useimmissa maissa ei ole mahdollista, että suurin vasem-

mistolainen puolue muodostaisi hallituksen yksin. Kun populististen puolueiden kannatus on noussut, perinteinen vasemmisto–oikeisto-jako on korvautunut puoluejärjestelmillä, joissa on ainakin kolme suurta toimijaa. Tämä on johtanut hallituksen muodostamisen pitkittymiseen, niin kuin on nähty Ruotsissa, Alankomaissa ja jopa Saksassa. Vastaavasti vasemmistolaisen ratkaisun populismin nousuun täytyy pitää sisällään myös strategia, jolla tunnistetaan mahdolliset hallituskumppanit: minkä puolueiden kanssa voidaan (ja täytyy) tehdä yhteistyötä. Vaikka koalitiot keskustaoikeistolaisten puolueiden kanssa saattavat vaikuttaa käytännöllisiltä poliittisten tavoitteiden kannalta, ja joskus ne tuntuvat olevan poliittisista syistä väistämättömiä, viime vuosikymmenten kokemuksen perusteella ne uhkaavat heikentää vasemmistoa tai jopa tappaa sen kokonaan pitkällä aikavälillä.

Siksi oikea strategia tässä kontekstissa vaihtelee maasta toiseen. On kuitenkin selvää, että niin arvojen kuin käytännönkin näkökohdista vasemmistolaisten on usein parempi tehdä yhteistyötä – myös Euroopan parlamentissa – niiden edustajien kanssa, jotka ovat talouspolitiikan osalta enemmän vasemmalla kuin kadottaa ominaispiirteensä suuressa koalitiossa.

KIRJOITTAJAT

Tamás BOROS on politiikan tutkija ja Foundation for European Progressive Studies (FEPS) -ajatuspajan tieteellisen neuvoston jäsen. Hän on Budapestistä lähtöisin olevan poliittisen konsultti- ja tutkimusinstituutin Policy Solutionsin strateginen johtaja, yksi perustajista ja yksi omistajista. Hän on Unkarin valtiotieteellisen yhdistyksen jäsen. Tamás Boros on myös vakiovieras Unkarin television poliittisissa keskusteluohjelmissa ja kommentoi usein ajankohtaisia asioita kansainvälisessä mediassa, esimerkiksi The Economist ja Financial Times -lehdissä sekä BBC:llä. Hänen julkaisunsa ja analyysinsä keskittyvät pääsääntöisesti Unkarin sisäpolitiikkaan, populismiin ja poliittisiin ääriilikkeisiin. Aiemmin Boros työskenteli Euroopan komissiossa ja Unkarin ulkoministeriössä EU:n ja viestinnän asiantuntijana. Hän myös johti Pillar Foundation -kansalaisjärjestöä neljän vuoden ajan. Vuonna 2005 hän voitti saksalaisen Schwarzkopf-säätiön Vuoden nuori eurooppalainen -palkinnon.

Maria FREITAS tuli Foundation for European Progressive Studies (FEPS) -ajatuspajaan huhtikuussa 2015 ja vastaa demokraattista osallistumista, populismia ja uusia poliittisia liikkeitä koskevista projekteista. Hän myös johtaa FEPS:ssa globaalia nuorten osallistamiseen tähtäävää Millennial Dialogue -hanketta, jonka tarkoituksena on tuottaa parempaa ymmärrystä millennialisukupolven tavoitteista ja arvoista sekä heidän vuorovaikutuksestaan politiikan, poliittisten järjestelmien sekä instituutioiden kanssa. Freitasilla on yli kolmen vuoden kokemus EU-asioista Brysselissä: hän työskenteli Euroopan parlamentissa ensin Azoreja edustaneen europarlamentaarikon Luis Paulo Alvesin kanssa ja sitten parlamentin kansainvälisen kaupan valiokunnan puheenjohtajan Vital Moreiran kanssa. Maria

Freitasilla on oikeustieteen tutkinto Lissabonin yliopistosta, ja hän valmistui Euroopan valtio- ja hallintotieteiden maisteriksi College of Europe -yliopistosta vuonna 2014. Freitas tuo mukanaan laajaa ja merkittävää kokemusta Euroopan unionin politiikasta sekä kampanjatedottamisen ja osallistamisen strategioista. Ennen FEPS:iin tuloaan Freitas työskenteli PaRR Globalissa, Financial Timesin kilpailulainsäädännön konsultointiyrityksessä nuorempana analyttikkona. Freitas on työskennellyt myös Vodafonella, jossa hän vastasi Euroopan komission digitaalisten sisämarkkinoiden strategiasta ja televiestinnän sisämarkkinoiden neuvotteluista.

Sophia GASTON yhteiskunnan ja politiikan tutkija, joka tekee kansainvälisiä kansalaiskeskeisiä yhteiskunnallisiin ja kulttuuriin kriiseihin, poliittiseen muutokseen, mediaan ja demokratiaan liittyviä projekteja, joiden painopiste on hallintoon kohdistuvissa uhissa länsimaissa. Tällä hetkellä hän on vierailevana tutkijana LSE:n Institute for Global Affairs -instituutissa ja johtaa ajatuspaja Henry Jackson Society:n Centre for Social and Political Risk -osastoa. Kesäkuuhun 2018 saakka Gaston oli apulaisjohtaja ja kansainvälisen tutkimuksen johtaja ajatuspaja Demosissa, jossa hän tuotti lukuisia laajoja tutkimuksia esimerkiksi sellaisista kysymyksistä, kuten ”nostalgian” kulttuurinen ja poliittinen vaikutus Isossa-Britanniassa, Ranskassa ja Saksassa ja media ja populismi Isossa-Britanniassa ja Saksassa, sekä kuusi maata kattaneen tutkimuksen sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen epävarmuuden lisääntymisestä Euroopassa. Aiemmin hän on ollut tutkimus- ja strategisissa tehtävissä useissa brittiläisissä ja kansainvälisissä kansalaisjärjestöissä sekä julkisella ja yksityisellä sektorilla. Hän on valmistunut poliittisen viestinnän maisteriksi korkeimmin arvosanoin ja on Fellow of the Royal Society of the Arts.

Johannes HILLJE työskentelee poliittisena freelance-konsulttina Berliinissä ja Brysselissä. Hän on myös politiikan tutkija ajatuspaja

Das Progressive Zentrumissa. Sitä ennen hän työskenteli YK:n viestinnässä New Yorkissa ja ZDF:n heute.de -sivuston toimituksessa. Vuonna 2017 Hillje julkaisi kirjan *Propaganda 4.0 – Wie rechte Populisten Politik machen*. Hilljellä on maisterin tutkinto politiikasta ja viestinnästä London School of Economicsista sekä valtiotieteistä ja journalismista Mainzin yliopistosta.

Chloé MORIN on suorittanut taloushistorian ja kehitystaloustieteen tutkinnon SciencesPo Parisissa ja London School of Economicsissa. Hän oli viisi vuotta Ranskan pääministerien Jean-Marc Ayrault'n ja Manuel Vallsin neuvonantajana erityisesti yleisen mielipiteen seurantaan ja viestintästrategiaan liittyvissä asioissa. Hän on johtanut Fondation Jean Jaurès -säätiossä yleisen mielipiteen seurannan osastoa tammikuusta 2017. Tällä hetkellä hän on kansainvälisten projektien johtajana Ipsos Global Affairsilla, joka on kansainvälisille instituutioille ja kansalaisjärjestöille mielipidetutkimuksia tekevä yksikkö, jota johtaa Ranskan entinen opetusministeri Najat Vallaud-Belkacem.

Jussi PAKKASVIRTA on alue- ja kulttuurintutkimuksen professori Helsingin yliopistossa. Hänen nationalismin teorioita ja aatehistoriaa käsitteleviä artikkeleitaan on julkaistu laajasti. Pakkasvirta on tutkijana kiinnostunut myös monitieteisestä metodologiasta, ympäristökonflikteista sekä sosiaalisen median kulttuurista, erityisesti sosiaalisen massadatan uusista käyttösovelluksista. Hänen viimeisin tutkimusprojektinsa on *Kansakunnan mielenliikkeet – Sosiaalisten, emotionaalisten ja nationalististen liikehdintöjen tunnistaminen sosiaalisesta mediasta (Mindscapes24)*. 20 tutkijan konsortio on sosiaalisen median tutkimuksen eturintamassa ja analysoi Suomi24:ää, Suomen suurinta aihekeskeistä sosiaalista mediaa ja yhtä maailman laajimmista ei-englanninkielistä

nettikeskustelufoorumeista. Konsortiumissa on mukana tutkijoita yhteiskuntatieteiden, digitaalisen kulttuurin, hyvinvointisosiologian, kieliteknologian sekä tilastollisen data-analyysin aloilta kehittä-mässä uusia tapoja tutkia sosiaalista ja poliittista kanssakäymistä. Pakkasvirta on tutkinut myös Latinalaisen Amerikan nationalismia sekä yhteiskunnallisia ja poliittisia liikkeitä. Tällä hetkellä hän on Euroopan Latinalaisen Amerikan tutkimuksen tiedejärjestön CEISAL:in puheenjohtaja (2016–2019).

Ernst STETTER on ollut Foundation for European Progressive Studies (FEPS) -ajatuspajan pääsihteeri vuodesta 2008. Hän on myös EU-asioiden vakiokommentaattori mediassa sekä vieraileva tutkija Greenwichin yliopistossa Lontoossa. Stetter on talous- ja valtiotieteilijä. Hänen opintonsa Saksan Tübingenissä ja Heidelbergissä keskittyivät kansainväliseen kauppaan, rahoitukseen, talous- ja sosiaalipolitiikkaan sekä kehityskysymyksiin. Hän kirjoitti valtiotieteiden väitöskirjansa *The Association of ACP-Countries (Lomé I and II) to the European Community and the STABEX-System* vuonna 1980. Vuonna 1976 Ernst Stetter aloitti työuransa taloustieteen opettajana Saksan ammatillisen keskusjärjestön DGB:n ammatillisessa oppilaitoksessa Heidelbergissä. Vuosina 1980–2008 hän työskenteli Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) -säätiössä eri tehtävissä. Ensimmäiset neljä vuotta FES:ssä hän oli konsulttina Dakarissa Senegalissa. Vuonna 1988 Ernst Stetter nimitettiin Afrikan osaston johtajaksi. Vuonna 1994 hän aloitti työn Keski-Euroopan osaston johtajana. Vuonna 1997 Stetter muutti Pariisiin, ja hänestä tuli FES:n Ranskan toimiston päällikkö, ja vuonna 2003 hänet nimitettiin FES:n Brysselissä sijaitsevan EU-toimiston johtoon. Vuonna 2003 hän sai Ranskassa Chevalier de l'Ordre national du Mérite -kunniamerkin.

Luigi TROIANI on kansainvälisten suhteiden ja EU:n historian ja politiikan apulaisprofessori Pontificia Università San Tommaso d'Aquino -yliopistossa Roomassa. Hän myös johtaa samassa yliopistossa viestinnän ja julkisen mielipiteen tutkimuksen korkeakoulua ISCOPIa. Hän on Foundation for European Progressive Studies (FEPS) -ajatuspajan tieteellisen neuvoston jäsen sekä hallituksen jäsen Fondazioni Pietro Nenni -säätiössä, jossa hän vastaa kansainvälisistä asioista sekä tutkimuksesta. Hän on neljännesvuosittain ilmestyvän Travel Retail Italia -tutkimusaikakauslehden perustaja ja päätoimittaja. Luigi Troianilla on viikoittainen kolumni yhdysvaltalaisessa America Oggi -sanomalehdessä sekä lavocedinewyork.com-sivustolla. Hän on ollut tutkijana Istituto Affari Internazionali (IAI) -instituutissa Roomassa ja nuorempana tutkijana Harvardin yliopiston Center of European Studies -keskuksessa. Hänen viimeisimpiä kirjojaan ovat: *La diplomazia dell'arroganza*, L'Ornitorinco, 2019 (sisältää luvun "Nationalist-Populist Tide in Current International Politics", s. 923–958); *La politica internazionale secondo Nenni*, (toim.), Bibliotheca Edizioni, 2018; "European Relations with the Americas: Focus on Migrants" (s. 172–194), "Closing Remarks" (s. 259–264) teoksessa S. G. Rotella (toim.), *The Challenge of Migration in North America and Europe, Comparing Policies and Models of Reception*, State University of New York at Stony Brook, Forum Italicum Publishing, 2018.

Olaf BRUNS on Brysselissä toimiva freelance-journalisti. Kansainvälisen uutiskanava Euronewsin Brysselin toimiston entinen apulaisjohtaja työskentelee tällä hetkellä useiden julkaisujen parissa, joista yksi on FEPS:in Progressive Post. Lisäksi hän myös opettaa, toimii moderoijana konferensseissa ja tekee dokumentti-elokuvia. Brunsin työ keskittyy pääasiassa nykydemokratiaa uhkaaviin häiriöihin: vihaan, nationalismiin, populismiin ja teknologiajätteihin. Hän on sosiaaliantropologian maisteri Université

Paris XIII -yliopistosta, ja hän on tehnyt runsaasti kenttätutkimusta läntisessä ja eteläisessä Afrikassa etnisyyden konseptin käytöstä modernissa politiikassa.

Euroopan unionissa noin neljännes todennäköisistä äänestäjistä äänestäisi tällä hetkellä populistista poliitikkoa, jonka toimet keskittyvät jotain ulkoista vihollista vastaan taistelemiseen, poliittisen moniarvoisuuden torjumiseen ja ”kansan” ja eliitin tai asiantuntijoiden sovittamattomaan ristiriitaan. Nämä poliitikot pyrkivät viemään omaa maataan epäliberaaliin suuntaan. Lisääntyvän populismin ongelmaa on tutkittu yhä enemmän, ja FEPS:in ja Policy Solutionsin yhteinen ”Populism Tracker” -tutkimusohjelma vuonna 2015 on tästä yksi osoitus. Vastalääkkeitä populismiin tarjoavia perusteellisia analyyseja on kuitenkin hyvin vähän, jos lainkaan.

Tämän kirjan tarkoitus on muuttaa tilannetta.

Tarvitsemme uusia, tietoon perustuvia ja maakohtaisia ratkaisuja populismiin. Näiden ratkaisujen pitäisi saavuttaa laajoissa yhteiskuntaryhmissä enemmän suosiota kuin vihaan perustuva populismi. Niiden täytyy myös pystyä tarjoamaan ratkaisuja niihin ongelmiin ja pelkoihin, joiden kanssa populismin houkutukselle kaikkein altteimmat sosiaaliset ryhmät kamppailevat. Haluamme tässä kirjassa tarjota mahdollisia poliittisia ratkaisuja populismiin käytännöllisellä, ratkaisukeskeisellä tavalla.

Kirjoittajat:

Tamás BOROS, Maria FREITAS, Johannes HILLJE, Chloé MORIN,
Jussi PAKKASVIRTA, Ernst STETTER, Luigi TROIANI

- Tämän kirjan alkuteoksen on toimittanut Foundation for European Progressive Studies (FEPS) ja suomenkielisen laitoksen Kalevi Sorsa -säätiö Euroopan parlamentin taloudellisella tuella.
- ISBN 978-2-930769-23-3